

**Ad omniu[m] ordinum reip. Christianae principes uiros,
populumq[ue] Christianum, relatio fidelis Theodori Bibliandri:
quo[d] a[?] solo Verbo filioque Dei tum exacta cognitio
praesentium temporum & futurorum, atq[ue] ipsius etiam
Antichristi, maximae pestis totius orbis, tum recta optimaq[ue]
moderatio republicae et totius uitae Christianae petenda sit.**

<https://hdl.handle.net/1874/406636>

Ad omniū ordinum

REIP. CHRISTIANAE

Principes uiros, populūq; Christianum, Relatio fidelis THEODORI BIBLIANDRI: quod à solo Verbo filioq; Dei tum exacta cognitio praesentium temporum & futurorum, atq; ipsius etiam Antichristi, maximae pestis totius orbis, tum recta optimaq; moderatio reipublicae et totius uitae Christianae petenda sit.

Esaie 8.

Nunquid non populus à Deo suo requiret uisionem pro uiuis & mortuis? Ad legem magis, & ad testimonium.

Quod si non dixerint iuxta uerbum hoc, non erit eis lux matutina.

B A S I L E A E,

1545.

AD OMNIA ORBIS
REIPUBLICAE CHRISTIANAE
SANCTAE MATHIAE
IN INSULA BRITANNIAE
CIVITATIS
IN NOMINE DOMINI AMEN
HANC PARTEM

Hic est
modus et forma
cuiuslibet personae
quae in hunc mundum
venerit
et in hunc mundum
revertitur
et in hunc mundum
revertitur

D. M. C. L. V.
1515

AD OMNIUM ORDINUM

REIP. CHRISTIANÆ PRINCIPES VIROS
populumq; Christianum relatio fidelis: quod à solo
Verbo filioq; Dei, tum exacta cognitio temporum
præsentium et futurorum, et ipsius Antichristi
petenda sit, tum reipubl. & totius uitæ
Christianæ moderatio.

*Causæ ob quas editum est hoc scriptum, cum
descriptione præsentis status
Ecclesiastici.*

QVANTVMCVNQVE opis
aut consilij homines homini-
bus conferre possunt in ma-
gno periculo & rebus affli-
ctis, id uniuersum, uiri Princi-
pes, & omnes ciues sacrosan-
ctæ Reipubl. Christianæ, hoc tempore catholi-
ca Dei Ecclesia optimo suo iure postulare uide-
tur à nobis omnibus, qui uolumus ipsius filij et
membra censerī. Quisquis enim præsentem po-
puli Christiani statum, & quasi faciem totam
fuerit contemplatus, & eam contulerit cum ora-
culis diuinis, atq; omnibus retro ætatibus, quo-
rum aliqua memoria superest inter homines, is
proculdubio intelliget, Ecclesiã Christianam,
quæ in terris etiamnum sub Imperatoris IESV
Christi signis salutaribus militat, nunquam uel

cicatricibus pluribus & foedioribus corruptæ doctrinæ & disciplinæ deformatam, aut maioribus implicitam periculis, aut grauiori onere omnis generis calamitatum oppressam fuisse. Nam qui circumferet oculos per omnes ordines reipub. & collustrabit ætates & gradus hominum, sexum, studia, professiones, in plerisque animaduertet foedam & crassam ignorationem tum sui ipsius, tum Christi Domini: apud alios pertenuem & quasi umbratilem notitiam, ac multo plus uanæ ostentationis, quàm solidæ cognitionis. Atque in eorū uita uniuersa, qui Christo summo regi, maximoque & sanctissimo pontifici dicati & consecrati sunt, permodicæ extant significationes charitatis, promanantis è corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, seque per omne genus officiorum atque bonorum operum exerentis. Et utinam in multis superesset aliqua species integritatis & sanctimonie Christianæ, aut saltem uestigia humanitatis alicuius reliquæ: & non omnibus rebus turpibus superarent eos etiam, qui discrepant à Christo nomine atque professione. Quos perditissimam uitam agere, uel potius mortem perpetuam, minus est mirandum: siquidem à Christo, hoc est, à uia salutis, & ueritate, & uita alieni sunt. Nam uerfusia atque calliditas, & carnalis prudentia, quæ Deo stultitia est & abominatio, sapientia summa

Vitia et errores & superstitio, quæ irreperunt in Ecclesiam.

ma iam existimatur. Audaciaque malorum facinorum, & temeritas, pertinaciaque in reb. pessimis, & cor nescium pœnitere, fortitudinis & constantiæ nomen obtinuit. modestia uerò, & illa pulcherrima uirtus temperantiæ, quæ modum & ordinem uitæ præscribit, iubetque tum dicere tum facere, quod deceat et conueniat personis, locis, temporibus, illa ipsa ridetur et friget apud Christianos plerosque, quibus dictum est: Modestia uestra nota sit omnibus hominibus. Non pauci enim tam effreni libidine sese effundunt, ut appareat eos nullius rei pudere, quam honestatis & modestiæ. Estque stuprorum et adulteriorum impunitas, et nimia licentiæ, petulantiaque linguarum et calamorum gentilib. et poetis quidem satyricis, & ueteris comœdiæ scriptoribus indigna. Postremo in rebus omnibus perspicitur, ut uno uerbo rem immensam comprehendam, perditissimus luxus. Esurientibus interim, & sitientibus, & frigentibus, imò præ inopia rerum morientibus ijs, quos Dominus Christus diligentissime commendauit fouendos, tanquam sua ipsius membra, quæ ob salutem nostram tradidit in durissimos cruciatus, & mortem crucis. Iam dudum autem oppressis atque deletis legibus bonis, quas uel natura & naturæ opifex Deus mentis humanæ inscripsit, uel per homines sapientes literis mandatae sunt, ad rectam uitæ institutio-

nem, iustitia passim negligitur. unde cernuntur omnia plenissima esse dolis, fraude, perfidia, insidijs, prodicione, latrocinijs. nihilq; propemodum satis fidum ac tutum est inter socios, inter ciues, inter amicos, inter affines & cognatos. & putat sibi, neq; sine causa, metuendum esse, domesticus à domestico, coniunx à coniuge, frater à fratribus, parens à liberis. lampridem publica iudicia suam uim & integritatem perdiderunt: nec debita reuerentia exhibetur iuri diuino, aut humano: legesq; uenales prostant: & sententiæ non ex dignitate personarum & negotiorum, sed ex priuato commodo, et arbitrio affectuum & cupiditatum feruntur. Præterea, Dei sancta religio, sine qua uel singuli homines, uel totæ politiæ diutius foeliciter agere non possunt, non magis quàm corpus sine anima uiuere, proculcata humi iacet: contrà uerò splendide uenditantur, et reperiunt emptores auidos, & habentur in maximo precio, ut sacrosancta & adoranda, quibus Dominus Deus exercituum reclamationat, quæ uetuit disertis uerbis, quæ odit, quæ detestatur ut res maximè abominandas. Utq; rem latissimi ambitus in pauca redigam, posteaquam arripuerunt Ecclesiæ gubernacula homines, non tantum inanem speciem pietatis præ se gerentes, cuius tamen uirtutem ignorant, uerum etiam conflati & concreti ex aper-

tis

tis maleficijs, & quos Ecclesia iure optimo ue-
 luti grauissimam sentinam eijceret, influxit in
 nauiculam Christi, in societatem sanctorum,
 magna colluuijs sceleratorum & impiorum ho-
 minum: ut nihil propemodum sit tam turpe fa-
 ctū, aut tam fœdū dictū, aut tam absurdum &
 horrendum auditū, aut immane cogitatu, cuius
 non extent aliquot exempla inter homines titu-
 lotenus Christianos, & quod non audeant nec
 pauci numero, nec infimæ sortis aperta frōte in
 oculis Dei & hominū patrare. *Morbi.* Iam uerò quis
 enumeraret morbos, non modo ueteres & con-
 suetos, uerumetiam nouos, insolitos, inaudi-
 tos, quorum neq; remedia, neq; certas causas pe-
 riti medici ex doctrina sua possunt inuenire,
 quibus nunc populus Christianus conficitur,
 & sentit, si modo ullus sensus adhuc uiget, Dei
 flagella parata & intentata peccatoribus: nec ta-
 men se reduci patitur ad Dominum, & patrem
 percutientem. Quot funera his annis quadra-
 ginta in omnib. locis dedit lues dira, et pestilens
 aër, & immanium ferarum incursiones: quan-
 ta est charitas et penuria omnium propè rerum,
 quæ ad humanum uictum pertinēt: quot homi-
 nes miseris modis cruciauit fames: quā partim
 bellicæ uastationes inuexerunt, partim artifi-
 ciola crudelia hominū auarorum, partim ferrea
 terra, quæ indigne fert onus importabile incola-

*Penuria
 rerum &
 charitas.*

rum subinde irritantium flagitijs & impietate rerum opificem, & coelum supernè in duritiam æris conuersum, ut demittat nō benedictionem Domini, qua omnia foeliciter proueniunt, sed maledictionem in domo & in agro: sicuti uerax & iustus Deus uerbo suo minatus est. Quoties uidimus intra paucos annos deficere solem & lunam: quàm horribilos ignes comætarum: quot monstrosi partus: quàm crebra portenta in aère, in aquis, in terra subindè incurrunt, & percellunt nostros sensus, ut circumspiciamus, quo in statu sint res positæ: quæ naturæ miracula, & insolitã faciem mundi, non carere significationibus, sed prænunciare imminencia mala, nisi homines pietate atq; morum emendatiõe iratum numen placent, seq; telis ingruentibus eripiant, docet supremi architecti tum sapientia, tum potentia, tum constantia in operibus omnibus: qui mūdum ordine pulcherrimo digessit, omnesq; partes adstrinxit perfectissimis legibus. quæ haudquaquam sine magna causa mutantur. Testatur idem uoces diuinarum literarum, & doctrina excellentium uirorum, qui cœli & astrorum, & uniuersæ naturæ rationes diligentius peruestigarunt. idem docuit & comprobauit experientia multorum seculorū. Ac nostra quidem ætate, præfagia hæc non esse inania, testatur publica omnium quærela de nostris temporibus

poribus: neq̄ dubitant multi homines p̄j & sapientes, quorum animos præcipuè mouere solet diuina potentia, ut præfagiāt res euenturas, extrema fata imminere mundo, aut certè insignem aliquam omnium rerum uicissitudinem: postquam tota natura hominum degenerauit in ferinam barbariem & immanitatem. Cernimus e *Bella.*
 nim orbem Christianum bellis exteris & intestinis, atq̄ pestiferis seditionibus inflammatum esse, & tam Principes uiros, quàm plebeios capitalibus odijs mutuū flagrare, multisq̄ hominibus dicam an belluis pacem (qua nihil est pulchrius, nihil iucundius homini, nihil preciosius aut melius in rebus humanis) esse inuisam, & uideri onus intolerabile. Quūq̄ hostes gentili feritate atq̄ odio nominis Christiani atrocissimè sæuiant in populum qui Christi nomen gerit, magnāq̄ uim sanguinis humani fundant, & plurimos terra mariq̄ occidant, multos in durissimam seruitutem trahant, omniaq̄ misceant ferro, flamma, cōtumelijs non dicendis, in omnem ætatem & sexum, prædis, uastationibus, cædibus, cadaueribus hominum: parū tamen eis cedere uidentur nominetenus Christiani, ne dicam æquare, aut etiam superare, qui tam leuibus & friuolis de causis bella mouent, eaq̄ gerunt per extremam crudelitatem & iniustitiam, & funestissimè finiunt. Postremò, ut di-

B cam

*Schismata
& sectæ.*

cam, quod magis ne admirandum et stupendum,
an uituperandum, an deplorandum sit, nescio,
quodque dicere totus perhorresco. Dicam tamē,
principes Christiani, et omnes socij huius nomi-
nis longē sacratissimi, quia uerum est: & ut dica-
tur simpliciter, & diligentissimē expendatur, no-
stra omnium interest. Quum enim populus
Christianus totus contineri debeat uno regno
et imperio, una ciuitate, una domo, uno templo
& ecclesia, uno denique corpore, cuius caput
Christus, Christi autem caput Deus est: quūque
legibus iisdem, quæ in scriptura canonica uete-
ris & noui testamenti continentur, eademque re-
ligione teneatur: sitque unus Deus omnium, una
fides orthodoxa, unū baptisma in remissionem
peccatorum, una synaxis & communio corpo-
ris & sanguinis Dominici, unus mediator Dei
& hominum, unus Iesus Christus uerus Deus
& uerus homo: peculium tamen Domini, gens
sancta, regale sacerdotiū, populus acquisitionis,
& sanguine filij Dei redemptus, in plures sectas
& partes, easque contrarias diuisus, scissus, lacera-
tus, discerptus est, quam omnes populi & na-
tiones, quæ hodieque miserabiliter uagantur ex-
tra septa Ecclesie Christianæ, neque agnoscunt
Messiā benedictum: qui ut promissus fuit ab o-
rigine mundi, uariisque typis figuratus, summoque
expectatus desiderio ab omnibus sanctis patribus.

ita

ta p̄finito tēpore exhibitus est unicus seruator
 totius mundi, proluxè impletis omnib. oraculis.
 Ut enim p̄termittā silentio Græcos, Armeni-
 os, Georgianos, Iacobitas, Abasianos, & alios
 populos, gaudentes nomine Christiano, etiā si
 ab ecclesia et curia Romana plurimū discrepant
 in multis reb. quot sunt in ecclesia Romana, quā
 inconsutili tunicæ domini Christi similem di-
 cunt, particulæ diuersissimi coloris & generis:
 quot sunt familiæ et sectæ monachorū & fratrum
 nouitiorū, qui sibi nouos patres et magistros su-
 per terrā adpotarunt: qui putāt pulchrius et reli-
 giosius, appellari Benedictinos, Augustinia-
 nos, Dominicanos, Frāciscanos, q̄; nudo & sim-
 plici nomine Christiano contentos, studere uni
 Christo, et eum, quantū ab homine per Dei gra-
 tiam fieri potest, imitari, atq; ad ipsius simplicis-
 regulam, cæterū perfectissimam, instituere uitæ
 ordinē, & eius uestigijs insistere, qui absolutissi-
 mū exemplū p̄tulit, quod sequamur tutò: qui
 uia, qui ostiū unicum est regni cœlorū. Quid au-
 tē cōmemorem theologos & doctores eximios,
 atq; magistros ecclesiarum episcopos: qui sal ter-
 ræ, qui mūdi lumina, qui duces et moderatores
 uitæ, qui mallei hæreticorū, qui animarū pasto-
 res, successores apostolorū, qui Ecclesiæ clau-
 geri & ianitores, colūnæ, propugnacula, capita
 deniq; & uideri & saluari cupiūt: quam acerbè

et hostiliter inter se digladiantur non modo de sacerdotijs, et dignitatib. et prouincijs, ueruetiam de articulis & capitibus fidei Catholicæ: quàm pertinaciter disputant & rixantur in doctrina Christiana, & dogmata simplicissimæ ueritatis in dubiũ uocant: de quib. nimirum altercantes citius amittent ueritatẽ, quàm ut ueritatem planiorem faciant. Quàm crudeliter chartis dentatis se mutuũ proscindunt: et calamos, uel potius pugiones ueneno aspidũ & scorpionũ tinctos stringũt in fortunas, in caput, in uiscera, in animã deniq; si possint, eorũ quos ut charissimos in Domino fratres amplecti cõueniebat: si Christiani, & filij patris cœlestis, atq; fratres Domini Christi haberi, et reuera esse uellẽt: Qua temeritate aut̃ crimen atrocissimum hæreseos impingitur ijs, quos nullius hæreseos aut schismatis, aut defectiõnis ab Ecclesia catholica, quos nullius erroris minimi, qui perfidiam sapiat, conuicerunt, ac ne conuincere quidẽ possunt scripturis authẽticis, atq; inde petitis rationibus: Damnant tamen isti factiosi homines, præteritis legibus Christi, & Apostolorum, atq; ipsius æquitatis, homines innocentes: & quantũ in ipsis quidem est, à Christi corpore amputant. mox diris anathematismis ab Ecclesia rescissos, uinculis lætæ excõmunicationis constringunt, eosq; catenis Vulcanicis innodatos obijciunt odij hominum,

num, periculis, spoliationibus, infamiae ultimae, persecutionibus infinitis, quantae non solent intentari etiam aperte facinorosis: quando publicani rerum sacrarum, & symoniaci magna pollet gratia, & in summa dignitate uersantur. Sed quid multis uerbis describo Ecclesiae miserimam conditionem, quum res ipsa clamet, Ecclesiam Christi, quae in terris uersatur, & ad quam iudicia hominum non prorsus ignarorum diuinae literaturae attingere possunt, nunquam periculis maioribus obiectam fuisse, neque iactatam saeuioribus tempestatibus calamitatum, neque pluribus erroribus, superstitione, uitijs, sceleribusque contaminatam fuisse? Nam caput Ecclesiae aggressus est satan, atque in fastigium domus Domini, in apicem ministerij sacri euasit audacia, superbia, auaricia, scelus, impietas, abominatio. Quandoquidem in populo Christiano dominatum obtinuerunt, eumque impudentissime homines corrupti animi, sibi a Christo traditum esse mentiuntur. Volunt etiam haberi, dici, adorari pro sapientissimis et religiosissimis atque optimis uiris, pro patribus reuerendissimis in Christo, pro apostolicis, catholicis, sanctissimis, beatissimis, atque adeo pro legitimis uicarijs Christi et Dei: quorum doctrinam & cerimonias peregrinas, ingenia etiam & mores, & facta, uel potius enormia maleficia, si paulo pressius ad lucernam Verbi

diuini inspicias, & non pigeat examinare in statera ueritatis, intelligetur eos antichristos magis ad unguem exprimere, quàm quod referant patres ecclesiasticos, et apostolicos seruos Christi & Ecclesiæ, aut saltem umbrã tenuem Christiani hominis. Et tales tamen ac tantos titulos non solum recipiunt libenter, & agnoscunt sponte oblatos apostolici uiri, sed etiam flagitant ac requirunt ex iure quodam pontificio, aut etiam ui extorquent. Et parum esset à uulgaribus hominuculis hæc postulare, nisi etiam postularent subiectionem seruilem ab urbiũ clarissimarum magistratibus, à magnis principibus, regibus, imperatoribus populi Christiani: à quibus etiã exigunt suo iure adorationes humilimas, & oscula pedum, atq; ante omnia exaltationem suæ sedis, ut uocant, Apostolicæ: parum memores uerborum sanctissimi apostoli Petri, Ecce domine reliquimus omnia, & te secuti sumus. Immemores diuini Pauli, dicentis: Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Immemores uerborum Domini, quibus repulit duos Zebedei filios per matrem supplicantes, ut proximi sederent Christo in regno ipsius, alter à dextris, alter à sinistris. Omnibusq; apostolis & uiris apostolicis præscripsit, non princeps agere, sed exemplo suo ministrare. Isti autem aposto-

postolorū successores, si dñs placet, quum neq̃
cognitione Iesum Christum attingant, ut filij
Zebedei; neq̃ apostolos animi & morū integri-
tate, & rerum diuinarum peritia, et præclaris fa-
ctis ulla ex parte referant: audent tamen postula-
re, & iactare, quod sedeant non à dextris & sini-
stris in regno Christi, sed in loco sancto ipsius,
in throno maiestatis regię & pōtificiæ, quodq̃
omnem potestatē et iurisdictionem ipsius tene-
ant, ritē obeundo ipsius munera. Neq̃ desunt
principes, qui arma sibi omnia p̃menda putent,
et opes atq̃ uires uniuersas, ad tuendū, & conser-
uandum, & augendum res hominum istorum:
utq̃ pro uirili sua coërceant eos, qui amplitudi-
ni sedis, ut istorum uerbo appellatur, apostolice
officere uidentur. Quod equidem in quibusdā
principibus per se nō malis, non perinde miror.
Siquidem domi habent eiusmodi sphinges, &
magistros exercitatos in artibus istius scholæ,
& fautores curiæ iuratos, à quibus discere hæc
possunt, tum in consilijs publicis, tum in arca-
nis et auricularibus confessionibus: ut existimēt
se arctis. sacramentis obstrictos, ut brachio se-
culari tueantur dominatū Romani pontificis, à
cuius etiam sede stat non parua turba hominū
excellentiū ingenio & eloquentia, neq̃ exper-
tium literaturæ multiplicis: quorum etiam pars
sanctuli uideri uolūt. Atq̃ hi usque adeò non in-
dignē

dignè ferunt istos immoderatos titulos in ministris Ecclesiæ, qui reprehendendi essent etiam in Herodibus, & Antiochis, & Pharaonibus: quòd mortalis tot miseris & peccatis obnoxius, haberi uult sanctissimus, & beatissimus, & uicarius Christi, et caput Ecclesiæ catholicæ: ut etiam extructis molibus mirifici operis conetur unius hominis dignitatem, potentiamq̃, & amplitudinem extendere, non modò per uniuersa climata orbis habitati, sed etiam ultra globum lunæ usq̃ ad cælum empyreum, & ad penitissimos recessus infernalis carceris. Et hîc mirum est quanto studio contendant homines literati, & uiros egregios præstare nitantur, summa ope, tanquam pro focis et aris, atq̃ ipso Capitolio ecclesiarum totius orbis Christiani certantes: nisi fortè quidã sub prætextu religionis & Ecclesiæ defendendæ, pro suis commodis priuatis tam acerbis animis, tanto studio, tam pertinaciter contendunt. quod equidem à nõnullis fieri, qui etiam antesignani uideri uolunt, admodum procliue est. An non uiri Christiani, uobis uidetur hisce nostris temporibus aptissimè quadrare dictum illud Domini? Quum uenerit filius hominis, putas ne quod reperturus sit fidem in terrâ? Nõne cernuntur nouissima tempora, in quibus finis mundi concludetur? de quibus uaticinati sunt Ioël, Daniel, Zachariás, & alij sancti prophetæ?

*Oracula de
nouissimis
temporib.*

phetæ & de quibus uaticinati sunt apostoli Domini, ueluti Paulus ad Timotheum scribens; Hoc scito, quia in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seiplos amâtes, cupidi, elati, superbi, blasphemî, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, in cōtinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, uoluptatum amatores magis quàm Dei, habentes quidem speciem pietatis, uirtutem autem eius abnegantes. & alibi: Spiritus autem manifestè dicit, quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, et doctrinis dæmoniorum in hypocrisis loquentium mendacium, et cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentiũ nubere, abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiẽdum cum gratiarum actione fidelibus, & ijs qui cognouerunt ueritatem. Et Petrus apostolus: Fuerunt uerò & pseudoprophetæ in populo, sicut & in uobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum Dominum, qui redemit eos, negabunt, superinducen-
 tes sibi celerem perditionem. et multi sequentur eorum luxurias, per quos uia ueritatis blasphemabitur, & in auaritia fictis uerbis de uobis negotiabitur, quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat: & reli-

C qua.

Mat. 29.

Luc. 17.

Mar. 12.

qua. de quibus Christus Dominus & Deus prophetarum & sanctorum spiritu uaticinatus est, coniungens cōsummationē Iudaicæ gentis cum totius mundi cōsummatione: Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usq; modo, neq; fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi, nō fieret salua omnis caro: sed propter electos, breuiabuntur dies illi. Tunc si quis uobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudo christi & pseudo prophetae, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducātur, si fieri potest, etiam electi. Ecce prædixi uobis. Si ergo dixerint uobis: Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralib. nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet usq; in occidentem, ita erit & aduentus filij hominis. Vbiq; fuerit corpus, illuc cōgregabuntur & aquilæ. Statim aut post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum: & stellæ cadent de caelo, & uirtutes caelorum commouebuntur, & tunc apparebit signum filij hominis in caelo. Tunc plangent omnes tribus terræ, & uidebunt filium hominis uenientem in nubibus caeli, cum uirtute multa & maiestate. Et mittet angelos suos cum tuba & uoce magna, & congregabunt electos eius à quatuor uentis, à summis caelorum usq; ad terminos eorum. Ab arbore

bore autem fici discite parabolam. Cum iam ramos eius tener fuerit, & folia nata, scitis quia propè est æstas. Ita & uos cum uideritis hæc omnia, scitote quia propè est in ianuis. Amen dico uobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia ista fiant. Cœlum & terra transibunt, uerba autem mea non præteribunt. De die autem illa & hora nemo scit, neq; angelorum, nisi solus pater. Sicut autem in diebus Noe, ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes, & bibentes, nubentes, & nuptui tradentes, usq; ad eum diem, quo intrauit Noë in arcam, & non cognouerunt, donec uenit diluuiū, & tulit omnes: ita erit & aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in agro, & unus assumetur, & unus relinquetur. Duæ molentes in mola, una assumetur, & una relinquetur. Duo in lecto, unus assumetur, & unus relinquetur. Vigilate ergo, quia nescitis, qua hora Dominus uester uenturus sit. Quàm horrendam tempestatem nouissimi temporis Lactantius Firmianus impendere metuit imperante Cōstantino magno, de cuius donatione tam gloriose mentiuntur papistici, & quia uir pariter sanctissimus & eloquentissimus hæc nostra tēpora graphicè depinxit, non sine motu spiritus melioris, quando iam primū Syluester Ro. pontifex moliri cœpit funda-

menta papisticae monarchiae, & reperta claua
byssi puteum aperuit, ex quo locustae prodierunt,
& ex locustis rex locustarum Pseudochristus:
non uidentur eius uerba praetermittenda esse.

Lact. libro
7. Diu. in-
stit. & in
Epitome.

Propinquante, inquit, huius seculi termino, hu-
manarum rerum statum commutari necesse est,
& in deterius nequitia inualescente prolabi. ut
iam nostra haec tempora, quibus iniquitas &
malicia usque ad summum gradum creuit, in illius
tamen insanabilis mali comparatione, foelicia
et prope aurea possint iudicari. Ita enim iusticia
rarefcet, ita impietas & auaricia et cupiditas et li-
bido crebrescet: ut si qui tum forte fuerint boni,
praedae sint sceleratis, diuexentur undique ab iniu-
stis: soli autem mali opulenti sint, boni uero in o-
mnibus contumeliosis atque egestate iactentur. Con-
fundetur omne ius, & leges peribunt. Nihil tunc
quisquam habebit, nisi aut quaesitum aut defensum
male. Audacia & uis omnia possidebunt: non
fides in hominibus, non pax, non humanitas,
non pudor, non ueritas erit: atque ita neque securi-
tas, neque regimen, neque requies a malis ulla. Om-
nis enim terra tumultuabitur. fremet undique bel-
la: omnes gentes in armis erunt, & se inuicem op-
pugnabunt. Ciuitates finitimae inter se praeliabuntur:
& prima omnium Aegyptus stultarum super-
stitutionum luet poenas, & sanguine uelut flumine
operietur. Tunc peragrabit gladius orbem, metes
omnia,

omnia, & tanquã messem cuncta prosterbens. cuius uastitatis & confutionis hæc erit causa, quod Romanum nomen, quo nunc regitur orbis (horret animus dicere, sed dicam, quia futurum est) tolletur de terra, & imperiũ in Asiam reuertetur, ac rursus oriens dominabitur, atq; occidentis seruiet. Et paulo post: Quomodo aut id futurum sit, ne quis incredibile arbitretur, ostendam. In primis multiplicabitur regnum, & summa rerum potestas per plurimos dissipata & concisa minuetur: tunc discordiæ ciuiles in perpetuum ferentur, nec ulla requies bellis exitalibus erit, donec & reges decem pariter existant, qui orbem terræ nõ ad regendum, sed ad consummandũ partiantur. Hi exercitiis, in immensum auctis, & agrorum cultibus destitutis, quod est principium euerisionis et cladis, disperdent omnia, & comminuent, et uorabũr. Tunc repente aduersus eos hostis potentissimus ab extremis finibus plagæ septentrionalis orietur: qui tribus ex eo numero deletis, qui tũc Asiam obtinebunt, assumetur in societatem à cæteris, ac princeps omnium constituetur. hic insustentabili dominatione uexabit orbem, diuina et humana miscebit, infanda dictu & execrabilia molietur: noua consilia in pectore suo uolutabit, ut proprium sibi constituat imperium: & leges commutabit, et suas sanciet: contaminabit, diripiet, C 3 spoliabit,

spoliabit, occidet: deniq; immutato nomine, at-
 que imperij sede trāslata, cōfusio ac perturbatio
 humani generis consequetur. Tam uerò detesta-
 bile atq; abominandum tempus existet, quòd
 nulli hominum sit uita iucūda. Euertentur fun-
 ditus ciuitates, atq; interibunt non modò ferro
 atq; igni, uerumetiam terræ motibus assidujs, et
 eluuiè aquarum, & morbis frequentibus, & fa-
 me crebra. Aër enim uitiabitur, & corruptus ac
 pestilens fiet: & modò importunis imbribus,
 modò inuiti siccitate, nunc frigoribus, nunc æ-
 stibus nijijs. nec terra homini dabit fructum,
 nec seges quicquam: non arbor, non uitis feret,
 sed cum in flore spem maximā dederint, in fru-
 ge decipient. Fontes quoq; cum fluminib. are-
 scent, ut ne potus quidem suppetat: & aquæ in
 sanguinem aut amaritudinē mutabuntur. Pro-
 pter hæc deficient & in terra quadrupedes, &
 in aëre uolucres, & in mari pisces. Prodigia
 quoq; in cælo mirabilia mentes hominū maxi-
 mo terrore confundent: & crines cometarum,
 & solis tenebræ, & color lunæ, et cadentium si-
 derum lapsus. Et hæc quidem cū alijs, quæ La-
 ctātius collegit ex uaticinijs utriusq; instrumen-
 ti, eaq; imminere metuit sub Constantino scri-
 bens, qui primus ex Imperatoribus Rom. reli-
 gionem Christianam bona fide amplexus est,
 magna ex parte impleta esse nouimus, partim
 geri

geri cernimus oculis nostris. tametsi Lactantiū
et alios homines sanctos circumstantiæ quædā
locorum & temporum fugerunt: quas tunc
temporis nosse, non erat Ecclesiæ necessarium.
ueluti quod existimauit abominandum tyran-
num Antichristum ab extremis finibus aquilo-
nis aduenturū esse, nō satis diligenter perpenso
uaticinio Ezechielis de Gog & Magog, quod
in Antiocho rege Syriæ impletum est tempore
Macchabæorum: qui tamen persecutor populi
Dei, typum gerit usq̃ hodie Antichristianæ fa-
ctionis. In quo errore Iudæi etiam hæsitāt ob-
stinatè, Antimesiam cum infestis copijs x. tri-
buum Israël, quas reges Assyrii concluderint
in montibus Caspijs, & quas Iudæi nominib.
Gog & Magog significari putant, sub aduen-
tum Messiæ sui expectantes. Ad eundem mo-
dum hallucinatus est Lactantius in ratione an-
norum, quibus mūdus terminetur, secutus opi-
nionem aliorū, maximè Chiliastarum. Opina-
ti enim sunt, in cosinopœia & opificio mūdi ua-
ticinium esse propositum, quandiu duraturus
sit mundus. Sunt enim hæc uerba Lactātij cap.
14. lib. 7. Nos autem, quos diuinæ literæ ad sci-
entiam ueritatis erudiunt, principium mundi, si-
nemq̃ cognouimus. et mox: Mundū Deus, &
hoc naturæ mirabile opus, sicut arcanis sacrae
scripturæ continetur, sex dierū spacio consum-
mauit.

mauit, diemq; septimū quo ab operibus requie
 uit, sanxit. Hic est autem dies sabbati, qui in lin
 gua Hebræorum à numero nomen accepit: un
 de septenarius numerus legitimus et plenus est.
 nam & dies septem sunt, quib. per uicem reuo
 lutis orbis conficiuntur annorum, & septem
 stellæ inæquales motus rerum ac temporum
 uarietates efficere creduntur. Ergo quoniam
 sex diebus cuncta Dei opera perfecta sunt, per
 secula sex, id est sex millia annorum manere in
 hoc statu mundum necesse est. Dies enim ma
 gnus Dei mille annorū circulo terminatur, si
 cut indicat propheta dicens: Ante oculos tuos
 Domine mille anni tãquam dies unus. Et sicut
 Deus sex illos dies in tantis reb. faciēdis labora
 uit, ita & religionem eius & ueritatem in his sex
 millib. annorū laborare necesse est, malicia præ
 ualente ac domināte, et rursus, quoniã perfectis
 operib. requieuit die septimo, eumq; benedixit,
 necesse est, ut in fine sexti millesimi anni malicia
 omnis aboleat è terra, et regnet per annos mille
 iusticia, sitq; trãquillitas & requies à laboribus,
 quos mūdus iamdiu perfert. Et cap. 25. Cõple
 tis annorū sex millibus mutationem istam fieri
 oportere, & iam propinquare illum summum
 conclusionis extremæ diem, de signis, quę data
 sunt à prophetis, licet cognoscere. Prædixerūt
 enim signa, quibus consummatio temporum
 expe

expectāda sit nobis in singulos dies, & timēda.
 Quando tamen cōpleatur hæc summa, docent
 ij, qui de temporibus scripserunt, colligentes
 ea ex literis sanctis, & ex uarijs historijs, quan-
 tus sit numerus annorū ab exordio mundi: qui
 licet uariant, & aliquantulum numeri eorum
 summa dissentiat, omnis tamen expectatio non
 amplius quam ducētorum uidetur annorum.
 Hactenus sunt uerba Lactantijs, de fine mundi:
 quem aberrauisse in supputatione temporū, in
 sequēs ætas redarguit, & Hebraica ueritas, que
 longè minorem numerū ab origine mundi us-
 que ad natalem Domini ponit, q̄ Græcorum
 deprauati codices. Videtur tamē huic opinio-
 ni etiam diuus Hieronymus adstipulari, quan-
 tum ad sex millenarios annorum attinet, qui-
 bus terminentur omnia secula: & fulcire anti-
 quum errorem, qui in multis uiris ecclesiasticis
 locum reperit. Sic enim scribit Michæ 4. cap.
 Et erit in nouissimo dierū. Siquidem in cōsum-
 matione seculorum in reprobationē peccati per
 hostiā suam Saluator noster apparuit, & unde-
 cima hora ad conducendos operarios uenit.
 Et completa illius passione Ioannes loquitur:
 Nouissima hora est. In sex millibus enim annis,
 si quingēti anni per horas diei singulas diuidan-
 tur, nouissima hora consequenter diceretur tem-
 pus fidei gentium. Admodum autem probabi

D le mihi

le mihi est, rabinos Iudæorū hinc arripuisse occasionem fingendī traditionem de mundi huius duratione. Quam retulerunt ad scholam Eliæ prophetæ, ne quid uiderentur à Christianis didicisse: cōq; titulo reposuerunt in suum Thalmud, hoc est, in barathrum & pelagus mendaciorum. Nempe mundum sexies mille annos duraturum esse: quorum bis mille ab origine mundi ad circumcisionem Abrahamæ traditam inanitati tribuunt: bis mille Mosaicis institutis, & circumcisioni ac fœderi cum Abraham ictō: bis mille autem Messicæ temporibus, sine mundi terminandis. Nec ualde opus erat, à Iudæis mendicare traditiones friuolis cōiecturis nixas, quibus uel nostram doctrinam sempiternæ ueritatis fundamento substructam fulciremus, uel Iudæorum ruinosam et caducariam superstitionem demoliremur. Quod tamen à quibusdam literatis hominibus factum est parum circumspicte, meo iudicio: qui non perpenderunt, nullum dogma Christianum egere figmento humano: nec Iudæos capi coniecturis pugnantibus cum ipsorum superstitione, etiam si ex ipsorum libris proferantur, qui assueuerunt clarissimis testimonijs uerbi diuini contradicere. Non perpenderunt etiam, satanam simulare q̄d nobiscum faciat, dum conatur euidentissimam ueritatem in suspicionem adducere, aut imitatione

tione ueritatis mendacium insinuare. Etenim quum scripturæ sanctæ Christi tempora uocēt annum placibilem Domini, annus autem constet 365. diebus, & in uaticinijs sacris annus aliquando per diem unum repræsentetur, sicut Ezech. 4. cap. Diē pro anno dedi tibi: cacodæmon apostolicis temporibus oraculum edidit, nomen Christi nō ultra 365. annos colendum, neq; diutius permanfurā esse religionem Christianam. Vnde haudquaquā nouum uideri debet, neq; præconio Euangelij uitio uerti, neque imputari Ecclesiæ Dei, quod nonnulli malefieriati homines, imò uani fatidici, temeritate sua præfinierūt limites certos ultimi diei. Quorum aliqui non semel Christianos simpliciores terruerunt, quasi dies Domini iam iam instaret. Quod etiam factum esse temporibus Apostolorum, diuinus Paulus ostendit 2. cap. secundæ ad Theff. epistolæ, præmonens catholicos aduersus impostorum eiusmodi sermones. Ita enim scribit: Rogamus autem uos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum, ut non cito moueamini à uestro sensu, neque terreamini, neq; per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam, tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini. Ne quis uos seducat ullo modo. Docet enim Paulus, antecessurā diem Do-

mini, defectionem, & reuelationem antichristi, qui glorioso aduentu Domini penitus aboleat. Alij cōtrā in longinquum prophetant, & prorogant Domini Iesu aduentum etiam ultra centum annos, utentes coniecturis non aspernandis, ut iudicari postulant. Sed reuera eiusmodi coniecturis in re maximi momenti utunt̄, quas nō didicerūt in Patmo insula, coelis apertis: sed in Delo, aut Icaro, aut Nephelococygia, apertis cuculorum nidis, huius reconditæ sapientiæ thesauros reppererunt. Cuiusmodi calculatores temporum & momentorum, quæ pater cœlestis posuit in sua potestate, qui ne singulis quidem hominibus horam suæ mortis, aut diem, aut mensem, aut annum patēre uult: diuus Augustinus uerbis diuinis egregiè refutat. Nam libro 18. de ciuitate Dei, cap. 53. ita scribit: Illā sanè nouissimam persecutionē, quæ ab antichristo futura est, præsentia sua ipse extinguet Iesus. Sic enim scriptum est, quod eum interficiet spiritu oris sui, & euacuabit illuminatione præsentia suæ. Hic quæri solet, quando istud erit: Importunè omnino. Si enim hoc nobis nosse prodesset, à quo melius, quàm ab ipso Deo magistro, interrogantib. discipulis diceretur? Non enim siluerunt inde apud eum, sed à præsentē quæsierūt, dicentes: Domine si hoc in tempore repræsentabis regnum Israel? At ille: Non est, inquit,

inquit, uestrum nosse tempora, quæ pater in sua posuit potestate. Non utiq; illi de hora, uel die, uel anno, sed de tempore interrogauerunt, quando illud accipere responsum. Frustra igitur annos, qui huic seculo remanent, computare ac definire conamur, cum hoc scire non esse nostrum ex ore ueritatis audiamus. quos tamen alij quadringentos, alij quingentos, alij etiam mille ab ascensione Domini usq; ad eius ultimū aduentum compleri posse dixerunt. Quemadmodum autem quisq; eorum adstruat opinionem suam, longum est demonstrare, & non necessarium. Coniecturis quippe utuntur humanis, non ab eis certum aliquid de scripturæ canonicæ autoritate profertur. Omnium uerò de hac re calcantium digitos resoluit, & quiescere iubet ille, qui dicit: Non est uestrum scire tempora, quæ pater in sua posuit potestate. Sed hæc quia Euangelica sententia est, mirum est non ea repressos fuisse deorum multorum falsorumq; cultores, quominus fingerent demonum responsis, quos tanquam Deos colunt, definitum esse, quanto tempore mansura esset religio Christiana. Hactenus Aur. Augustinus. Etsi uerò in ecclesia ferendi non sunt, qui mundi finem pro cōperto præfigunt, & tempus breue dimetiuntur, puta dies, aut menses, aut pauculos annos, intra quos Deus iudicium factururus sit: nam uanam religionem

inſciendo, faciūt homines ſecuros iudiciorum Dei, et contemptores, quia ſemel & iterum fruſtra expectarunt diem Domini. Longè tamen nocentiores ſunt fatidici, qui longiſſimos terminos præſiniunt conſummationi ſeculorum, & præſentibus hominibus eximunt omnem ſollicitudinem, ſe aduicturos eſſe diem Domini magnum et formidabilem: quem in omnes annos, & menſes, & dies, & horas expectare docuit Chriſtus ſeruator, & Apoſtoli, dicentes diem Domini adfore de improviſo tanquam furem in nocte: & proinde imitandos prudentes & frugi ſervos, qui redditum ſuorum dominorum præſtolantur in omnes horas, ut quocunq; tempore domum redeant, offendant eos in officio fideles & diligentes, & paratos. Omnium autè peſſimi ſunt illuſores Epicurei, qui prorsus conſternunt uaticinia de ultimo die mundi, & iudicio generali, quo rependetur unicuiq; id, quod geſſit in uita. Cuiuſmodi peſtem abundaturam eſſe, prædixerūt Apoſtoli, & Chriſtus ſeruator. Sic enim ſcribit Petrus apoſtolus: Hanc ecce uobis chariſſimi ſecundam ſcribo epiſtolam, in qua excito in commonitione ſinceram mentem ueſtram, ut memores ſitis eorum, que prædicta ſunt à ſanctis prophetis, & præcepti noſtri, qui ſumus apoſtoli Domini & ſaluatoris: hoc primum ſcientes, quòd uenient in nouiſſimis

mis diebus illufores, iuxta proprias cōcupiscen-
tias ambulantes, qui dicunt: ubi est promiffio,
aut aduentus eius? Ex quo enim patres dormie-
runt, omnia sic perfeuerant ab initio creaturæ.
Dominus quoq; Christus in Euangelio prædi-
xit, homines nouiffimis temporib. uicturos se-
curè, sicut in diebus Noë, & in dieb. Lot, ut uo-
luptuentur, intenti sint lucris, studeāt huic secu-
lo, nihil minus, quàm iudicium Dei metuentes.
In Apocalypfi quoq; præmonuit ecclesiam, fore
in nouiffimis temporibus, ut bestia, nimirum
abominandi tyranni antichristi supremus pro-
pugnator, & reges terræ cum suis exercitibus
bellum gerant perpetuum aduersus Christum
regem regum, et dominum dominantium, atq;
exercitum ipsius, & furiant immaniter, insidien-
tur, fulminent, deuoueant diris, spoliēt, infamiae
notas inurant, proscribant, iugulent, mactent,
strangulent, præfocent undis, cōflent ignibus,
omnia deniq; faciant, quecunq; antichristianos
hostes facere cōuenit usq; ad ultimū diem. Præ-
monuit nos Christus princeps, fore, ut postq;
mille annis regnum cum suis tenuerit, nimirum
à prædicato Euangelio inter omnes gentes per
Apostolos, & in primis per Paulum, satan iterū
uelut effractis uinculis & carcerib. grassetur in
mundo, nō aliter q; fecit, anteq; fortis à fortiore
uinciret cathenis euangelicę doctrinæ: et sedu-
cat Gog

cat Gog & Magog & oēs gentes totius orbis, ut inuadāt castra sanctorū & ecclesiae sub Christo Imperatore militantis, donec ultio coelestis eos hostes in medijs conatib. opprimat. Neq̄ finem certamini fore, donec inuictiss. rex Christus, & æquiss. iudex adueniēs in gloria et maiestate patris bellū dirimat, & deuictis omnib. hostibus, suoq̄ populo plenissimè liberato, gloriosissimū agat triumphū. qui bestiam apprehensam, & pseudoprophetam antichristum abominandū, cum tota conspiratione impiorū conijciet in stagnū gehennæ sulphure et igne ardēs: ubi cum dracone diabolo suo parente sempiternis supplicijs uiui mortuiq̄ macentur.

EPILOGVS PRÆDICTORUM de nouissimis temporibus & consummatione seculi: in quo causæ exponuntur plenius, ob quas editum est hoc scriptum.

QUum igit̄ ita se habeant res ecclesiae Christianæ, qui non uidet totū corpus sponsæ Christi plagis & ulcerib. obsitū esse à planta pedis usq̄ ad uerticē, maximè illorū culpa, qui doctrina Christi & Apostolorū & prophetarū relicta, qua fuit ab initio ecclesia rectissimè instituta, inuexerūt nō leuiculus neq̄ ferēdos errores, & cultus peregrinos atq̄ supersticiosos, scelerumq̄

rumq; & uitiorū labes, tum sua pestifera doctrina, tum uitæ corruptissimæ exemplo: qui non uidet ecclesiam in freto calamitatum uersari, & iactari sæuiss. procellis periculorū: eum iudico esse hominē prorsus imperitū rerum, aut stupidum planē, aut omnib. sensibus peregrinari in insulis fortunatis, aut campis Elysijs & Babylo- nicis, aut in aurea quadam Hierusalem Iudæorum in nubibus collocata. Qui autem manifestam ueritatem, & sole meridiano clariorem negare audet, uel etiam oppugnare, illum oportet esse hominē duræ frontis, & pertinacissimi animi. Qui uerò non anxius est de sua salute atque omnium hominum in tantis periculis atq; agitatione omnium rerum, is mihi nō uidetur plus sapere, quàm qui securus omnium dormit in utramq; aurē, dum nauis, qua uehitur, per Syrtes, & cautes & scopulos fluctuat, sæuiantibus & luctantibus uentis, ut nauē obruant fluctibus, aut scopulis illisam frangāt. Qualium hominū peruersissimorum fore magnam copiam sub finem mundi, Euangelium Christi nos præmonuit: quales etiam fuerunt in dieb. Noe & Lot, idq; cum suo maximo malo. Ingrati autem in Christum seruatorem & ipsius ecclesiam, & maligni meritò iudicari debent, ne quid asperius dicam, qui hac sæuissima tempestate, quæ toti etiam mundo finem minatur, non intendunt

E omnes

omnes neruos ingenij sui ad communem salutem, neque proferunt à Deo acceptas facultates, tum uoce uiua, tum scribendo, tum alijs modis, quæcunque populo Dei uersanti extremo in periculo consilium suppeditare, aut consolari, aut monere, aut exhortari, aut alio quouis pacto commodare uidentur. Etsi uerò non desunt Ecclesiæ Dei principes optimi, prudentes, magnanimi, qui multis, neque obscuris argumentis declararunt, sibi cordi esse gloriam Christi Domini, & incolumitatem ecclesiarum: neque desunt ministri ecclesiarum, qui me ingenio, & animi fortitudine, & scientia multiplici, & facultate scribendi & dicendi, adhæc uitæ sanctimonia, & omnibus dotibus longè antecelant: qui simul parati sunt fortiter pugnare pro populo Domini, & pro ciuitate Domini Dei nostri: existimaui tamen me fungiofficio Christiano, si aperte scripto edito me adiungerẽ partibus melioribus hoc tempore, quo censeo inter socios etiam nominis Christiani, & non tantum inter Christianos & professos hostes nostros certari, utrum ueritas an mendacium superet, uirtus an uitium, religio an superstitio & impietas: Christus deniq; regnet, uincat, triumphet, an antichristus, & pater ipsius diabolus. Quum enim crebri sermones in ore omnium uersent de apparatu bellico in Turcas, et hostes populi

puli Christiani, et feratur frequentiff. conuentū
 procerum Germaniæ inire consilia de instau-
 ratione reipub. Christianæ, & circumuolitent
 libelli publicati de ultimis temporib. ac fine mū-
 di, in quib. hoc etiā agitur, utrū Pontifex Roma-
 nus sit uerus & max. antichristus, an pater san-
 ctiss. atque beatissimus, & uerus uicarius Chri-
 sti, et caput ecclesiæ catholicæ: impulit me quo-
 que, hominē qualem cunq̃, Christianū certē no-
 mine, & ministrū ecclesiæ Tigurinæ, zelus do-
 mus Domini, ut in publicū ederem, quæcunq̃
 certa & explorata hisce de rebus habeo. Quod
 eo libentius feci, quia circumferē ampulla ponti-
 ficia indicēs conciliū habendū Tridenti ad Cal-
 Grecas, erraui, dicere debebā ad idus Martias;
 ad quartā dominicam in quadragesima: quan-
 do in celebratione missæ introitus admodum
 plausibilis canitur, Lætare Hierusalem, & con-
 uentum facite omnes qui diligitis eam: gaudete
 cum læticia, qui in tristitia fuistis, ut exultetis, &
 satorem iniab uberibus cōsolationis. In eo cōci-
 lio Pontifex Rom. pollicet se deliberaturū seriō
 scilicet de reformāda ecclesia: cui tot annos non
 uacauit per negotia bellica, ueluti nuper auer-
 tendo classē Hairadini Barbarossæ Turcici
 piratæ à littoribus Latinis, & per alias eiusdem
 modi pontificias occupationes, inspicere iux-
 ta tritum in scholis puerorum, uersiculum,

Aedib. in proprijs, quæ iusta aut praua gerant.
 Quasi uerò Pontifex Romanus is sit, qui uelit
 aut possit ecclesiæ afflictæ consilium & auxi-
 lia conferre, & non potius caput omnium ma-
 lorum, quibus orbis Christianus redundat. In-
 terim audent argyraspides & chryspides papi-
 ftici occinere nobis, impig te antichristianæ præ-
 scriptionis Bonifacij octaui, de maioritate &
 obedientia, clausulam: Porrò subesse Romano
 pontifici, est de necessitate salutis. hoc est, ut ego
 sanè intelligere possum, obtemperare per om-
 nia Romano pontifici, quæ religionē spectant,
 necesse est, si uelis esse Christianus uerus, & ui-
 tam æternam cōsequi. Adhuc audent homines
 talpis cæciores, cochleis stupidiores, Morycho
 stultiores, editis scriptis inter Christianos iacta-
 re insolentissimè, Papatum non ab homine, ne-
 que per hominem, sed à Deo per æternæ ueri-
 tatis uerba institutum, fundatum, & firmissimè
 radicatum esse. quodq; cognitum sit ex rerum
 gestarum per tot secula historijs, quàm uani &
 inefficaces fuerint conatus uel potētissimorum
 atq; bellicosissimorum monarcharum, qui Pa-
 patum extirpare aut opprimere tentauerunt: si-
 quidem fides Petri, super quam fundatus, & fir-
 miter ædificatus ac radicatus est papatus, non
 deficiet usq; ad consummationem seculi. Et us-
 que adeò illi strenui hyperaspistæ Romanenses
 iudicia

iudicia Christianorum contemnunt, ut non uereantur gloriari, hisce uiginti annis, quibus continua bella exhaurerunt æraria principum & ciuitatum, & loculos atq; arcas priuatorum hominum, omnesq; respub. senserunt magna detrimenta ciuium & rerum omnium, unius Romani pontificis opes ualde auctas esse. Quibus autem artibus & rationib. hoc difficilimo tempore populi Christiani, tantas diuitias acquisiuerit, annulone Gygis, an Petri piscatoris: galea Orci cõtectus, an petaso põtificio: loculo Fortunati adornatus, an pera pastoralis: clauib. Euangelicæ prædicationis, quibus aperitur regnum cœlorum, an clauē adulterina, qua recludit antichristus abstrusissimos etiam thesauros, hinc nolo disputare. Illud autem conabor, illud agendum, illud efficiendum est, ut stulticia pastoris stulti & idoli, sicut eum Zacharias uocat, & totius gregis consignati caractere bestię, nota fiat omnibus hominibus. Efficiendum est, ut Cumanus uel Romanus asinus, qui palliatus titulo uicariatus Christi, uelut pelle fortis leonis de tribu Iuda, satis diu et nimium satis terruit homines simpliciores, detractis pallijs & paludamentis, atq; omnibus inuolucris simulatæ religionis, totus abeat in fabulam & risum: ac desinant tandem simię purpuratę placere simijs, neque asini amplius uideantur mystagogi, & di-

dispensatores multiformis gratiæ Dei. Elaborandum est nobis, ut dissoluto Labyrintho, quem nō Dædalus Græcus, sed mendaciorum architectus diabolus construxit operatione satanica, in omni uirtute & signis et prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis, his qui pereunt, eo quōd dilectionem ueritatis non receperunt, ut salui fierent: ut inquam iste iniquus, homo peccati, filius perditionis protrahatur in lucem, qui ueluti Minotaurus duobus gladijs æmulantibus cornua & potētiam Christi agni, qui tollit peccatum mundi, omnibus minuitur exitium, qui nō ei obsequuntur: utq̄ spoliatus fictis nominibus ecclesiæ, fidei catholice, sacrorum canonum, obedientiæ, iuramentorū, per uirtutē & gratiā Christi armis spiritus & iustitiæ politicæ petatur, feriat, conficiat punctum et cæsum, donec Christus rex glorię noster seruator inmane portentum penitus aboleat. Opera nobis danda est uiri Christiani, ut intelligat plebecula Christi miserè afflicta tēpus adesse, de quo Dominus dixit: Leuate capita uestra, quoniam appropinquat redemptio uestra. ut & nos omnes, qui ex animo diligimus tabernacula Domini, & sanctam Hierusalem, non illam terrestrem quæ occidit prophetas, quæ spiritaliter dicitur Babylon meretrix magna, mater fornicationum & abominationum terræ, et
Aegy

Aegyptus, & Sodoma, conueniamus spiritu:
 & latentur in Domino, qui tristitiam & pressu-
 ram habent in mundo: & saturentur ab uberi-
 bus consolationis sacrarum literarum, qui ua-
 dique magnos terrores, & insidias, & pericu-
 la, & horrendos motus imminere cernunt. Vt *Apoc. 10.*
 cernant pii, iamdudum inchoata esse pulcher-
 rima opera Christi, quæ promisit se esse editu-
 rum, neque dubitent, quin sint eius singulari
 sapientia & potentia, perficienda. Iam enim an-
 gelus fortis, angelus magni consilij Christus,
 suo numine in terras descendit, amictus nube,
 & iris in capite eius, & facies eius ut sol, & pe-
 des eius tanquam columna ignis. Qui habens
 in manu sua libellum apertum, posuit pedem su-
 um dextrum super mare, sinistrum autem su-
 per terram, & inuitis portis inferorum Euan-
 gelij sui noticiã spargit per terras & maria: nec
 est ullum consilium, aut techna, aut proditio
 aduersus Dominum, quod que iurauit per ui-
 uentem in secula seculorum, firmum & ra-
 tum faciet, ut in diebus uocis septimi angeli,
 cum ceperit tuba canere, consummetur my-
 sterium Dei, sicut euangelizauit per seruos
 suos prophetas. Iam effusæ sunt phialæ septem *Apoc. 16.*
 in gregem antichristianum, ut ut dissimulet.
 Et impletur uox magna, quæ exiuit de coelo
 à throno, dicens: Factum est. Actum est enim
 de anti-

de antichristi satanica tyrannide, Domino reuelante impium, iam plus centum annis. Et facta sunt fulgura, & uoces, & tonitrua, & terræmotus magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt super terram. & facta est ciuitas magna in tres partes, non modo per schisma, quod fuit sub concilium Constantiense, sed per diuisionem salutarem etiam, quam Dominus fecit misso gladio uerbi, & igne spiritus, ut aliqui patrum planè deserant, & Christum toto pectore amplectantur: aliqui Christum & Belial conciliare moliantur: aliqui totam ruinam collabentis Babylonis fulcire frustra conentur. Facta est enim ciuitas magna in tres partes, & ciuitates gentium ceciderunt. & Babylon magna uenit in memoriam ante Deum, dare illi calicem uini-
 Apoc. 17. indignationis iræ eius. In stat tempus, et pereunt Babylonici non sentiunt, sed adhuc gloriantur in malicia, & se potentes putant in iniquitate, ut decem reges, qui unum consilium habuerunt, & uirtutem atq; potestatem suam bestiae tradiderunt, uincantur ab agno, & qui cum illo sunt uocati, & electi, & fideles. Qui reges odio habebunt fornicariam, et desolatam facient illam, & nudam, & carnes eius manducabunt, & ipsam igne concremabunt. Deus enim dedit in corda eorum, ut faciant quod placitum est illi, ut unam faciant uoluntatem, ut dent regnum suum

suam bestię, donec cōsummentur uerba Dei. Hęc inquam patefacienda sunt nobis non in conciliabulo satanę, in quo Christi leges silent, & suffragia piorum non recipiuntur: sed in magna ecclesia sanctorum. ut intelligant etiam paruuli in grege Dominico, tria hęc potissimū capita: Primum, quod rectissimum sit, ut se cōtineant intra ecclesię catholicę gremium & septa, & audiant uocem boni pastoris, qui dedit animam pro suis ouibus, & caueant pseudo-prophetas & pseudochristos, qui ueniunt in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: Deinde, ut intelligant, ecclesię reformationem à uerbo & spiritu Dei petendam esse, non à Babylone magna matre fornicationum & abominationum terrę, quę mader sanguine sanctorum, & sanguine martyrum Iesu: Postremò, ut intelligant, non expectanda ecclesię Christi auxilia contra Turcas ab illis, qui publicis scriptis pronunciarunt, ipsis Turcis peiores & pestilentiores esse, & digniores qui armis petatur, quàm Turcas, qui contemptis impijs nugis Papistarum, ex euangelij doctrina cupiunt uitam rectè instituire: qui toties pecunias à populo Christiano emunxerunt, fictis indulgentijs ad simulatū bellum in Turcas. Nec tuto cōsultari de repellenda ui Turcarum cum ijs, qui principibus & regibus, & imperatorib.

Christianis ingentem metum incutiunt publicis scriptis, ne cum Sobna sua consilia communicent aduersus Assyrios, & nō cum fidei Eliacim, qui merito gerat clauem domus Dauid super humerum eius. Sic enim scribit Pius Pontifex Max. Romanus ad Morbifanum Turcarum principem : Quod si baptizatus esses, & nobiscum ambulares in domo Domini cum consensu, nec illi tuum imperium tantopere formidarent, nec nos eis aduersus te ferremus oppem; sed tuum potius brachium in eos implorarem, qui iura ecclesiae Romanae nonnūquam usurpant, & cōtra matrem suam cornua erigunt. Et sicut nostri antecessores Stephanus, Adrianus, Leo, aduersus Haistulphum & Desiderium gentis Longobardae reges, Pipinum & Carolum Magnum accersuerunt, & liberati de manu tyrannica imperium à Græcis ad ipsos liberatores transtulerunt: ita & nos in ecclesiae necessitatibus tuo patrocínio uteremur, & uicem redderemus accepti beneficij. O quanta esset abundantia pacis, quanta Christianae plebis exultatio, quanta iubilatio in omni terra. Redirent Augusti tempora, & quae poëtae uocant aurea secula renouarentur. Haec illa bestia. Quamobrem nostrum est, quibus Christus à Deo factus est sapientia, iusticia, potētia, cogitare, & pro certissimo habere, quod uniuersum

uersum nostrum adiutoriū sit in nomine Domini, qui fecit coelum & terram. Et quod Dominus sit iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster, qui saluabit nos. quo freti clamemus: Omnis caro foenum, et omnis gloria eius quasi flos agri. Et siccatum est foenum, & cecidit flos: quia spiritus Domini sufflauit in illud. Verè foenum est populus. & siccatum est foenum, & cecidit flos: uerbum autem Dei nostri manet in æternum. Esaiæ 33.

Et habui quidem in animo colligere oracula diuinarum literarum de nouissimis temporibus, & consummatione seculi, nec non de omnibus rebus Christi Domini & Dei nostri, eiusque detestabilis æmuli antichristi: ea que in libellos & capita digesta illustrare collatione ipsorum inter sese, & breuissimis scholijs, & historiarum annotatione. Verum quia uariæ occupationes, & breuitas temporis, quod superest ad nundinas celeberrimas totius Germaniæ, obtiterunt, quo minus potuerim conceptum opusculum absoluere: existi maui principes Christiani, & omnes Christo dicati homines, me facturum rem ministro ecclesiæ sanctæ dignam, & uobis non ingratam, nostroque seculo peraccommodam, si hoc scriptum ederem. Quo me demonstraturum esse confido, Christianis, si modo uelint

respondere suo nomini, à uerbo Dei incarnato petendum esse iudicium exactum de præsentibus temporibus, & de futuris, in primis uerò de rebus antichristi atrocissimi hostis Dei & omnium piorum : ab eodem etiam Christo præscribi rectissimam tum uniuersæ uitæ Christianæ, tum reipub. moderationē. Quam quidem quæstionem nostris temporibus attemperabo, ut liquidè cernatur, in oraculis diuinis descriptum esse olim statum & formam rerum præsentium : & in eis indicari uerissimas causas omnium malorum, quibus Christianus populus atteritur: simulq; rationes solidas & certas, restituendi consensionem populi Christiani, quanta esse potest in hoc seculo, & propulsandi mala omnia à ceruicibus & capite populi Christiani. Aut si maior pars hominum, ut coepit, pergat ire per latam & spaciosam uiam, quæ ducit ad interitum, singuli tamē nouerint, ut se Christo seruatori & nauclero atq; gubernatori ecclesiæ catholicæ toto pectore committentes, in felicem & optatissimum portum æternæ salutis euadant.

Quod Chri-

QUOD CHRISTIANOS
*deceat consilia, consolationem, uitæq; totius
 in omnibus negotijs moderationem pe-
 tere à solo uerbo Dei.*

ET enim quum disciplinam uitæ Christianæ
 propè totā perdidimus, & in doctrinam
 religionis multiplex corruptela inuaserit, sintq;
 dissidia internecina dogmatū inter illos ipsos,
 qui duces & magistri in populo Christiano ui-
 deri uolunt, & offendicula infinita: ut taceā in-
 terim pericula grauissima, quæ tum animis tum
 corporibus impendent, & innumeras calamita-
 tes: admonet res ipsa, in hominibus parum esse
 consilij aut opis repositum: quando & sal in-
 fatuatus est, & qui lux esse debebant, factæ sunt
 tenebræ, & qui se ruptæ materiæ interponere
 debebant, ne ira Domini progrediretur, con-
 uersi sunt in hostes truculentissimos ecclesiæ.
 Quod nam igitur consilium adferri aut exco-
 gitari potest uel honestius, uel utilius, uel bre-
 uius, simplicius, planius, uel tutius, uel exequen-
 do facilius, uel magis necessarium ad propul-
 sanda & declinanda mala, & ad salutem obti-
 nendam: quàm quod in rebus afflictis & de-
 ploratis semper dederunt uiri sapientes, & inti-
 mi amici Dei, atq; cōsiliorum Dei apprime con-
 scij? Nempe ut homines undiquaque pericu-

lis & malis urgentibus circumuenti, toto se pectore conuertant ad opem diuinam, uelut ad scaram anchoram: consulantq; oracula Dei uiuentis, & se illis per omnia, quantum fieri potest, accommodent. Est enim omnibus seculis & ætatibus compertū, quòd feliciter ex omnium malorum fluctibus emerferunt in portum salutis, quicumq; se uerbo diuino attemperarunt. Qui uerò consilium & opem diuinam contempserunt, uel ex suo ingenio & uiribus certiora consilia, & auxilia firmiora expectarunt, uel ex alijs hominibus, aut ex diuis auxiliariis, secuti pertusas cisternas, quæ aquam continere non possunt, ut inquit Hieremias, præterito uerbo Dei, per quod secula condita sunt, perenni fonte uniuersi boni, nã isti omnes temeritatis atq; stultitiæ suæ grauissimas pœnas dederunt, & rebus ipsis experti sunt uerissima esse, quæ diuina sapientiã per Solomonem in Prouerbijs de se prædicat: Despexistis omne consilium meū, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu uestro ridebo, & subsannabo, cum uobis, id quod timebatis, aduenerit: cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando uenerit super uos tribulatio & angustia. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam: mane consurgent, & non inuenient me, eo quòd exosam habuerint disciplinam,

PROVER. 1.

plinā, & timorē Domini nō susceperint, nec acquieterint cōsilio meo, & detraxerint uniuersæ correptioni meæ. Comedent igitur fructus uiaæ suæ, suisq; consilijs saturabuntur. Auersio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos. Qui autem me audierit, absq; terrore requiescet, & abundantia perfruetur timore malorum sublato. & alibi: *Melior est sapientia cunctis opibus preciosissimis, & omne desiderabile nō potest ei comparari. Ego sapientia habito in cōsilio, & eruditus intersum cogitationibus. Timor Domini odit malū: arrogantiam, & superbiam, & uiam prauam, & os bilingue detestor. Meum est consilium & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo: per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: per me principes imperāt, & potentes decernunt iustitiam. Ego diligentes me diligo, & qui mane uigilauerint ad me, inuenient me: Mecum sunt diuitiæ & gloria, opes supernæ & iustitia. Melior est fructus meus auro & lapide precioso, & genimina mea argento electo. In uis iustitiæ ambulo, in medio semitarum iudicij, ut ditem diligentes me, & thesauros eorū repleā. Dominus possedit me in initio uiarum suarū, anteq; quicq; faceret à principio. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis, anteq; terra fieret. & mox: Beati, qui custodiunt uias meas.*

Audite

Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abijcere eam. Beatus homo, qui audit me, & qui uigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei. Qui me inuenerit, inueniet uitam, & hauriet salutem à Domino: qui autem in me peccauerit, lædet animam suam. Omnes qui me oderunt, diligunt mortem. Porro quum sit maxima copia exemplorum, quæ declarant rectissimum atque tutissimum esse, ut se in omnibus rebus homines conferant ante omnia ad uerbum Dei, paucis tamen hic contentierimus. Ac primū referemus, quàm infelicitè cesserit regi Achaz, & populo Israëlítico, quia præterito uerbo Dei, suis consilijs & humano præsidio sese tueri conati sunt. Quum enim Achaz, omnium regum Iuda & Israël scelestissimus, regnum teneret, Vrias autem summum gereret sacerdotiū, pontifex ad ingenium & mores impij regis factus, populus non multo fuit melior. Ita enim fermè fit, ut qualis sacerdos, talis sit etiam populus: & in regum uirtutibus imitandis sequacius sit uulgus, quàm in uirtutibus imitandis. Eodem tempore præconium sacrum facit Esaias, nobilissimus prophetarum. Accidit autem, ut Phacee rex Israëlitarum ingenti clade afficeret Achaz regem Iuda, occisis uno prælio uiris ad centena & uiginti milia: uixq; uulnere isto obducto, Phacee & Ra-

fin rex Syrorum cōiunctis copijs aggressi sunt
 regem Iuda, pręsumentes uictoriam, & glorian-
 tes, ut solent facere militares homines, se extirpa-
 tuos regnum Iudaicum, & redacto in suam di-
 tionem populo imposituros regem filium Ta-
 beelis, suo arbitratu. Ibi trepidatio ingens tum
 regem tum populum cępit: aliusq; alia consi-
 lia inire, & auxilia parare instituit. Et pars qui-
 dem censuit phytonicos & diuinaculos consu-
 lendos esse, de belli euentu: pars respexit ad ex-
 terorum principum auxilia, quę & priores ali-
 qui reges, ut Manahem, requisierant, neq; infe-
 liciter, ut uidebatur multis. Cęterum Esaias di-
 uino impulsu & mādato, regem Achaz & uni-
 uersum populum duarum tribuum Iuda & Be-
 niamin consolatus est, luculentissima illa ora-
 tione, quę continetur inter sermones Esaię à
 cap. 7. usq; ad cap. 13. Ostendit enim, non me-
 tuendum esse à Phacee rege decem tribuum, &
 Rasin rege Syrorum, non magis quàm à duo-
 bus titionibus fumigantibus, quos Deus breui
 sit extincturus. Potius metuendum esse Deum,
 qui peccātes punire, poenitentibus ignoscere &
 parcere soleat. Non quiritandum etiam esse, &
 uoces effundendas, quę desperationem sonent:
 sed potius in silentio & bona spe auxilium cęle-
 ste pręstolandum esse, quod omnipotens, & ue-
 rax, et benignus Dominus promiserit. Minime

uerò spem salutis ponendam esse in Assyrijs:
 quorum potentia tum erat formidabilis, & de-
 fenderant Manahem regem Israëlis, ne inimi-
 ci eius regnum eriperent malè partum. Non
 consulendos magos & ariolos: sed Deū Israë-
 lis consulendū, qui legem & prophetas in eum
 usum dederit, ut populus Dei inde discat, quid
 sibi expectandum, aut quid agendum sit in o-
 mnibus negotijs. Nam esse periniquū, ut quū
 gentes omnes soleant deos suos consulere in ar-
 duis negotijs, Iudaicus populus non interro-
 get suum etiam Deum. Neq; stultius quid co-
 gitari posse, quàm contemnere oracula Dei uiuū
 & ueri, & sciscitari fata impendentia ex uaniss.
 diuinatione deorum gentilium, qui mortui &
 nulli sint. Iubet etiā recolere oracula, quæ Mes-
 sias domui Iuda promittant. Eum enim Ema-
 nuelem, quod sonat, nobiscum Deus, qui olim
 ex uirgine carnem humanam adsumpturus sit,
 iam defensurum sedem regni patris sui Dauid,
 cui factæ sint promissiones: ut reges duo Pha-
 ceæ & Rasin deleantur, & regnum Israël peni-
 tus euertatur intra 65. annos, nimirum à ter-
 ræmotu facto regnante Ozia: quem porten-
 dere ingentes motus, Amos interpretatus fue-
 rat. Quod si credant uerbis diuinis, sese com-
 mittant cœlesti præsidio, sensuros esse præsen-
 tiss. opem numinis. Eiusq; rei euidēs documen-
 tum

tum fore in Eſaia & diſcipulis, qui non alia uia ſalutem quaeritur ſint, & à Deo ſeruatum iri. Sin uerò Iudæi contemnant oracula diuina, haudquaquam fore ſtabiles, ſed omnia conſilia eorum in nihilum recitura: & Aſſyrios aliquando, ad quorum auxilia multorum oculi reſpiciant, regnum Iuda miſeris modis uaſtatu-
 eſſe. Tuncq; fore, ut damnent uerum ſerius, quòd non obſecuti fuerint monitis & præceptis diuinis: & mutuam expro-
 bent, & incuſent alter alterum tanquam autorem calamitatum omnium, omnesq; deſperatione inuoluti miſere pereant. Sunt autem hæc uerba Eſaiæ ex ſermo-
 ne conſolatorio, quæ & noſtris temporibus utinã crebrò & diligenter expendentur. Hæc ait Dominus ad me: Sicut in manu forti erudit me, ne irem in uia populi huius dicens: Ne dicatis, coniu-
 ratio. omnia enim, quæ loquitur populus iſte, coniu-
 ratio eſt. Et timore eius ne timeatis, neq; pau-
 eatis. Dominũ exercituũ ipſum ſanctificate, & ipſe pauor ueſter, & ipſe timor ueſter ſit. Et erit uobis in ſanctificationẽ, in lapidẽ aut offenſionis & petrã ſcãdali duab. domibus Iſraël, & in laqueũ & in ruinã habitantibus Hieruſalem. Et offendent ex ipſis plurimi, & cadẽt, & cõterentur, & irretientur, & capientur. Liga-
 teſtimonium, ſigna legem in diſcipulis meis. Expectabo Dominum, qui abſcondit faciem
 ſuam

suam à domo Iacob, & præstolabor eum. Ecce
 ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in
 signum & in portentum Israël à Domino exer-
 cituū, qui habitat in monte Sion. Et cum dixe-
 rit ad uos, quærite à phytonibus & à diuinis,
 qui strident in incantationibus suis: Nunquid
 non populus à Deo suo requiret uisionem pro
 uiuis ac mortuis? Ad legē magis, & ad testimo-
 nium. Quod si nō dixerint iuxta uerbum hoc,
 non erit eis matutina lux, Et transibit per eam,
 & corruet, & esuriet; & cum esurierit, irascetur,
 & maledicet regi suo, & deo suo. Et suspiciet
 sursum, & ad terram intuebitur: & ecce tribu-
 latio, & tenebræ, & dissolutio, & angustia, &
 caligo persequens, & non poterit auolare de an-
 gustia sua. Quid autem effecit Esaias? Aut quid
 accidit Israëlitis? Achaz uerbis Esaiæ prophete,
 atq; adeò Dei oraculis cōtemptis, stolidè & im-
 piè foedus iniit cum Theglath Phalassar, eum sa-
 lutans dominum & patrem suum, atq; in usus
 belli uim ingentem pecuniarū ei suppeditauit.
 Adiuuante etiam pontifice Vria, impios et pere-
 grinos cultus auxit forma aræ, quam conspexe-
 rat Damasci, translata in templum Domini in
 Hierusalem. Et Rasin quidē occisus est ea expe-
 ditione à rege Assyriorū: paulo post & Phacee
 per insidias extinctus est, ut appareret in præ-
 sens foedus initu cum rege Assyrio, idq; contra
 uerbum

uerbum Dei, salutem attulisse Israëlitis. Verum euentus declarauit, quàm malum & perniciosum sit Dei oracula contemnere. Nam & ipse Theglath Phalassar, qui ab Achaz euocatus fu-erat cōtra hostes suos, cœpit non modo decem tribus, uerumetiam regnum Iudaicum atterere. Quem insecutus Salmanassar, totum regnū Israëliticum sustulit, ut prædixerat Esaias, sed non sine uastatione regni Iudaici. Post eos Senacherib regno Iuda ingentes calamitates intulit. Tandem uerò Babylonij potiti Assyria monarchia, incensa urbe Hierosolymorum, incenso templo, sacerdotibusq; & regibus, & magna parte uulgi occisis, regnum totum stirpitus exciderunt pauculis reliquijs seruatis, quæ diuturnum exilium in Babylone pertulerunt. Mundus primus, quem Enoch arguit peccati, simul denunciās graue iudicium Dei octingentis annis ante diluuium, quemq; Noë præco iustitiæ ad emendationem morū exhortatus est per annos 120. quia diuinas admonitiones cōtempserat, eluuiōne aquarum deletus est, una familia iusti Noë seruata, quæ oraculis sese accommodauit. Niniuitæ prouocati sermonibus Ionæ prophætæ, emendant uitam suam, & effugiunt impendens exitium, qui perituri erant intra quadragessimū diem. Iidem reuersi ad pristina scelera & impietatem, contemnentes oraculum Nahum

prophetæ, formidabili exēplo deleti sunt. Ver-
 santur etiam in oculis omnium populorum in-
 felices synagogæ dispersæ reliquiæ, quæ testen-
 tur miseriam & infelicitatem impiæ gentis, in
 quam iusto iudicio Dei coniecta est, quia uati-
 cinia Christi seruatoris & apostolorum perti-
 naciter contempsit. Operæ precium quoq; est
 cognoscere morem & consuetudinem ecclesiæ
 Christi, ut ex oraculis diuinarum literarum pre-
 sentia et futura tempora æstimauerit, seq; confir-
 mauerit in persecutionibus cōsolatione scriptu-
 rarum, atq; omnes res ad exactissimam normā
 uerbi diuini direxerit. Sic enim scribit Tertullia-
 nus, scriptor ecclesiæ in primis celebris, & uici-
 nus temporib; apostolorū, in 39. cap. Apologe-
 tici: Coimus ad literarum diuinarum cōmemo-
 rationem, siquid præsentium temporū qualitas
 aut præmonere cogit, aut recognoscere. Certè
 fidem sanctis uocib; pascimus, spem erigimus,
 fiduciam figimus, disciplinam preceptorum ni-
 hilominus inculcationibus densamus. Ibidem
 etiam exhortationes, castigationes, & cēsuræ di-
 uina. Et cap. 20. docens ueritatem scripturæ sa-
 cræ probari uetustissimis scriptoribus ethnico-
 rum, & ex rerum prædictarum euentu, ita scri-
 bit: Plus iam offerimus pro ista dilatione maie-
 statem scripturarū, si non uetustate diuinas pro-
 bamus, Si dubitatur antiquitas, ne hoc tardius
 aut

aut aliunde discendum. Coràm sunt quę doce-
bunt, mundus, & seculum, & exitus. Quicquid
agit, prænunciabāt: quicquid uidet, audiebat.
Quòd terræ uorant urbes, quòd insulas maria
fraudent, quòd externa atq; interna bella dila-
niant, quòd regnis regna compulsant, quòd fa-
mes & lues & locales quæq; clades, & frequen-
tū plerunq; montiū uastant, quòd humiles sub-
limitate, sublimes humilitate mutātur, quod iu-
stitia rarefcit, & iniquitas increbescit, bonarū
omnium disciplinarum cura torpescit, quòd e-
tiam officia temporum & elementorum munia
exorbitātur, quòd & monstris & portentis na-
turaliū forma turbatur, prouidēter scripta sunt.
Dum patimur, leguntur: dum recognoscimus,
probantur. Idoneum opinor testimoniū diui-
nitatis, ueritatem diuinationis. hinc igitur apud
nos futurorum quoque fides tuta est, iam scili-
cet probatorum: quia cum illis quæ quotidie
probantur, prædicebantur. Eædem uoces so-
nant, eædem literæ notant, idem spiritus pul-
sat. Vnum tempus est diuinationi futura præfa-
ri, apud homines si fortè distinguitur, dum ex-
pungitur: dum ex futuro præsens, dehinc ex
præsenti præteritum deputatur. Quid delin-
quimus, oro uos, futura quoq; credentes, qui
iam didicimus illis per duos gradus credere.
Ex quibus uerbis uetustissimi scriptoris, facile
intelli-

intelligitur, quanto in precio & autoritate fuerit oracularis scriptura in ecclesia primitiua, quæ consilia sua & omnes actiones eo gnomone moderata est. Id quod faciendum esse, à diuino Paulo didicit, qui Timotheo scribens omnes erudit Christianos: Tu uerò, inquit, permane in his quæ didicisti, et credita sunt tibi, sciens à quo didiceris. Et quia ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem per fidem, quæ est in Christo Iesu. Omnis enim scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendū, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad

Rom. 15. omne opus bonum instructus. Et ad Romanos scribēs ait Apostolus: Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum sp̄e

2. Pet. 1. habeamus. Idem Petrus apostolus docuit in posteriori epistola, ita scribens: Habemus firmiterem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in loco caliginoso, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus uestris. hoc primum intelligentes, quòd omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim uoluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti homines Dei. Atque ad hūc canonem rectissimum uerbi diuini, accom-

accommodarunt sese omnes synodi congregatæ in spiritu sancto, quæ damnarunt Arium, Macedonium, Eutychem, Nestorium, Pelagium, & alios hæresiarchas, cum suis pertinacibus sectatoribus. Quæ neque mutarunt diuinitus tradita & instituta in sacris literis: neque abrogarunt, quod uerbum Dei sanxit: neque tradiderunt quicquam credendum: neque novos articulos fidei, aut opera bona, quæ Deus non præparauit ut fideles in eis ambulent, obtruserunt Ecclesiæ, prætextu apostolicæ atque adeo diuinæ autoritatis.

Obserrarunt enim præscriptiones diuinas in Ecclesiæ rebus transigendis. ut quod Moses

præcipit: Non addetis ad uerbum, quod uobis loquor, nec auferetis ex eo. Custodite mandata Domini Dei uestri, quæ ego præcipio uobis. Et rursum: Constituet te Dominus Deus tuus in caput, & non in caudam: & eris semper

suprà, & non subter. Si tamen audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie, & custodieris, & feceris, ac non declinaueris ab eis nec ad dexteram nec ad sinistram, nec secutus fueris deos alienos, neque colueris eos. Et Dominus apostolis præcipit: Docete eos seruire omnia, quæcunque mandauit uobis. Proinde synodos, quæ ex uerbo Dei omnia iudicauerunt, audire, est Ecclesiam audire, adeoque ipsum Dominum audire, qui dixit: Qui uos audit, me

audit: Deut. 4.

Deut. 28.

Matth. 28.

H

audit:

audit : & qui uos contemnit, me contemnit, & patrem contemnit, qui me misit. Contra uerò conciliabula satanica, & conspirationes contra Dominum & Christum ipsius, censerì debent, quæ attenderunt spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, quæ prohibuerunt matrimonium ijs quibus Deus nō uetuit: & præter uerbum Dei gradus cognationum finxerūt, quæ matrimonium legitimum impedirent, atq; eisdem gradus propter mercedem iniquitatis sustulerunt: quæ uetuerunt cibis uesci, quos Deus creauit, & benedixit uerbo suo fidelibus, & rursus propter pecunias uesci cōcesserunt: quæ miraculum transubstantiationis adfinxerunt symbolis cœnæ dominicæ. Quale in primis fuit conciliabulum satanæ, quod Ioannem Hussiū, & Hieronymū Pragensem, testes fideles Iesu Christi, & præcones iustitiæ & ueritatis nefarijs flammis addixit, & apertissimè duos testes ueteris & noui Testamenti oppugnauit. Ideoq; tales coniurationes impiæ & diabolicæ, *Apoc. 11.* sententijs diuinis damnantur. Si quis enim uoluerit lædere duos testes Iesu, tretus & nouum instrumentum, in quibus testimonium totius ecclesiæ catholicæ cōtinetur, ignis exibat de ore ipsorum, & deuorabit inimicos eorū. Et si quis uoluerit eos lædere, sic oportet eum occidi. Hi habent potestatem claudendi cœlum, ne pluat diebus

diebus prophetiæ illorum, & potestatem habēt
 super aquas conuertendi eas in sanguinem, &
 percutere terram omni plaga, quotiescunq; uo-
 luerint. Et in prouerbij Agur inquit: Omnis Prou. 30. 24
 sermo Dei ignitus est clypeus omnibus speran-
 tibus in ipsum. Ne addas quicq; uerbis illius, et
 arguaris, inueniarisq; mendax. Præterea Pau-
 lus autoritate apostolica una sententia iugulat
 omnes doctrinas & constitutiones repugnan-
 tes Euangelio Christi. sic enim scribit ad Gala. Gala. 1.
 tas: Miror quòd tam cito transferamini ab eo
 qui uos uocauit in gratiã Christi, in aliud Euan-
 gelium, quod nō est aliud, nisi quia sunt aliqui,
 qui uos conturbant, & uolunt subuertere Chri-
 sti Euangeliũ: sed licet nos, aut angelus de cœ-
 lo euangelizet uobis, præterq; quod euāgeliza-
 uimus uobis, anathema sit: sicut prædiximus.
 Et nunc iterũ dico uobis, si quis uobis euāgeli-
 zauerit præter id quod accepistis, anathema sit.
 Et mox: Neq; enim ego ab homine accepi il-
 lud, neq; didici, sed per reuelationẽ Iesu Christi.
 Acceleret igitur dies concilij Tridentini, & ui-
 deamus opus illius. Nam quicquid ex uerbo
 Dei nobis tradiderit credendum & obseruan-
 dum in cultura religionis et instituto uitæ Chri-
 stianæ, summa cū reuerentiã & animi gratitudi-
 ne recipiemus, glorificãtes Deũ, qui hominib.
 dedit talẽ uirtutẽ et sapientiã. Si quas uerò tradi-

Coloß. 2.
Matth. 23.

tiones humanas ex turbido iure, aut malè sanis cerebris protulerint (quas diuinus Paulus grauissimè reijcit ad Coloßenses scribens, & Dominus Christus adducto etiam testimonio ueteris prophetiæ explodit dicens: Hypocritæ, bene prophetauit de uobis Esaias dicens, Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me. Frustra me colunt, docentes doctrinas & mandata hominum) autoritate diuina instructi respuemus, quod humana temeritate consutum & conflatum est, ad subuersionem simplicium.

*QVAM MULTIPLEX ET
necessarius sit usus uerbi diuini, &
sacrarum literarum.*

Verum ut euidentius cernatur, nullam partem uitæ Christianæ unquam carere posse uerbi diuini moderatione, eoq; organo sacratissimo res omnes, cõsilia, cogitationes, sermones, decreta, actionesq; publicè & priuatim regi debere, pauca iam dictis adijciam, de multiplici & necessario usu uerbi diuini: qui quidem in infinitum patet. Est enim uerbum Dei æternum, & præfinito tempore incarnatum, perfectissima ratio, & suprema lex, absolutissimaq; expressio diuinæ uoluntatis, sapientiæ, bonitatis, & potentiæ infinitæ. Quo uerbo Domini
coelum

cœlum terrâq; & maria, & omnia quæ in eis
 continentur, condita & ordinata sunt, atq; eo-
 dem uerbo suæ potentiaë Deus conseruat & re-
 git uniuersa. ut sine illius numine nihil oriatur,
 nihil occidat, nihil immutetur in tota natura:
 non passer cadat in terram, non folium defluat
 ex arbore, non capillus ex capite hominis. Cui
 non modo parent angeli boni, & orbium cœle-
 stium atq; siderum ordines, & uniuersitas ani-
 mantium, plantarum, rerumq; inanimatarum:
 uerumetiam mali dæmones, qui in ueritate non
 perstiterunt: hominesq; impij quantumuis repu-
 gnantes & inuiti, sentiunt imperium & uim in-
 superabilem uerbi filijquæ Dei unigeniti, sine
 cuius permissu prauam suam uoluntatem & ui-
 res nequaquã exerere possunt, aut ullo pacto se
 mouere. Cui pater dedit omnem potestatem in
 cœlo & in terra, & nomen illi donauit quod est
 super omne nomen, ut in nomine Iesu omne ge-
 nus flectatur cœlestium, terrestriũ, infernorum,
 & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Ie-
 sus Christus est in gloria Dei patris. Quumq;
 parens & opifex rerum ab æterno in filio suam
 infinitam sapientiam, & potentiam, & bonita-
 tem, & totam naturam expresserit, ex parte illa
 expressit ad ideam perfectissimã & exēplar uni-
 uersitatis per suum uerbum in opificio totius
 mundi, & quidem mirificè. Omnium uerò ex-

cellentissimè id factum esse in homine confitentur nō solum Christianæ religionis consortes, uerumetiam Ethnorum sapientissimi uiri, qui hominem compendium uniuersitatis appellarunt, & μικρόκοσμος, hoc est paruū mundum, & supremum totius naturæ miraculum. Vt enim omnia propter hominem facta sunt, homo aut propter Deum & hominis gratia: ita etiam sapientissimè conditus est ad imaginē & similitudinem Dei, fictus corpore ex elemētis omnium corporum, formatus autem anima capaci altioris mentis & intelligentiæ, & rationis atque consilij. Et quia homo compositus ex corpore & animo, creatus est ad societatem & consortium sempiternum diuinæ gloriæ & felicitatis: indidit ei opifex rerum immensam cupiditatem & desiderium boni, & propter bonum assequendum infinitam expetitionem cognoscendi plurima, non modo præsentia loco & tempore, uerumetiam præterita & futura, & quæ à nostra cognitione abstrusa & remotissima sunt. Quæ nisi ab infinita & perfectissima ratione uerbi diuini regantur, procliuè est, ut homo à fine proposito deflectat in errores absurdissimos, in uitia & turpitudines in tota uita: in mala deniq; ut semel dicam, innumera. Quamobrem, ut nihil deesset homini perficiendo & beando, sed abundè illi suppeterent, per quæ sapiens

sapiens & bonus & beatus euadat, infinita sapientia Dei cōtraxit & insinuauit sese in uocum & literarum inuolucra, ex quibus conficeretur organum & consummatissimū instrumentum, quo cogitationes, sermonēs, actiones, tota denique uita hominis dirigeretur ad perfectissimam rationis, & diuinæ sapientiæ atque bonitatis canonem. Et quanquam uoces humanæ, & characteres literarū, quibus diuinū uerbum exprimitur, nequaquam re & natura sunt, quod est æternum uerbum Dei coëssentiale patri & spiritui sancto, ad quod nullus sensus mortalis hominis pertingit: & possit ipsum uerbum Dei omnibus horis in omnium mentibus reuelare sine scriptura & ministerio cuiuscūq; creaturæ, ueritates illas uniuersas quæ in scripturis sacris continentur: sitq; inefficax uerbum externum, nisi uim suā exerat interius in mente ipsum substantiale uerbum Dei: multiq; uerbū externum contēnant, ei repugnent, eo abutantur in suā et aliorū perniciem: est tamen illud ipsum uerbū Dei externū defluxus æterni & immutabilis uerbi Dei, quo uelut in liquido fonte aut speculo purissime representatur. Quo quidē uerbū Dei uiuū ab externo etiā homine, & sensib. tā externis q̄ internis apprehēdi uult, & in organo suo propriissimo ea operari, quæ pertinet ad salutē & perfectionē hominis. Vnde fit, ut qui uerbū
Dei

Dei externū respuunt, eiq̄ reluctātur, aut per-
uertunt in suam & aliorum perniciem, prodant
sefe, quod ex Deo non sint, sed ex patre diabo-
lo: & quod ipsum Dei uerbum substantiale, &
filiū Dei, cui pater cœlestis omnia subiecit, con-
temnant, eiq̄ repugnēt, & inuiti tamen cum dia-
bolo à filio Dei gubernentur: quodq̄ amorem
ueritatis non habeant, ut salui fiant, sed delecten-
tur mendacio, digni qui efficacibus erroribus et
imposturis præcipitētur in miserias. Quemad-
modum uoces quas promit os humanum, aut
manus effigiat notis literarum, et ratio hominis
atq̄ mens, natura plurimū dissident. Est tamen
hominis oratio, defluxus et deriuatio mētis atq̄
rationis, qua foris promicat, seq̄ in sensus alte-
rius hominis ingerit, & per sensus in animos il-
labitur. Vnde mentem alterius hominis tenere
dicitur, qui pronunciata per uoces & literarum
imagines percepit: & rursus ab animi sententia
discrepare, qui repugnat sermoni & scriptis al-
terius. Quum igitur scripta instrumenti ueteris
& noui contineant ueritatem sempiternam, &
sapientiam ex fonte uerbi Dei per sanctos pro-
phetas & apostolos & euangelistas deriuatam:
sitq̄ uerbum Dei æternum perfectissima ratio,
& uniuersalis atq̄ suprema lex: nihilq̄ ab homi-
ne donato excellēti munere rationis debeat fie-
ri, præter rationē exactam: quis non perspiciat,
nullam

nullam partem uitæ humanæ sine uerbo Dei,
 & canone literarum diuinarum transigi posse
 probabiliter? Nam id demum rectū, honestū,
 pulchrum, laudabile, expetendum, bonum, ue-
 rum, certum & exploratū haberi potest, quod
 per regulam uerbi diuini & perfectissimæ ratio-
 nis tale esse cognouimus. Sed res planior fiet e-
 undo per partes uitæ Christianæ, si perpendan-
 tur, quæ per tropos & mutatas uoces, tum de
 uerbo Dei pronunciantur, tum de populo &
 ecclesia Christiana. Aliquando enim ecclesia et
 societas sanctorum grex nominatur, sub princi-
 pe pastore Christo, qui & alios per partes gre-
 gis sui pastores præficit. Vt cum Dominus ait:
 Noli timere pusille grex, quia placitum est patri
 cœlesti tibi dare regnum. Eaq; ratione sacra scri-
 pta pascua sunt, in quibus grex Domini alimē-
 tum percipiat: & baculus pastoris, quo coerce-
 antur oues, & abigantur lupi insidiantes gregi.
 Quemadmodum David canit: Virga tua et ba-
 culus tuus ipsa me consolata sunt. quod pedū
 pastorale uerbi diuini decet manus episcopi, &
 non gladius furiosi Martis. Rursum ecclesia cō-
 paratur capturæ piscium, bonorum pariter &
 putriū, qui ex mari et uasto pelago huius mun-
 di extrahuntur uerriculo, & sarena, & hamis
 uerbi diuini. Figurata est etiam ecclesia per na-
 uim & arcam Noe, in qua pauci homines, puta

*Ecclesia
grex.*

*Ecclesia ca-
ptura pi-
scium.*

*Ecclesiana
uigium.*

octo seruati sunt, uniuerso mundo pereunte in diluuió. Cuius nauigij carina, prora et puppis, clauus, gubernaculum, remi, malus, uelum, rudentes, cynosura etiam, & elice, & sidera, ad quorum obseruationem nauis dirigatur, uerbum Dei est. Iam ab agricultura mutuo sumptis nominibus & parabolis, ecclesia dicitur aliàs hortus, aliàs ager, in quo plantantur sancti homines, zizanijs tamen interspersis per malum impostorem diabolum. Atq; in ea spirituali agricultura uerbum Dei seminis uicem præbet, & aquarum quibus ager & hortus rigentur, & sarculi, rastri, falcis, ligonis, atq; uniuersi instrumenti rustici. Quamobrem scite diuus Bernhardus admonet Eugenium pontificem Romanum, manibus episcopi tenendum esse sarculum, quo uitia & superstitiones eradicentur, non scepra regum. Crebrò etiam accomodatúr à prophetis & apostolis, & ipso Domino Christo similitudo ædificij, ut ecclesia spectetur uelut ædificium spirituale, cuius fundamentum, & lapis angularis Christus est. Ad quod extruendum & conseruandum, & ad reficienda sarta tecta, uerbum Dei usum præbet amussis & perpendiculi, & gnomonis. Idem malleus, trulla, securis, dolabra, serra, terebra, & totum instrumentum architectonicum est. Siue igitur ædificandum est, siue demolien-

*Ecclesia
ager, aut
hortus.*

*Ecclesia
ædificium.*

dum,

dum, ut Hieremię dicitur: Ecce dedi uerba mea in ore tuo, ecce constitui te hodie super gentes & super regna, ut euellas & destruas, & dissipes, & ædifices & plantes: neutrum opus recte & fœliciter peragi poterit, nisi ad amussim & perpendiculum uerbi diuini omnes ædificij partes exigantur. Qui uerò pro sua libidine architectonicam exercere studet, & titulo hæreseos damnare uera dogmata, rursusq; titulo religionis Christianæ commendare, quæ pugnant cum uerbo Dei, mox audit uersiculum poëtæ in ædificatores insanos:

Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.

Et ab œconomia ipsa plures tropi desumpti ad ecclesiam transferuntur, ut quum Dei cultores serui Dei dicuntur, aut filij Dei, aut sponsa legitima Dei. Quo in genere translationis, sacra scriptura commentarius est, præscribens omnibus, quomodo uersari debeant in domo Dei. Hæ tabulæ dotales sunt, quibus donatiua sponsi continentur. Hoc instrumentum est, quo hæreditas filijs destinata, & conditiones, quibus integris hæreditatem accepturi sint, aut cōtrà, quibus uiolatis exheredes futuri sint, cōtinentur. Plures etiã, & haud scio an illustriores similitudines à politia mutuo acceptæ, accō-

Ab œconomia petiti tropi.

Tropi à politia mutuo acceptæ.

omnium cū Deo foederis instar habet. Cuius capita & conditiones, quid Deus polliceatur, quidq̄ uicissim à fideis amicis & socijs præstari uelit, in oraculari scriptura plenissimè describuntur. quæ ob eam potissimum causam testamenti utriusq̄ appellationem sortita est. Quod quidem foedus in ueteri populo sanguine pecoris sæpius sanciebatur, in nouo autem populo sanguine filij Dei semel sanctum & confirmatū est in omnia secula. eiusq̄ rei memoriam in sacra & mystica ccena ex instituto Seruatoris solenniter peragimus. Rursum coetus fidelium castris cōfertur: unde castra sanctorum in Apocalypsi Iesu Christi dicuntur, & in Canticis, castra ducentium choros. Et uita Christiana militiæ similis est, p̄ijs partim in cœlo triumphantibus, partim in terra militantibus sub imperatore Christo, contra carnem, & mundum, mundiq̄ principem diabolum, et eius supremum capitaneum antichristum. In qua sacra militia uerbum Dei tubarum usum obtinet, quibus animi accenduntur ad pugnam, & reuocantur à persecuēdo hoste, aliaq̄ signa dantur militibus Christianis. Ea propter in ueteri populo ex precepto Dei argēteæ tubæ duæ per sacerdotes comitabantur castra Israelitarū: quibus concinentibus ceciderūt muri Hierichuntis, & urbs munitissima Chananæorum uenit in ditionem populi

puli Dei. Verbum Dei gladius est, hasta est, arcus est, clypeus est, lorica est, galea est, baltheus est, tota denique armatura est, quæ hominem undiquaque tegit, & qua ualidissimè hostis repellitur & feritur, & uincitur. Hæc est enim uictoria, quæ uincit mundum, fides nostra. Fides autem ex auditu est, auditus per uerbum Dei. Et quod ingeniosissimi poëtæ Homerus & Virgilius per clypeum Achillis aut Aenææ significarunt, sapientiam undiquaque munitum & instructum reddere hominem: id uerissimè congruit uerbo Dei. Nam cœlesti armatura diuine sapientiæ cōtectus, consistere poterit in die malo, & feliciter eluctari ex omni tentatione. Porro quia populus Christianus cœlestis & sacra est politia, & ciuitas Dei, cuius princeps, & supremus iudex, & lator legum, Christus est, adeoque regnum Dei augustissimū est sub rege in uictissimo & imperatore uictoriosissimo Christo domino gloriæ, uerbum Dei sceptrum habetur optimi nostri maximique principis. De quo Dauid ait: *Virga rectitudinis, uirga regni tui.* & rursum: *Virgā uirtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum.* Ac alibi: *Reges eos in uirga ferrea, & sicut uas figuli confringes eos.* Esaias quoque inquit de Messia filio Dauid: *Non secundum uisionem oculorum iudicabit, neque secundum au-*

ditum aurium arguet, sed iudicabit in iusticia
 pauperes, & arguet in æquitate pro mansue-
 tis terræ. Et percutiet terram uirga oris sui,
 & spiritu labiorum suorum interficiet impium.
 Verbum Dei gladius est anceps, qui egredi-
 tur ex ore Christi iudicis. Non enim in hoc
 seculo quenquam punit aliter, quàm secundum
 sententias diuinæ scripturæ. Neque in ultimo
 iudicio præmia conferet, neque supplicia irro-
 gabit aliter, quàm pronunciatum est in sacris
 literis. ueluti, Qui crediderit & baptisatus fue-
 rit, saluus erit: qui uerò non crediderit, condem-
 nabitur. Præterea codex sacer instrumenti ue-
 teris & noui, codex authenticus est sacrarum
 legum, & uniuersi iuris in republica Christia-
 na, quod est regnum Dei, & folium Dei: ut de
 regno Dauidis & Solomonis scribitur. In eo
 enim describuntur ordines reipublicæ, & forme,
 officiaq; magistratus erga Deum & erga popu-
 lum. Et rursus, qui habeant ius ciuitatis, aut
 qui extra communionem sanctorum efficiendi
 sint. Ut cum Dauid inquit: Domine quis ha-
 bitabit in tabernaculo, aut quis requiescet in
 monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macu-
 la, & operatur iusticiam, & reliqua. Descri-
 buntur etiam officia personarum omnium,
 tum inter ciues ipsos, tum erga externos, & ad-
 uersum

Psal. 14.

uersum hostes. Non desunt absolutissimæ formulæ principalium edictorum, senatusconsultorum, non forma iudiciorum. In summa, totum ius naturale, & ciuile, & omnibus populis ac gentibus obseruandum, tota iusticiæ & æquitatis scientia in uolumine diuinarum literarum continetur. Quapropter populus Israëliticus saluam & incolumem habuit rempublicam sub iudicibus et bonis regibus, Dauide, Solomone, Iosaphat, Ezechia, Iosia, quamdiu leges diuinitus traditas coluit. Quoties uerò contemptis & præteritis legibus sacris prudentia sua nixi sunt Israelitæ, & libidines proprias secuti, quisque deflexit in uiam suam, misérias & calamitates omnigenas experti sunt. Et prædicato quidem euangelio Christi per totum orbem, non modo barbaræ gentes deseruerunt ferinos mores & consuetudines, & leges iniquas, uerumetiam populi literis & cultu humaniore ingeniorum formati, contemptis philosophorum præscriptionibus, quæ non perinde quadrabant ad perfectissimam rationem uerbi diuini, consenserunt unanimes in ius & leges Christi. Vtq; per Esaiam & Michæam prædictum fuit, ita factum in probatis historijs legimus. Erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in uertice montiũ, & eleuabitur super colles. Et fluent ad eũ omnes gentes.

*Esai. 2.**Mich. 4.*

gentes, & ibunt populi multi, & dicent: Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius. Quia de Sion exhibit lex, & uerbum Domini de Hierusalem. Et iudicabit gentes, & arguet populos multos. Et conflabunt gladios suos in uomeres, et lanceas suas in falces. Non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad praelium. Domus Iacob uenite, & ambulemus in lumine Domini. Itaque Romani principes postquam eis innotuit doctrina Christi, & animaduerterunt precepta iuris generalissima & suprema, in quibus uniuersum ius continetur, puta, honeste uiuere, neminem ledere, suum cuique tribuere, in sacris literis absolutissime tradi: subiecerunt leges Romanas sacris canonibus ecclesiae Dei, non utique constitutiunculis quibuslibet Romani praesulis, sed scripturae canonicae, & legibus Christi. Et haec tenus leges Romanas uoluerunt ratas esse, quatenus non repugnarent legibus diuinis, quibus optime regitur tota respublica Christiana. Quin Alexander Seuerus imperator, iudicij acerrimi uir et singularis prudentiae, iustitiae uero tenacissimus, licet professione non esset Christianus, tamen in uno precepto Christianae doctrinae, Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris: tam absolutam iustitiam, & aequitatem,

tem, & sapientiam inesse perspexit, ut curauerit eam sententiam, ueluti gnomonem omnium legū & iuris, passim describi aureis literis per imperatorium palatium. Et dum supplicium sumeretur à fontibus, uoluit eam sententiam promulgari per præconem, qua ciues omnes extimularentur ad obseruationem iustitiæ. Porrò quia ecclesia est templum Dei, ut Apostolus uocat, *Ecclesia* consecratum sanguine summi & maximi pontificis Iesu Christi, estq; gens sancta & regale sacerdotium, ut Petrus inquit post Mosen, cuius antistitem supremum & æternū agit Christus: diuina scriptura ius pontificium continet absolute, quo describuntur sacra & cerimonix, et sacrorum ritus, et omnes partes cultus, qui Deo gratus & acceptus est. Describuntur ferix, et loca exercendæ religioni apta, et ministrorum delectus, ordinatio, functiones, uectigalia sacra et tributa ærarij ecclesiastici, quomodoq; pauperibus, hoc est nō postremo ordini ecclesiæ subueniri debeat. Officium quoq; summi pontificis ecclesiæ catholicæ Christi Iesu plenissimè ostēditur tum in typis Mosaicis, tum in diuina interpretatione horum, quam exhibet epistola ad Hebræos. Quumq; unus liber Mosis, qui Leuiticus inscribitur à Græcis, totum ius pontificium comprehēdat, præter pauca quæ in Exodo & libro Numerorū plenius describuntur,

K tur,

*Scriptura
est oraculū.*

tur, & plenè tradat ministerium sacerdotij Aha-
ronici tam multiplex & uarium, stupenda pro-
fecto est peruersitas illorum, qui post accessio-
nem, imò absolutionem Christiani sacerdotij,
quod literis apostolicis & euangelicis descri-
bitur, ausi sunt plaustralia uolumina iuris cano-
nici inuehere in ecclesiam. Neque aliud oracu-
lum Deus in ecclesia & templo suo augustis-
simo aperuit, quàm diuinam scripturam, ad
quam ueniant principes & priuati homines
consulturi Dominum, & de rebus suis sciscita-
turi. Quod in ornatu summi pontificis aptissi-
mo typo figuratum est. Quum enim naturæ
hominis insitum sit, ut percipiat res arcanas co-
gnoscere, & maxime futurorum prænotationem
expetat, ne populus Israel uana diuinatione se-
duceretur, sicut ethnici curiositati & supersti-
tioni & credulitati stultæ indulgentes, impostu-
ris caco dæmonis & diuinaculorum, qui se di-
uinæ mentis & consiliorum conscios esse men-
tiuntur, miserè seducebantur: alligauit Deus
ueram diuinationem certo loco, & personæ, &
organo diuinationis peculiari. Quum enim
incidisset res obscura & inexplicabilis, quam
neque periti legum diuinarum Leuitæ, neque
alij homines Dei, quibus uelut secretarijs inti-
mis solitus est Deus aperire arcana sua iudicia,
possent explicare, præcepit Deus eam referre
ad

ad tabernaculum aut templum cultui diuino
 dedicatum, ibiꝑ os Domini consulere. In taber-
 naculo autem testimonij, seu constitutionis, sa-
 cerdos adhibito ephod & rationali, quæstio-
 nē referebat ad Deum. Sonat aut̄ *וַיִּשְׁמַע יְהוָה*
וּבְחֹשֶׁן הַמִּיֶּשֶׁת, thesaurum iudicij, quod inter-
 pretes Græci uerterunt in *λογεῖον*, id est oracu-
 lum. Fuit enim instrumentum, quo sciscita-
 bantur iudicium diuinum, abstrusum à cogni-
 tione humana, tam de præsentibus quàm de
 futuris negocijs. Cuius equidem formam, &
 compositionem, & usum, qui diligentius per-
 penderit in Mose & ueterum commentarijs,
 non obscure animaduertet rationale, siue oracu-
 lum potius, & thesaurum iudicij, typum ges-
 sisse diuinæ scripturæ. Nā ea nobis pectus sum-
 mi pontificis Christi exhibet inspiciendum, &
 docet, quid singulis aut uniuersis expectan-
 dum sit, & qua uia mala effugiant, & bona
 consequantur, ac retineant. Ad hæc quia Do-
 minus monstrat nobis unicum magistrum ec-
 clesiæ, qui in coelis est, consecraneum uidetur,
 ut ecclesia scholæ, & quidem sapientissimæ ad-
 similis sit. Bibliotheca uerò spiritus sancti cen-
 seri debet scriptura diuina. In qua nullum ge-
 nus scriptorum desideratur. Nam historia te-
 xitur ab origine mundi per annos plus qua-
 ter mille. Quæ ut optima fide scripta est,

*Ecclesiæ
 scholæ.*

ita nullum exemplum uitæ uel ex præscripto diuino transactæ, uel contra Deū transactæ prætermittit. Et uaticinia referuntur, quæ fata manent populum Dei usque ad mundi finem. Nam in ultimum diem huius seculi, adeoque in ipsam æternitatem extenduntur uaticinia Danielis, & Apocalypseo Iesu Christi. Non deest bona copia hymnorum, & sacratissimorum carminum. Formantur mores, instituitur œconomia, explicantur politica, ratio propriè & disertè & perspicuè dicendi ostenditur: omniumque artium et scientiarum usus legitimus indicatur in sacris literis. Postremò à uita hominis, & ijs quæ ad uitam tuendam spectant, plurimæ similitudines præbentur, quæ uerbi diuini usum multiplicem in uniuersa uita hominis ostendunt. Nam baculi uicem gerit, quo gressus reguntur: & lucernæ positæ in loco obscuro, ut apostolus Petrus docet, & Dauid, & Christus in Euangelio. Est etiam statera, qua omnium rerum pondus ad æquilibrium ueritatis examinatur. Aquæ & ignis, et aeris & salis usum præbet: sine quibus nullo pacto uita mortalium durare potest. Est potus et cibus spiritualis animæ. Est medicina, qua bona ualetudo cõseruatur, quæque morbi animorum, ignoratio ueri, et falsæ opinioniones de Deo & diuinis rebus, affectus prauis, uitia, opera carnis, & id genus innumeri morbi

Tropi diuita hominis mutuo sumpti ad uerbum Dei.

morbi curantur. Est intellectus hominis integer, de quo Moses ait: Scitis quod docuerim uos præcepta atq; iustitias, sicut mandauit mihi Dominus Deus meus. Sic facietis ea in terra quam possessuri estis, & obseruabitis et implebitis opere. Hæc est enim uestra sapientia et intellectus coram populis, ut audientes uniuersi præcepta hæc, dicant: En populus sapiens & intelligens, gens magna. Postremò quia oracularis scriptura Mosis & prophetarū, euangelistarū & apostolorū deriuata est ex æterno uerbo Dei per spiritum sanctum, et ad eum scopū atq; finem se reflectit: Christus enim finis legis est, ad salutem omni credenti: & Christum ubiq; sonat atq; refert, Spiritus enim prophetarum est testimonium Iesu: diuina scriptura, quum à spiritu sancto in mente per fidem excitatur, ex li-
tera fit spiritus & uita, sicut Dominus pronunciat: Verba quæ loquor, sunt spiritus & uita. Viuit enim Christus, qui est uia, ueritas, & uita in homine, & homo uicissim in Christo per ueram pietatem & religionem Christianam, quæ constat fide sincera in Deum patrem, Deum filium, Deum spiritum sanctum, & amore sancto Dei & proximi hominis, & spe firma, expectationeq; certa eorum quæ promissit aut minatus est Dominus uerbo suo. Ex qua uita spiritali uirtutes omnes progenerantur, & per uir-

tutes ueras, officia & præclaræ actiones, & con-
 uersatio digna professione Christiana. Est enim
 Christianismus informatio ad similitudinem
 Dei, quantum quidem à natura hominis præ-
 stari potest. Sic namque Basiliius magnus in he-
 raemero uitam Christianam definit, *τι ὄντι χριστιανισμός; θεῶν ὁμοιωσις καὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἀνθρώπου φύσει.* Et
 adijcit, *εἰ ἀνεδέξατο τὸ εἶναι χριστιανός, ἐπέειχθη γενεῶν ὁμοίως θεῶν, ἐνδύσασθαι χριστόν.* Si recepisti in te, inquit, ut pro-
 fitearis te Christianum esse, da operam, ut simi-
 lis Dei sis, & Christum indue. Etenim homo
 per ideam perfectissimam uerbi diuini repara-
 tus ad imaginem & similitudinem Dei paren-
 tis, coniungitur & unitur summo & unico bo-
 no, soli sapienti, soli beato Deo, & ex illius con-
 iunctione atque participatu accipit, ut ipse quo-
 que sapiens & bonus & beatus existat in hoc
 quidem seculo, quantacunque potest esse homi-
 nis felicitas, tot miserijs expositi ex communi or-
 mnium sorte: in futuro autem seculo percipiat
 possideatq; plenam sortem & hæreditatem fi-
 liorum Dei per Iesum Christum, & cum filio
 Dei unigenito, qui uenit in mundum, ut saluos
 faceret peccatores credentes in nomen ipsius,
 & eueheret in diuinæ beatitudinis atque gloriæ
 immortalis consortium.

Confutatio

CONFUTATIO EORUM,

qui negant diuinam scripturam & uerbum
Dei clarum, certum, plenum & abso-
lutum ad instituendam totam uitam
Christianam.

Vldeor mihi equidem, principes & populi
Christo regi regum & summo pontifici,
& monarchæ totius mundi obedientes, pro-
lixè demonstrasse, tum ex natura uerbi diui-
ni, tum ex testimonijs authenticis scripturæ
canonicæ, tum grauissimis testimonijs homi-
num excellentium, quod in titulo promisi me
demonstraturum esse, quod à solo uerbo fi-
lii & Dei petenda sit exacta cognitio temporū
præsentium & futurorum, & reip. Christianæ,
atq; totius uitæ moderatio optima. Verū quia
nō defunt homines pestilentes, qui quum aptè
scripturas diuinas nō audeant negare, conātur
autoritatem earum per cuniculos & uulpecu-
lari astu, imò satanicis artibus subruere: uidentur
nō alienum à proposito, si pestiferos et impios
sermones eorum breuiter refellam. Nam iudi-
cia hominum Christianorum hac in parte me-
tuentes, ne dicant planè, scripturis non esse fi-
dem attribuendam, et ne tollant simul scriptu-
rarū testimonia, quibus maligne interpretatis
fulciunt.

*Scriptura
plene con-
tinet insti-
tutione ui-
te Chri-
stiane.*

fulciunt suam tyrannidem, obliquo ductu mo-
liuntur estertere basim ueritatis et ueræ sapien-
tiæ in ecclesia. Dicunt enim non omnia plenè
contineri in sacris scripturis, quæ ad ecclesiæ gu-
bernationem, et ad piàm sanctamq; uitam, et
ad felicitatis æternæ consecutionem utilia et ne-
cessaria sunt. uidelicet ut stabiliant commen-
titias suas leges, quibus ecclesiam onerarunt,
uel potius oppresserunt, et uerbum Dei quod-
dam non scriptum, sed æque credendum, ac si
scriptum esset in canonicis literis. Et ad hoc
persuadendum uiolentissimè detorquent scri-
pturæ sanctæ sententias. Veluti quod Christus
Dominus apostolis dicit: Qui uos audit, me au-
dit. Habeo multa, quæ uobis dicam, sed iam nō
potestis capere: quum autem uenerit spiritus
paracletus, deducet uos in noticiam omnis ueri-
tatis. Qui non audit ecclesiam, sit tanquam eth-
nicus et publicanus. Item quod Dominus pro-
mittit, ubi duo uel tres congregati fuerint in no-
mine ipsius, ibi futurus sit in medio illorum.
Huc etiam detorquent, quod Paulus scribit
Corinthiis: Cætera quum uenero, disponam.
& Thessalonicensibus: Fratres state, et tene-
te traditiones, quas didicistis siue per sermo-
nem, siue per epistolam nostram. Quasi uerò
Christus & apostoli aliquid prætermiserint u-
tile, aut necessarium cognitu: aut tradiderint
aliquid

aliquid uoce uiua, quod pugnet cum eorū scriptis. Age uerò quod nam est illud uerbum Dei non scriptum, & tamen obseruatu & creditu necessarium ad uitam beatam: Articuli & dogmata fidei, leges & præscripta uiuendi, & scripta quæ approbauit Romanus Pontifex, sedes apostolica, synodi & cōcilia Rom. pontificis auctoritate indicta, coacta, celebrata, & ex sententia ipsius terminata. Quid continet autem uerbum Dei non scriptum in codice diuino, sed excogitatum ab hominibus, & repositū in quodlibeto Romani præsulis: Rom. pontificē neq; Deum neq; hominē esse, uerum quiddam compositū ex Deo & homine: Romanum pontificem nō posse errare, eiusq; uoluntatem esse perfectam. In scrinio pectoris ipsius conclusa esse omnia iura, & ipsum adeò solum esse eius uiuum in terris: Ad eum, ut supremum iudicem, referendas esse omnes causas, ipsum à nullo iudicari homine posse: etiamsi cernerent homines, ipsius culpa multas animas ad inferos precipitari: Romanū pontificem esse solem, Cæsarem esse lunam, que omnem splendorem à sole accipiat: Reges & imperatores Christianos ad iussa Romani pontificis obstrictos esse, ac posse ab ipso deponi & solijs, & alios in locum eorum imponi: Romanum pontificem esse concilijs & episcopis & legibus superiorem, superiorem etiam sacra scri-

ptura, uerum esse Christi uicariū, & caput ecclesie catholicæ: quorum nihil scriptum est in scripto & expresso uerbo Dei. Præterea uerbum Dei factitium, et neque scriptum neque dictum in cælo, sed conclusum in quodlibeto Romani pontificis, habet cælum uænale, in quod multi ascenderunt per canonisationem, nō tam uitæ merito, quàm ob numeratam pecuniam: & purgatorium animarum quæstus uberrimi, quodq; metalla omnia totius Europæ longè superat. Habet missam, sacrificiū pro uiuis & mortuis, merita uænalia, opera supererogatoria, imensa tributa ex mortuis, inferias depositionis, septimas, tricesimas, anniuersarias, indulgentias plenarias omnium peccatorum, & millenarias, centenarias, quadragenarias. Habet uenerationem simulachrorum, & reliquiarum, inuocationemq; & patrocinia diuorum, passagia & peregrinationes ad statuas, confessionem auricularem, uota, cœlibatus, delectum ciborum causa religionis, triplicem coronam, galeros cardinalicios, cucullas, pallia, rasuras, uncturas, nouos ordines, nouas sectas, noua sacramenta. Habet res consecratas plurimas, & non contemnendi precij, oleum, salem, herbas, bullas, ceram, plumbum, quæ superant argentum, aurum, & topazium: fumos denique, & mercem innumerabilem apostatarum Symonis

nis magi & Iudæ Ischariothici, & sectatorum, qui religionem quæstum putant, & fictis sermonibus negociantur de simplicibus: quibus dulcis est odor lucri qualibet ex re: qui pelliciunt animas instabiles, habentes cor exercitatum in auaricia, filij maledictionis, & derelicta uia recta errantes ac sequentes uiam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit, subiugali etiam iumento prohibente insipientiam pseudoprophetae. Quæ quidem præcepta & traditiones hominum, & doctrinæ spirituum erroris, è quibus constat & consarcinatum est quodlibetum iuris papistici, partim habent speciem sapientiæ in humilitate & superstitione: partim ita redolent sordes & auariciam, fastum, luxum, ambitionem & tyrannidem hominum pauculorū, ut quiuis non obesse naris sentiat. Usque adeo autem ad pietatem Christianam nihil faciunt, ut etiam ex diametro cum illa pugnent. Nam Christi gloriam & summa beneficia obscurant, & fidem in nomen Iesu extinguunt, & charitatem lædunt, spem labefactant, bonos mores corrumpunt, prauis affectibus frena laxant, homines reddunt securos et contemptores iudiciorum Dei, impijs palpant, impœnitentibus pollicentur impunitatē scelerū, uitijs & scelerib. ianuā aperiunt, laqueos tendunt imprudentib. conscientias multorū uulnerant,

& in multis offendunt teneros animos, & nec-
 dum solida noticia Christi confirmatos. Con-
 tra quos propheta Ezechiel authoritate diuina
 tonat et fulminat: Audite uerbum Domini, hec
 dicit Dominus Deus: Væ prophetis insipienti-
 bus, qui sequuntur spiritū suum, et nihil uident.
 Quasi uulpes in deserto, prophetæ tui Israël er-
 rant. Non ascendistis ex aduerso, neq; opposui-
 stis murum pro domo Israël, ut staretis in præ-
 lio in die Domini. Vident uana, & diuināt men-
 dacium, dicentes, ait Dominus: cum Dominus
 non miserit eos, & perseverarunt cōfirmare ser-
 monem. Nunquid non uisionem cassam uidi-
 stis, & diuinationem mendacem locuti estis: Et
 dicitis, ait Dominus: cum ego non sim locu-
 tus. Propterea hæc dicit Dominus Deus, quia
 locuti estis uana, & uidistis mendacium: in con-
 cilio populi mei nō erūt, & in scriptura domus
 Israël non scribentur, nec in terram Israël ingre-
 dientur: & scietis, quia ego Dominus Deus, eo
 quòd deceperint populum meum dicētes, pax
 pax, et non est pax. & ipse ædificabat parietem,
 illi autem liniebāt eum cum luto absq; paleis. Et
 in fine orationis inquit: Dirumpam ceruicalia
 uestra, et liberabo populum meum de manu ue-
 stra, neq; erunt ultrā in manibus uestris ad præ-
 dandum: & scietis, quia ego Dominus. pro eo
 quòd mcerere fecistis cor iusti mendaciter, quē
 ego

ego non contristauī, & confortastis manus impij, ut nō reuenteretur à uia sua mala, & uiueret, propterea uana non uidebitis, & diuinationes non diuinabitis amplius: & eruam populum meum de manu uestra, & scietis, quia ego Dominus. Desināt igitur hostes ueritatis, et calumniatores scripturarum, sugillare uerbum Dei scriptum, ceu nō plenè tradat omnia, quæcunq; pertinent ad uitam Christianam instituendam publicè & priuatim: ut uerbū Dei non scriptū, imò figmentum pectoris humani ecclesie obtrudant, quod habeatur in pari dignitate atq; precio cum explorato & ab uniuersa ecclesia sanctorū recepto uerbo Dei. Nam quæ per istud factitium uerbū Dei stabilire machinantur, neq; ad pietatem aut sanctimoniam, neq; ad felicitatem hominis uel tantillum faciūt, adeò ut etiam officiant plurimum. Deinde scripturæ sanctæ non tacuerūt de illis omnibus imposturis pseudoprophetarum, non ut probarent & cōmendarent hominibus, sed ut detegerent mendacia, & demolirentur omnem altitudinem, quæ se erigit contra scientiam Dei, & captiuum ducerent omnem intellectū in obsequium Christi. Et qua fronte audent pestilentissimi calumniatores, doctrinā pietatis in scripturis canonicis compræhensam, imperfectā dicere, quæ agmina confessorum & martyrum & perfectissimorum

rum hominū produxit : quæ perfecta fuit ante aduentum Saluatoris : quæ in Mose perfectissime continetur, ante omnium prophetarum sermones editos, qui modo extant : quæ in decalogo legum diuinarum tota continetur : quæ gemino præcepto charitatis erga Deum & erga proximū, teste Domino Christo, absolutissime cōcluditur : An nō dicit Ecclesiastes 12. cap. Faciendi plures libros nullus est finis, frequensq; meditatio carnis afflictio est. Finem loquendi pariter omnes audiamus : Deum time, & mandata eius obserua. hoc est, omnis homo. Neq; contentus fuit Dominus Deus unum dogma aut præceptum uitæ semel perscribi, sed aliquoties repeti uoluit. Ut cernamus liquidè, unam fuisse doctrinam ueræ pietatis, eamq; perfectam & absolutam ante diluuium, post diluuium usque ad Mosen, à Mose usq; ad Christum seruatorem, qui anno 64. postquam ascendit in cœlos, diuina reuelatione per Ioannē apostolum edita, supremam organo diuino manum apposuit, una sententia iugulans omnes impios temeratores diuinæ scripturæ, qui uel addere aliquid, uel demere, uel aliquid mutare ausi fuerint. Sic enim claudit Christus Dominus prophetiam & theologiam suam : Contestor omnī audienti uerba prophetiæ libri huius, Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illū plagas

gas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de uerbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro uitæ, & de ciuitate sancta, et de his, quæ scripta sunt in libro isto.

Verū enim uero non satis est blasphemis istis *Scriptura* canibus et porcis, traduxisse diuinā scripturam *sacra est* uelut mutilā & imperfectā ad erudiendos homi- *certa, &* nes, in omnib. rebus quæ uitā beatā concernūt, *explorate* *fidei.* cūq; humana cōmenta sub falsissimo titulo uerbi diuini æquasse, nisi calumniētur etiā eam esse incertā & dubiā, neq; fidem inuenire, aut mereri autoritatē, priusq; ab ecclesia & cōcilijs, & pontifice Rom. approbet. At in qua barbara & immani gente putāt sceleratissimi nebulones se uoces tam blasphemias effutire? Aut quis putet inesse cerebrū sanum et cor hominis, istis qui talia disputant inter Christianos: ad quorū mentionem paulo cordatiores Iudæi uestimenta discerperent, & unguibus laniarēt corpus totū, ut ad extremā blasphemiam? Et doctores quidem Iudæorū fatentur, nullum esse locū in lege & prophetis sic ambiguū, ut à peruersis & uiolētis interpretib. torqueri possit in alienā sententiā, ut nō suppetāt apertiores sententiæ eadē de re, quæ malignos interpretes & hæreticos ualidè redarguāt. Cuius rei fidē faciāt duo magistri Iudæorum primarię autoritatis, tractantes scripturas, in quibus attingit mysteriū trinitatis & unionis

in

in diuina maiestate: quo dogmate nullum est sublimius, & in quo uelut in petra offendiculi tū perfida gens Iudaica, tum hæretici omnes potissimū impegerunt, & circa fidem naufragium fecerunt. Scribit enim rabi Moses Hadarsan, hæreticos interrogasse magistrū Semlai, quid sibi uelit, quod in Genesi scriptum est: In principio creauit Dī coelum & terram: eumq; respondisse: in omni loco, in quo inuenis pro hæreticis obiectionem, inuenis quoq; medicamentum illius in latere eius. Et rabi Iohanan, ut refertur in libro Sanhedrin, dixit: Omnem locum unde Epicurei facti sunt heretici, responsionem habere in latere. Vbi enim dicitur, Faciamus hominem ad imaginem nostram: subditur etiam, Et creauit Dī hominem ad imaginem suam. In tanta etiā ueneratione Moses & alij diuini scriptores fuerunt apud sapientiss. & optimos uiros inter gentiles, ut quidam uniuersam Platonis scientiam Mosi acceptā retulerint. Notum est enim, Numeniū dixisse, Platonem esse Atticum Mosen. Quid autem memorem Eusebij, Theoderiti, Iustini, Hieronymi, Augustini, & aliorū theologorum dicta de certitudine, & indubitata fide, summaq; autoritate sacrarum literarum, cui cedant omnium hominum iudicia & autoritas, quæq; in sese contineat rationes solidissimas & certissimas, quibus in speciem & prima
fronte

fronte ambigua explicetur. Et tamen perditissimi nequam non uerentur diuum Augustinum doctorem in primis catholicum, pertrahere in suam haeresim detestabilem, propterea quod scripserit: Non crederem Euangelio, nisi me commoueret autoritas ecclesie catholicae. Sed facile Augustinum a tanta infamia liberant tum alia multa quae passim in scriptis suis pronunciat de autoritate scripturarum, tum illud quod ad diuum Hieronymum scribit, classicum doctorem ecclesiae, quodque ponitur in 9. distinctione decreti papistici, uerum truncatim. Sic enim scribit Augustinus in controuersia, quae illi fuit cum Hieronymo de simulatione Petri, & quod nulla suspicio mendacii in literis diuinis recipienda sit: Ego fateor charitati tuae, solis eis scripturarum libris, qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse firmissime credam. At si aliquid in eis offendero literis, quod uideatur contrarium ueritati, nihil aliud quam uel mendosum esse codicem, uel interpretem non esse assecutum quod dictum est, uel me minime intellexisse, non ambigam. Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaque praepolleant, non ideo uerum putem, quia ipsi ita senserunt; sed quia mihi uel per illos autores canonicos, uel probabili ratione, quod a uero non

M abhorreat,

abhorreat, persuadere potuerunt. Nec te, mi
 frater, sentire aliquid aliter existimo. Prorsus in-
 quam non te arbitror sic legi tuos libros uelle,
 tanq̄ prophetarū & apostolorū: de quorū scri-
 ptis, quod omni errore careāt, dubitare nefariū
 est. Hactenus diuus Augustinus. Desinant igitur
 aliquando tandem pestilentissimi nebulo-
 nes, & organa satanæ delectissima, calumnijs
 blasphemis eleuare fidem scripturæ sanctæ, &
 supremam autoritatem diuinæ maiestatis sub-
 iñcere iudicijs, definitionibus, determinationi-
 bus, approbationi q̄ hominum qualiumcun-
 que. Aut si non possunt continere uirus illud
 letiferum antiqui serpentis, abeant ad Turcas
 & Tartaros, quorum mentes infecit & corru-
 pit prorsus insana pseudopropheta Machume-
 tis. Qui cum fateatur Mosen & prophetas uera
 scripsisse, & Iesum filium Mariæ uirginis perfe-
 ctissimam doctrinam ueræ pietatis tradidisset:
 contendit tamen, ueterem scripturam à Iudæis,
 & doctrinam Iesu à Christianis ita esse depraua-
 tam, ut nihil integri, nihil certi & explorati sit
 reliquum, nisi quantum continetur in Alcora-
 no suo: quem librum Deus exhibuerit ut sup-
 plementum, & firmamentū, & unicum thesau-
 rum ueritatis & spectatæ sapientiæ. Illis igitur
 belluis, quibus Machumet placet, persuadeant
 diuinas scripturas incertas & dubias esse: qui-
 bus

bus fides & autoritas nulla deberetur, nisi iudicio ecclesiæ & conciliorum & Rom. pontificis approbatæ essent. Nobis enim minimè gentium id persuadebunt, quibus euangelium est uirtus Dei ad salutem omni credenti: & Christus Iesus est sapientia, iustitia, sanctificatio & redemptio, ut qui gloriatur, in Domino gloriatur. Quibus Dominus Christus dixit: Cælum & terra transibunt: uerba autem mea non transibunt. Et citius ruiturum esse cælum & terram, quàm ut unum iota excidat ex scriptura legis & prophetarum, ut non omnia perficiantur quæcunque scripta sunt. Scimus uerbum Domini malleum esse, qui cõfundit petras. Scimus legem *psal. 118.* Domini immaculatam, quæ conuertit animas: testimoniũ Domini fidele, quod sapientiã præstat paruulis: iustitias Domini rectas, quæ lætificat corda: præceptũ Domini lucidũ, quod illuminat oculos: timorẽ Domini sanctũ, qui permanet in seculũ seculi: iudicia Domini uera, iustificata in semetipsa, desiderabilia super aurũ & lapidẽ preciosum multũ, & dulciora super mel et fauũ, quæ quidẽ seruus Dei custodit, & in custodiendis illis est retributio multa. Absit, absit, ut gloria Dei tribuat hominibus, & uerbũ Dei non plus fidei & autoritatis habeat, quàm illi autoritas hominũ cõciliauerit. Propter me, propter *Esai. 48.* me faciam, inquit Dominus, ut nõ blasphemem:

Et gloriam meam alteri non dabo. Audi me Iacob, & Israël, quem ego uoco. Ego ipse, ego primus, & ego nouissimus. Manus mea fundauit quoque terram, & dextera mea mensa est ccelos. Ego uocabo eos, & stabunt simul. Ego Dominus Deus tuus docens te utilia, gubernans te in uia, qua ambulas. Utinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua, & iustitia tua sicut gurgites maris. Et fuisset quasi arena semen tuum, & stirps uteri tui ut lapilli eius: non interisset, & non fuisset attritum nomen eius à facie mea. Egredimini de Babylone, fugite à Chaldæis. Vult quidem Deus probari spiritus num ex Deo profecti sint, & non facile assentiri cuius loquenti in nomine Dei: quando id pseudoprophetae etiam facere possunt: & ne circumferamur quouis uento doctrinae. In Deuteronomio quoque regula praescribitur, qua pseudoprophetae à ueris prophetis discernantur, & qua poena debeant affici, qui falsis doctrinis à uero Deo abducunt. Vult etiam Deus uerbum suum diligentissime perpendi & iudicari: quemadmodum bonus princeps cupit leges suas penitissime inspicere & censeri, & praceptor dictata sua examinari uult: & pater pius à liberis diiudicari optat, quaecunque iniungit & praecipit, aut quae ipsi qui peregre absunt, per epistolas mandat. Quis
autem

autem sanæ mentis, dicat uel principem & leges principales a populo accipere, quam in se habent, & ad populum adferunt: uel præceptorem & eius dictata confirmari à discipulis: uel monita & præcepta parentū, & ipsos parentes dignitatem & ius præcipiendi accipere à liberis: Quæ nam ecclesia, aut quod concilium, aut quis pontifex maximus auctoritatē adhibuit uerbo Dei, quod Dominus locutus est ad primos parentes generis humani ante lapsum, & post lapsum: Quis confirmauit doctrinam Noe aut Enoch: Quis conciliauit auctoritatem legibus Moſis & prophetarum: An scribæ & phariſæi & principes populi approbarunt doctrinam Chriſti & apostoſorum: Quid enim phariſæi dicunt iſis qui de Chriſto honorificè loquebantur: Nunquid & uos ſeduci eſtis: nunquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex phariſæis: ſed turba hæc, quæ non nouit legem, maledicti ſunt. Quid dicit Apoſtolus in priori epiſtola ad Corinthios: Videte uocationem ueſtram fratres, quia nõ multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: ſed quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus, ut confundat ſapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ nõ ſunt, ut ea quæ ſunt deſtrueret, & non gloriatur

Ioan. 7.

1. Cor. 1.

omnis caro in cōspectu eius. Ex ijs facile intelligit, uerbū Dei neq; claritatē, neq; autoritatē & fidem, neq; gloriā ab hominib. accipere. Habet em̄ natiuā energiā & uim, suumq; propriū characterē et phrasim, quā agnoscunt filij Dei, spōsa Christi, grex Domini, spiritu sancto in pectore eandem ueritatē reuelāte: uocē uerò alienam respuūt. Quemadmodū eloquētiae Ciceronianę studiosus, et in eare mediocriter exercitatus, neq; Ciceronis esse agnoscit, qđ mentit̄ falsum titulum uiri eloquentissimi; neq; cōcedit ali, qđ dissimulato nomine Ciceroni suffuratus est. & tamen nemo dicet, Ciceronē inter eloquentissimos nō habendū esse, nisi studiosi eloquentiae palmā ei concederēt. Sed potius illi sapientes, et eruditi, & nō expertes facultatis oratorię habentur, quib. Cicero eloquentissimus nō displicet. Sed quid tandē adferre possunt fanatici & diabolici locutores, qui persuadere conant̄ diuinę scripturę nullā esse autoritatē, quā nō acceperit ab hominibus? An quia multa cōtinet, quę caput superant mortalem? Videlicet credemus mundum esse conditū ex nihilo, eumq; deletum inundatione aquarū, Israelitas sicco pede trāsisse mare rubrum, & Pharaonem persequentē submersum esse, ingentes copias fufas parua manu, innumeram turbam alimentum accepisse, ubi nulla ratio uictum humanum inueniebat:

filium

Dei carnē adsumpsisse, à pauculis idiotis muni-
 dum redactum esse in ditionem Christi : quia
 concilia determinarunt ita credendum esse, &
 non potius, quia in sacris literis traditum est, &
 tot argumentis evidentissimis ab ipso Deo cō-
 probatum : An quia ignoratur, quis scripserit
 historiā Iudicum, aut Regum, aut Paralipome-
 non, an Mardocheus scripserit historiā Esther,
 an alius quispiam, an Ioannes euangelista scri-
 pserit Apocalypsin Iesu Christi, an alius Ioan-
 nes presbyter : Quanquam in ijs plerunq; no-
 dus in scirpo queritur, & in dubiū uocat, quod
 planum & clarum est. Sed tamen autores libro-
 rum quorundam incerti sunt. An uerò autorita-
 tem ipsa scripta diuina per definitiones ecclesia-
 sticas accipiunt, quia scriptorum nomina igno-
 rant : Notissimus est Moses uir Dei, notissimus
 Dauid, Solomon, Esaias, & alij prophetarum,
 notissimi euangelistæ & apostoli : cum quibus
 congruunt et reliqui scriptores, qui recensentur
 in canone diuinarū scripturarum. Ideoq; intel- *Eccles.*
 liguntur profecti ab uno pastore, ab uno magi-
 stro spiritus sancto. Et tam habetur uir Dei pro-
 pheta, qui Hieroboam redarguit, quanquam
 nomen ipsius obticetur : quàm Michas, qui
 Achab & Iosaphat obiurgauit. An quia non
 creditum est diuinis literis, & multi homines
 contempnunt, ideo non habent authoritatem :

Ita

Ita quidem uerbo Dei authoritas defuit, quod
 annunciauit Noe, quod Moses, quod prophe-
 tæ, quod apostoli, quod Christus prædicauit.
 Hodieq; post definitiones ecclesiasticas, quas
 isti nebulones iactitant, quantus est cõtemp-
 tus uerbi diuini, etiam apud illos ipsos, qui uindices
 & assertores ueræ doctrinæ uideri uolunt: Iam
 si quid desideratur in interpretibus, aut integri-
 tate codicum, id ex ipsa scriptura, & collatione
 exemplarium refarciri potest: ut nemo inde me-
 ritò gloriari possit, diuinas literas accipere aliqd
 ponderis, aut fidei, & authoritatis ex authorita-
 te hominum, & determinationib. ecclesiæ. Sed
 quid multis opus est uerbis, ut planũ faciamus,
 diuinam scripturam ex sese & ex Deo habere su-
 premam authoritatem, cui se tota ecclesia piorũ
 summittit, aduersum illos homines, quibus hi-
 storia fide digna est Aurea legēda, & Lõbar-
 ca historia: qui credi uolũt somnijs monacho-
 rum frigidissimis: qui Petrum Lombardũ sen-
 tentiarum coaceruatorẽ ecclesię magistrum ha-
 bent, quem plusquam CC. interpretes nondum
 potuerũt certum & planum facere: qui scrinio
 pectoris papistici uniuersas leges & iura cõclu-
 dunt, cui quod libet liceat, et quod placet, impe-
 ret, & quod imperat & præscribit, omnib. pro-
 betur: Postremò nequid desit ad cumulum ex-
 tremæ impietatis, audent etiam tenebriones sce-
 lera

Scriptura
 sancta est
 clara.

leratissimi uerbo diuino & supreme ueritati suã
 propriam phrasim adimere, negantes eam sim-
 plicem, claram, perspicuam, & quæ indigeat in-
 genij mortalis opera, per quam illustretur. Vi-
 delicet ut glossulas friuolas ecclesiæ obtrudant,
 & falsis interpretationib. scripturam sanctã re-
 digant in suam tyrãnidem, & Romano pontifi-
 ci arrogent omne ius interpretandi scripturas
 sanctas, quę priuatae interpretationis haudqua-
 quam sunt, uerũ sancti spiritus, qui agit in eccle-
 sia, quo etiã scripturæ proditæ sunt. Quid autẽ
 simplex & planũ erit, si ueritatis supreme oratio
 plana non est? Quid luculentius dici aut scribi
 potest, quã euangelij doctrina, quę idiotis pariter
 & literatis parata est, pueris & senibus, ingenio
 sis & hebetis ingenij hominibus? Et tamen ni-
 hil tradit, quã quod prius traditũ fuit per Mosen
 & omnes prophetas: estquẽ cõmentarius diuine
 scripturæ ueteris instrumẽti, cuius scopus Chri-
 stus est. Tamen si non negauerim, quædam in sa-
 cris literis difficiliora esse intellectu pro ratione
 temporum & personarum, idquẽ citra iacturam
 pietatis Christianæ, ut enim situs locorum, &
 animalium discrimina & naturæ, formæquẽ ue-
 stium sacri & prophani usus, & ratio põderum
 atquẽ mensurarum, aliãquẽ eiusmodi, olim notissi-
 ma fuerunt, quum ex Mosaica lege obseruatio
 istorum ad religionis culturam pertineret, ita
 N hodie

hodie ignota sunt magna ex parte etiam excellen-
 tibus theologis, in quibus etiam interpre-
 tes 70. & alij Græci, nec non Chaldæi & Lati-
 ni potissimum dissident. Præterea Messiam na-
 sciturum ex uirgine prophetissa, de stirpe Da-
 uid, ante prophetam Esaïam non fuit prodi-
 tum. Eodemque tempore Micheas patriam
 Bethlehem indicauit, Daniel autem CC. circi-
 ter annis post hos prophetas, enunciauit tem-
 pus quo Messias nasceretur, & salutis huma-
 næ perageret negotium. In cuius tamen septi-
 manis interpretandis uehementer discrepant lu-
 dæi & Christiani. Et uocatio gentium ad co-
 gnitionē unius Dei, quæ testatissima est in om-
 nibus prophetis, apostolum Petrum fugit, do-
 nec uiso cœlesti edoctus est. Quid autem pla-
 nius et magis perspicuum cogitari potest, quàm
 quod in euangelio Dominus 12. apostolis lo-
 quitur? Ecce ascendimus Hierosolymam, &
 consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per
 prophetas de filio hominis. Tradetur enim
 gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & con-
 spuetur: & postquam flagellauerint, occident
 eum, & die tertia resurget. Sed quid testatur
 historia sacra de apostolis? Erat autem uerbum
 istud absconditum ab eis, & non intelligebant
 quæ dicebantur. Id quod diuina dispensatione
 factum est, ut sermonem clarissimum discipuli
 Domi-

Domini haudquaquam intelligerent de rebus, quas intra pauculos dies experturi erāt, Quem admodum antichristus omnibus notis & coloribus depictus est à Daniele, à Paulo, à Domino Christo: & tamen ueteres tractatores scripturarum, licet homines doctissimi & sanctissimi fuerint, de antichristo bestia execrabili disserunt obscurius, ut qui rem per nebulam prospexerint, & non positam in clara luce. Debit enim reuelari manifestè suo tempore, ut scribit Apostolus ad Thessalonicenses. Quid autē clarum et perspicuum erit, si clarissimus sol non est clarus? Atqui uerbum diuinū lumen est sol clarior, quo mentes humane illustrantur. Quoties testatum est Christū esse lucem mundi, quæ illuminet omnē hominē? Aut quæ possunt esse tenebræ in Deo, qui totus lux est? à quo fonte purissimæ ueritatis profluxerūt sacre literæ. Sanctissimus Dauid Mosaicā theologiam, quæ typis & umbris uenturi Messiae refertissima est, prædicat lucidam, quæ sapientiam præstet paruulis, & lucernam præluentem pedibus. Et figuratur quidem uerbum Dei lucernis ardentibus in tabernaculo & templo Domini, minime uero atris & extinctis carbonibus. Si quibus igitur sacra scriptura obscura uidetur, id suis uitij acceptum referāt, quod imbuti falsis opinionibus, & affectibus prauis accesserint ad lectio-

nem uerbi diuini, aut oscitanter in ea uersent, aut gratia cœlesti uacui & animales ad rerū cœlestiū & spiritalium notiā penetrare conent. Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus. Et Paulus ad Corinthios scribēs inqt: Si etiā opertū est euangeliū nostrū, in ijs qui pereunt est opertū, in quib. Deus huius seculi ex cecauit mentes infideliū, ut nō fulgeat eis illuminatio Euāgelij gloriæ Christi, q̄ est imago Dei. Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christū Dominū nostrū, nos autem seruos uestrōs per Iesum. quoniā Deus, qui dixit de tenebris lucē splendescere, ipse illuxit in cordib. nostris ad illuminationē sciētiae claritatis Dei, in facie Iesu Christi. Petrus quoq; loquens de excellentissima sapientia Pauli, nō dictioni Paulinæ, aut rebus quæ in apostolica doctrina explicantur, sed hominibus imputat, quod nōnulli peruertūt scripta Pauli, sicut et cæteras scripturas, in suam ipsorum perditionē. Ad hæc Christus Dominus proposita parabola, qua diuersi auditores uerbi diuini figurantur, apostolis ait: Vobis datum est nosse mysteria regni cœlorū, illis autē qui foris sunt, in parabolis omnia fiūt: & quæ sequuntur. Neq; uerò solis culpa est, si lusciosi, aut cæci, aut cæcutientes, aut qui occludunt oculos, non possunt intueri lumen clarissimum solis, sed in hominibus ipsis hæret uitiū. Sed

Sed quid multis probemus diuinā scripturam sua natura claram, & simplicem, & planam esse, quod est luce meridiana clarius, aduersum cæcos criticos, & cæcorum duces, quibus Scotice subtilitates, & Thomisticum acumen, & chaos summularū atq; canonum, uidentur magis idonea erudiēdis simplicibus, quàm simplicissima oratio diuinæ ueritatis: quibus Aristoteles uidetur lumen rationis clarissimū, & iubar sapientiæ fundere, quo scholæ Christianæ illustrētur: Et quorsum tēdat execrabilis calumnia, qua petunt diuinam scripturam, quod sit obscura, & quod fenestram aperiat hæresibus, nisi ordinarijs & ab ecclesia Romana approbatis interpretationibus exponatur: patet ex plurimis glossulis magistralibus, quæ uerba scripturæ sanctæ à genuina & natiua sententiā uiolentissimè torquent ad ecclesiæ Romanæ fastū, ambitionem, auaritiā, luxū & tyrannidem confirmandum & alendū. Vtq; pauca ex infinitis referamus, nonne planissima est sententiā uerborum Domini, quū loquitur in euangelio secundū Ioannem cap. 10. de gentibus adducendis per euangelij prædicationem ad regnum Dei: Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & uocem meam audient, ut fiat unum ouile, & unus pastor: Quis non prorsus imperitus uaticiniorum de uocatione

gentium, & literarum apostolicarum, non intelligit, loqui Christum de gentilibus, fore ut requiescant cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno Dei, & sit una ecclesia catholica, unus grex sub pastore Iesu Christo: De quo Ezechiel cap. 37. clarissime differuit. Si autem audiamus iuratos interpretes Romanæ ecclesie, unum ouile significat unã Romanã catholicam ecclesiam: & unus pastor, unũ pontificem apostolicum, catholicũ max. eiusdem ecclesie Romanæ, cui parere sit de necessitate salutis. Petro confitenti nomine omnium discipulorum, quòd Iesus sit Messias filius Dei uiui, dicitur: Beatus es Symon bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hãc petram ædificabo ecclesiam, & portæ inferorum non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorum, & quæ sequuntur. Sententia catholica nõ est, quam uerba sua spon te exhibent homini studioso pietatis: ecclesiam ædificatam supra petram Christum filium Dei uiui, quem Petrus cõfessus est. de qua petra loquitur Esaias: *Esai. 28.* Ecce ego mittam in fundamētis Sion lapidem, lapidem probatũ, angularẽ, preciosum, in fundamento fundatũ. Qui crediderit, non festinet. Quod ad Christũ pertinere testatur interpretes diuini, apostoli Domini: Petrus quidẽ in priori epistola

epistola cap. 2. Paulus uero ad Rom. scribens 9. cap. & in epistola priore ad Corinthios, quū dicit: Petra autē erat Christus. Quapropter aduersus ecclesiam nixam & inædificatam uerbo Dei, nō præualent hæreses, aut ulli satanici impetus. Eius potestas est tradita per idoneos ministros prædicandi euangeliū, quæ per clauē sciētiae significatur. Sicut etiam de scribis & pharisæis dicitur, quòd habeant clauem scientiæ, ipsi aut non ingrediantur in regnū Dei, & alios prohibeāt à regno Dei, et notitia Christi benedicti in secula. Cæterū quicumq; credūt euāgelio promittenti credentibus cōdonationem peccatorū & uitā æternā ex merito Christi filij Dei incarnati & mortui pro peccatoribus, liberantur à uinculis peccatorū, & tyrannide satanica, & morte æterna. Quicumq; uerò non credūt euangelio, sententia ecclesie catholice excluduntur à iustitia & uita æterna: idq; ratū est & sanctum in cælo coram tribunali diuinæ maiestatis. Verū hæc interpretatio erronea, & scandalosa, & hæretica est: quia non dat gloriam Deo terrestri, pontifici Romano: sed Christo, cui debetur omnis gloria, honor, uirtus, & imperium. Sedi autem apostolicæ demum probabitur expositio, quæ asserit ecclesiam ædificatam super Petrū, et Petri successores ecclesie Rom. pōtificates max. qui errare nō possint: eisq; datā esse potestatē eandem, quam

quam Christus habuit uersans in terris, ut excō
 municent quoslibet, aut recipiant in ecclesiam,
 condant novos articulos fidei, & dispensandi
 ius habeāt in omnibus negotijs, ac figant leges,
 easq; cum libitum est, refigant, idq; uniuersum
 autoritate apostolica & diuina: cui resistere sit
 nefas, aut tacita cogitatione duntaxat sugillare.
 Satis aperta est mens Domini, quum initurus
 pugnam, qua uicit peccatum, & mortem, & in-
 feros, mundi q; principem diabolum, & caput
 antiqui serpentis contriuit, requirit à discipu-
 lis, ut gladijs muniti & instructi sint: non utiq;
 ut pro doctrina & religione Christi ferro decer-
 nerent, sed ut admoneret, gladio spiritus, quod
 est uerbum Dei, oportere instructos esse, qui
 certamina cōtra satanam & carnē & mundum
 subire uolunt. Nam Petro ferienti seruulum
 pontificis, idq; iniussu Domini, & ordinarij ma-
 gistratus, præcipit ut gladium recondat in ua-
 ginam, addens grauissimam gnomen: Qui gla-
 dium acceperit, gladio peribit. Sed quàm bella
 & magistralis interpretatio est, quæ successoribus
 Petri Rom. pontificibus aptat duos gla-
 dios, spiritualem & secularem: quibus hodie
 per tyrannidem pseudoepiscoporum maximè
 turbatur & uastatur ecclesia Domini Christi.
 Et usque adeò inualuit tyrannis papistica in sa-
 cras literas, ut impulerit etiam uiros alioqui bo-
 nos,

nos, & doctos, & diligentes scrutatores sacrarum literarum in absurdissimas interpretationes. Id quod accidit etiam Nicolao de Lyra: cui non parum debent studiosi diuinæ scripturæ. Nec protulit quisquam interpretationem tam rancidam, ne dicam uesanam, quæ non tolerabilis uideretur, modo spiraret exaltationem Romanæ sedis, & assertionem papisticæ monarchiæ. Cuius rei exemplum unū aut alterum adduxisse ex diuina reuelatione Iesu Christi, nō erit superuacaneum, neq; alienum à proposito. Etenim quū prophetia Domini & Dei nostri Iesu Christi differat de ipsius Messia summo & æterno tum regno tum sacerdotio, & contra de antichristi crudeli, nefario, pestilenti, & planè satanico dominatu, deq; utriusque principis maximè contrarij doctrina et religione, & sanctionibus atque institutis, & populo utriusq;: si qui scriptum sacratissimum interpretando accommodarūt reformandæ ecclesiæ Romanæ, ut quæ antichristum magis quàm Christum referat, sicuti fecit Vicleffius, Ioannes Hussius, Hieronymus Ferrariensis, & alij: eorum interpretationes reiectæ & repudiatæ sunt, iniusta nota hæreseos tum ipsis autoribus, tum eorum doctrinæ. Qui uerò per angelos passim repræsentantes negotia ecclesiæ intelligi uoluerunt pontifices Romanos, & eorū adiutores: per dracones autem

& diabolos principes, qui se iudicio suo iuste
 opposuerunt pontificis Romani tyrannidi, ut
 multi fecerunt Germanorum principes nuncq̄
 satis laudati, eorum expositiones censura pon-
 tificia meliori nota consignauit, & non inutiles
 iudicauit, qui publicè uersarentur in scholis &
 manibus Christianorum. Ut uerbi gratia cap.
 16. phialam iræ & ultionis diuinæ effusam in Eu-
 phratē, aliqui exponunt de Gregorio papa, qui
 primò fuit nominatus Hildebrandus, & præ-
 fuit ecclesiæ Rom. imperate Henricho quarto.
 Inter quem et Gregorium papam mota fuit dis-
 sensio: eo quod Gregorius papa excōmunica-
 uit omnes electos in ecclesia, qui inuestiturā per
 anulum & baculū acciperent de manu laici cu-
 iuscunq̄: cū tamen imperatores et principes usi
 fuissent hac potestate. Quare sic exponunt lite-
 ram de papa Gregorio septimo, qui fuit maxi-
 ma pestis ecclesiæ & totius orbis. Sextus ange-
 lus, id est papa Gregorius: effudit indignationē
 suam, in Rom. imperium, quod dicitur magnū
 flumen, propter populi subiecti sibi magnitudi-
 nem, unde dicitur in cap. sequenti: Aquę multę
 populi multi. Nominatur etiam Euphrates, eo
 quod est quartū regnum, quod dicitur ferreum
 Dan. 2. sicut Euphrates est quartus fluuius pa-
 radisi. Et siccauit aquam eius, auferendo pote-
 statem inuestiendi, quantum ad electos, modo
 dicto.

dicto. Vt præpararetur uia, id est, ut electi, qui dicuntur reges, eo quòd habent ecclesiam regere, possint libere ingredi ecclesias. Dicuntur etiã reges solares, quia sunt uicarij Christi solis iustitiæ in dicecesibus suis, sicut papa in uniuersali ecclesia. Lyranus tamen aliter interpretatur, & magis propriè ad literam, ut putat, de Carolo magno, qui inuitatus à beato Iacobo, purgavit uiam ad eius sepulchrũ prius ignotum: eo quòd tota Hispania erat à Saracenis occupata, ut Vasconia & Nauarra. quos cum multis laboribus & bellis Carolus partim occidit, partim fugauit, & partim fidei Christianæ subiecit, uexatione illis intellectum præbente. Et hoc est quod dicitur Sextus angelus, id est, beatus Iacobus, effudit Caroli magni potentiã, quem inuitauit ad puniendum gentem Saracenicam, quæ dicitur flumen magnũ, propter populi illius multitudinẽ. Et siccauit aquam eius, auferendo Saracenorum potentiã. Vt præpararetur uia regibus, id est, peregrinis sancti Iacobi, inter quos frequenter fuerunt & sunt multi reges, & principes, & potentes. unde & ipse Carolus locum illum deuotè adiit. Possunt etiã alij peregrini deuoti reges dici, eo quòd uiuunt secundum regimen rationis rectæ, & legis diuinæ. Ab ortu solis: Sepulchrũ enim beati Iacobi est in occidentè terræ habitabilis & cætera.

& cap. 20. non minus lepida interpretatio est, quæ ineptias Chiliastarum etiam superat. Loquitur autem scriptura sancta de regno Christi in terris, quod propagatum est per totum orbem prædicatione Apostolorum, præsertim Pauli, qui per angelum è cælo descendente figuratur. Quod ubi durauit annos mille, satan erupit in mundum, & imperium obtinuit rursus in omni deceptione & signis mendacibus, quale & quantum habuit ante prædicatum euangelium: ut posteriora tempora in multis populis deteriora facta sint, quam antea fuerant. Sicut Iudæis accidit. Id quod impletum esse uberrimè, nemo dubitabit, qui animaduertet, anno millesimo ab excidio & consummatione Iudaici populi, Hildebrandum conscendisse in fastigium summum populi Dei, hominè consutum ex diabolicis cogitationibus & operationibus: & tamen adoratum pro uero Christi uicario. Sed audiamus seraphicas interpretationes, & à sede apostolica probatas. Aliqui exponunt de Calyxto papa & Henricho quinto, qui cogente illum Papa sub interiectione anathematis renunciauit consuetudini inuestiendi episcopos & abbates per baculum & annulum, qua usi fuerant per CCC. annos & amplius, à tempore Caroli magni. quæ potestas ei concessa fuerat ab Adriano papa in concilio Romæ celebrato. Sic igitur literam exponunt.

Vidi

Vidi angelum, id est papam Calyxium: habentem potestatem excommunicandi, qua segregatur quis à cōsortio fidelium. Et cath. id est multitudinem cardinalium & prælatorum, in hoc facto sibi assistentium: & apprehendit draconem, id est Romanum imperatorem: & ligauit, per censuram ecclesiasticā, ne amplius dicto modo usurparet sibi ecclesiasticam iurisdictionem: Per annos M. id est per tēpus Christi, quod currit usq; ad antichristum. & ponitur hīc numerus determinatus pro indeterminato: sicut per 24. seniores designatur uniuersitas episcoporum, cap. 4. Et signauit, id est sub pœna excommunicationis restrinxit eum, ne amplius se intromittat de iurisdictione ecclesiastica. Et uidi sedes, id est summi imperatoris & pontificis iurisdictiones. Sederunt, unus exercens ecclesiasticā iurisdictionem, & alius temporalem. Sed huic expositioni nō consonat sequens litera: & animas decollatorū, &c. quod exponunt aliqui de persequutione Saladini, in qua multi Christiani fuerūt occisi. Item, quòd oportet satanam solui modico tempore, exponunt de antichristi tempore, in quo laxabitur potestas dæmonis ad decipiendum gentes. Ideo quod dicitur, per satanam intelligi Romanum imperatorem: uidetur Lyranò esse contradictio, et per cōsequens nimis extorta expositio. Quapropter literam istam tanquā

impletam de præterito putat, saluo meliori iudicio, exponi melius de papa Innocentio, qui approbavit ordines fratrum minorum & prædicatorum: per quorum doctrinam & prædicationem ecclesia est quodammodo renouata, & potestas dæmonis restricta. Vnde multæ dæmonū illusiones, quæ antè fiebāt, cessauerūt. Et hoc est qd dicit Ioannes. Vidi angelū, id est papam Innocentiū tertiu: Descendentē de coelo, id est de apice pontificali, condescendentē sanctis Francisco & Dominico: Habentē clauem abyssi, id est potestatē approbandi dictos ordines, ad reprimentam potestatē diaboli. Et catenam magnā, id est, fratrum utriusq; ordinis multiplicitatē. Et apprehendit draconē: quia per eorū uitā & doctrinā potestas dæmonis est repressa, & reprimeť usq; ad antichristi tempora, &c. Quis autem obsecro, qui sacros libros uel à limine salutauit, est ita obtusi animi, ut non cernat eiusmodi expositionibus diuinam scripturam neq; clariorem, neq; certiolem, neq; absolutiorē reddi: Nam contrā, uerbum Dei sua natura planum, simplex, clarum, perspicuum, istis friuolis & cōmentitijs glossulis hominum obscuratur, nec magis illustratur, quàm ebur candefit asperso atramento. & quod suapte natura est stabile, firmū, & immotū, istis contortis expositionibus adducitur in suspicionem fluxæ fidei: ceu liceat
quid.

quidlibet ex quolibet loco fingere, & uerba diuina ducere in quamlibet formam, ueluti cereū nasum. Præterea uerbum Dei, quod ad ædificationem totius ecclesię propositū est, nec quicquam prætermittit, quod ad rationē perfectissimā benè beateq; uiuendī pertinet, callidis eiusmodi sutelis contrahitur ad libidines, & quæstum, & ambitionē, atq; potentiā paucorū hominū, qui sibi iurisdictionē nō modo in fortunas et corpora Christianorū, sed etiā in animas, in diuinā scripturā, in religionē, in uerbū Dei sumunt. Proinde qui calumniant doctrinā uerbi diuini, quæ in sacris literis cōtinetur, incertā esse et obscurā, nec satis instructā, ut uitā Christianam ab omni parte formet, et rectissimè instituat: doctrinas aut̄ hominū, quas ecclesię nomine & titulo ornāt, clariore esse dicūt, & certiores, et ab-
Esaiæ 59.
solutiores: ijs aptissimè quadrat, qđ Esaias de hypocritis pronunciauit: Labia uestra locuta sunt mendaciū, & lingua uestra iniquitatem fatetur. Non est qui inuocet iustitiā, neq; est qui iudicet uerè: sed cōfidunt in nihili, & loquunt̄ uanitates. Conceperūt laborē, et pepererūt iniquitatē. Oua aspidū ruperūt, & telas araneę texuerūt. Qui comederit de ouis eorū, moriet̄: & qđ confortū est, erumpet in regulū. Tela eorū non erunt in uestimentū, neq; operient̄ operib. suis. Et ut quod sentio dicam citra dissimulationem,
existi-

existimo in hanc persuasionem iuxta uanissimā
 & perniciosissimam, & refertam insigni calum-
 nia in uerbum Dei, & contumelia extrema diui-
 næ maiestatis, quòd humanæ traditiones de co-
 lendo Deo, & piè sancteque ac beatè uiuendo cla-
 riores & certiores & absolutiores sint quàm di-
 uina scriptura, & nō potius Dei uerbum sacro-
 sanctum sit rectissima norma sapientiæ ueræ, &
 consiliorum & actionum omnium: in eam exi-
 stimo persuasionem conspirasse omnes cacodæ-
 mones, quotquot degunt in aëre, aut in aquis,
 aut in terra, utque Hesiodus poëta narrat, omnes
 deos uim suam cōtulisse in puellam Pandoram,
 quæ pixide effusa omne genus malorum immi-
 serit hominibus, una spe relicta in pixide: ita sa-
 tan et omnes mali angeli ipsius congesserunt in
 hanc persuasionē, dolos, uersutiam, artes pessī-
 mas, totam maleuolentiam suam, omnem deni-
 que uim satanicam, quæ uniuersa mala in eccle-
 siam effudit: quorū finis non erit, nisi in cōsum-
 matione seculi. Ac reuera ouum est draconis se-
 ptēcipitis, magni, & ruffi, qui homicida & pa-
 rens mendaciorū existit ab initio creaturæ uni-
 uersæ: ex quo basiliscum edidit, regem locusta-
 rum, angelum abyssi, qui Ebraicè abaddon dici-
 tur, Græcè ἀπολλύου, Latine perniciēs, & Lerna
 omnium malorum. Ex eiusdem quoque oui albu-
 mine & uitello educauit, atque ad ætatem adultā
 pro-

produxit, omnemq; inde uictum & alimoniam
 subministrat antichristo & pseudochristo, in q̄
 sese totum absolutissimè draco antiquus expres-
 sit, ut in eo inhabitet omnis plenitudo uerlutia
 & malitiæ & ingenij satanici corporaliter. De
 quo ad Thessalonicenses scribēs apostolus præ ^{2. Thef. 2.}
 dixit: Nisi uenerit discessio primum, et reuelatus
 fuerit homo peccati, filius perditionis, qui ad-
 uersatur, et extollitur supra omne quod dicitur
 Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei se-
 deat, ostendens se tanquam sit Deus, & reliqua.
 De quo & Daniel uaticinatus est, quod se Deo
 æquaturus esset, adeoq; supra Deum & Dei le-
 ges & instituta exaltaturus. sic enim loquit̄: Et ^{Dan. 7.}
 sermones contra excelsum loquetur, & sanctos
 altissimi conteret, & putabit quod possit muta-
 re tempora & leges, & tradentur in manu eius
 usq; ad tempus & tempora & dimidium tempo-
 ris: & iudicium sedebit, ut auferatur potentia, et
 conterā & dispereat usq; in finem. Ac rursus: ^{Dan. 11.}
 Et faciet iuxta uoluntatem suam rex, & eleuabit̄
 & magnificabit̄ aduersus omnem Deum, et ad-
 uersus Deum deorū loquetur magnifica, & di-
 rigetur, donec compleatur iracūdia. Perpetrata
 quippe est definitio: & Deum patrum suorum
 non reputabit, & erit in concupiscentijs scēmi-
 narum, nec quenquam deorum curabit, quia
 aduersum uniuersa consurget. Deum aut̄ Mao
 P zim

zim in loco suo uenerabitur, & Deum quem ignorauerunt patres eius colet auro & argento, & lapide precioso, rebisque preciosis. & paulo post: Et figet tabernaculum suum apud maria, super montem inclytum & sanctum, & ueniet usque ad summitatem eius, & nemo auxiliabitur ei.

*DEMONSTRATIO PRÆ
dictorum ex diuinissima reuelatione Do-
mini Iesu Christi.*

Verum ut exemplo demonstremus, diuinam scripturam ex sese et ex Deo, qui eam inspirauit sanctissimis hominibus habere summam fidem & autoritatem apud pios & sapientes homines, adeoque apud ecclesiam uniuersam Christi, nihilque uerbo Dei certius esse, nihil magis perspicuum & apertius, nihil absolutius ad uitae institutionem: Agite principes & ciues uniuersi reip. Christianae, expendamus breuiter ultimam scripturam codicis diuini, quod Dominus & Deus noster Iesus Christus post 64. annum ascensionis in caelos ministro angelorum suorum per Ioannem euangelistam & dilectum discipulum, ecclesiae suae exhibuit. In quo exemplo etiam luculentissime perspicietur multiplex & necessarius usus uerbi diuini, tanquam in compendio theologiae Christianae, quodque a solo uerbo Dei petenda nobis sit aestimatio

matio uera status præsentis in ecclesia, & futuri temporis cognitio, absolutissimaq; reipub. et totius uitæ Christianæ moderatio. Ac primum, quæ nam homines conciliarunt huic scripto diuino supremam fidem atq; autoritatem? Etsi enim plurima extent testimonia pulcherrima excellentium uirorum de hoc libro, qui ei locum & quidem non postremum concedunt inter authenticas scripturas: sunt tamen plurimi reperti omnibus ætatibus usq; ad nostra tempora, qui diuersum iudicarunt. Nam Dionysius Alexandrinus episcopus, & nobilissimus inter patres, ut Eusebius ait, q anno 250. à natali domini, Philippo tenente imperium Romanum, qui primus religioni Christianæ non aduersari uisus est, episcopatum accepit, cum nepote Chiliasta disputans, dubitat an Apocalypsis scripta sit à Ioanne apostolo, an ab alio quopiam. Et refert, nonnullos præcessorum, librum hunc à canone scripturarum abiiciendum esse iudicasse, ac ne ab ecclesiastico quidem uiro scriptum. A morte autem Ioannis apostoli usq; ad annum Philippi imperatoris tertium, quo episcopatum accepit Dionysius, non plures quam 150. anni intercedunt. Temporibus etiam diui Hieronymi, qui circa cccc. annum salutis floruit, Græcorum ecclesiæ librum hunc non receperunt pro canonico. Et quid hodie aliqui uiri docti iudicent, quid me

adinet commemorare? Sed esto, ut respuant illum theologi celebres omnes, damnent etiam synodi aliquot: an propterea statim neganda est illi fides, & omnis autoritas detrahenda? Rursumq; ponamus, approbatum esse ab omnibus concilijs & eruditis uiris, an uerò propterea fidem huic scripto adhibentes, auctoritatem diuinam in eo sequimur? Hominum certè iudicium sequimur, et auctoritate humana du cimur, nò diuina, quamdiu nò intrepidè assentimur scripto propter seipsum, & propter Dei maiestatem, què agnoscimus et sentimus loqui in eo scripto. Quemadmodum nònulli homines, qui domũ suam non ædificauerunt super firmam petram, si quis ab eis postulet rationem suæ fidei, solent respondere, se nò aliter credere, quàm credit rex aut princeps ipsorũ. Quid igitur statuemus de reuelatione Iesu Christi, quæ inscribit̃ etiã Apocalypsis Ioannis? Primũ sicut præcipit sanctus spiritus per apostolũ Paulum, spiritũ non extinguemus, & prophetias non spernemus: omniaq; probabimus, ut quod bonum est teneamus, ab omni specie mala abstinentes. Non præteribimus etiam regulam, quã diuinus spiritus per Ioannem apostolum præscripsit: Charissimi nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint: quoniã multi pseudoprophetae exierũt in mundũ. In hoc cognoscit̃ spiritus Dei.

Dei. Omnis spiritus qui cōfiteatur Iesum Christū in carne uenisse, ex Deo est. Figemus igitur ob oculos scopū uniuersæ scripturę Christum, quem Paulus ostendit, & ipse Dominus, quum ait: Scrutamini scripturas, nam illæ mihi testimonium reddunt. Non excidat animo etiam, quod uniuersa lex & prophetæ una sentētia cōprehenduntur: Diliges Dominū Deum tuum Matth. 22. ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota Deut. 6. mente tua: & proximum tuum sicut teipsum. Et ut rem explicatam penitius introspeciamus, expēdantur omnes partes apocalypseos, an spiritent gloriam Christi & Dei patris, ad hæc ædificationem ecclesiæ tum in uera fide, tum in sanctis moribus & fructibus fidei per charitatem operantis. Præterea æstimabimus, ut congruāt cum 10. capitibus decalogi, & 12. articulis fidei. Nam in his tota scriptura sancta continē. Vt cōproferamus tam uetera cōp̄ noua, insp̄icere conuenit legem, qua Hieremias iudicari petit suā causam contra inimicum suum Hananiam pseudo prophetā, quam diuinus propheta Hieremias Deut. 13. 18. ex Mosis desumpsit Deuteronomio. Sic enim Hiere. 28. ait: Veruntamen audi uerbum hoc, quod ego loquor in auribus tuis, & in auribus uniuersi populi. Prophetæ qui fuerunt ante me, & ante te ab initio, & prophetauerūt super terras multas, & super regna magna de prælio & afflictio-

ne, & de fame : propheta qui uaticinatus est pacem, cum uenerit uerbū eius, tunc scietur propheta, quem misit Dominus in ueritate. Ad hæc exploretur, num insit huic scripto natia energia uerbi diuini, quam Paulus explicat *2. Tim. 3.* Timotheo scribens : Quod omnis scriptura diuinitus inspirata utilis sit ad docendum, ad arguendū, ad corripiendū, ad erudiendum in iustitia : ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. Pari quoque sagacitate peruestigemus, an stylus & phrasis referat spiritū sanctum loquentem in omnibus alijs prophetis & apostolis, an eadē simplicitas cōspiciatur, rectitudo, perspicuitas, grauitas & uigor, & perithoatque suadela, bonas mētes mirifice permouens. In primis autē, an elocutio cōgruat reliquis scriptis Ioannis, quandoquidē hoc scriptū a Ioāne, qui testimoniū Iesu Christo reddidit, editū esse, titulus uerus pollicet : & quatenus referat Christum in euāgelica historia loquentē, nunc uerō loquentem per angelum suum cum summo imperio. Quisquis igitur diligenti lectione animaduertit, aut acceperit alio demonstrāte, hunc librum asserere, ut qui maximē, quod Iesus Nazarenus sit Christus, & filius Dei incarnatus, & unicus Seruator totius mundi : docere etiam fidem, & charitatē, & uerē bona opera : cōgruere quoque cum decalogo, cū 12. cap. fidei catholice, cum

cum genuina sententiâ charitatis in Deū & proximum, nullaq̃ in re uel à sacris scripturis uel à seipso discrepare: & hæcenus per MCCCC. annos facta esse, quæ hîc prædicta sunt: præterea uim & stimulos natiuos uerbi diuini, quibus ad pietatē homines excitentur, stylumq̃ auctoribus quos præfert conuenientē, perspicere: deniq̃ nihil deesse, quod summā fidem testimonio & scripto cuiuspiam conciliare possit: Is profectò reprehendere hoc testimonium Iesu Christi salua religione minimè poterit. Vt enim ignorantia excusat hominem de contemptu uerbi diuini, & peccato in spiritum sanctum, qui reformidat titulo diuinæ scripturæ librum aliquem recipere, quem talem esse nondum cognouit: ita qui pertinaciter reluctatur, quū nullo idoneo argumento scriptū sacrum à canone possit remouere, non effugiet quin adiungatur impijs factionibus, Cerdonis, Marcionis, Alogianorum, & si qui alij diuinam reuelationem Iesu Christi, & alias scripturas diuinas contempserunt. Cæterum qui ex rebus quæ in Apocalypsi continentur, didicit esse doctrinā Iesu Christi, non ideo credit uera esse aut falsa, de quibus ita pronūciat diuinū hoc scriptū, quia illud homines approbarint: sed quia testimonio diuino ita pronūciatum est, à q̃ discedere nefas sit, etiāsi totus mundus incredulorum reclamet. Quod autē precipit
diuina

diuina reuelatio, id intelligit uir pius sibi exe-
 quendum esse: contraq; modis omnibus fugien-
 dum, quod uetat: non quia hominibus ita pla-
 cet, sed quia Christus Dominus & Deus noster
 ita præcipit: cui parere oporteat, etiamsi poten-
 tes in hoc seculo diuersum iubeant, intentatis sup-
 plicij aduersum eos qui edictis & legibus ipso-
 rum non parent. Itaq; apud pios diuina reuela-
 tio autoritatem omnem ex sese et ex Deo habet,
 non autem ex hominibus. Qui uerò ei credunt
 propter definitiones & iudicia mortalium, eiq;
 obtemperant propter iussa & imperia hominũ,
 humana ducuntur autoritate, & non diuina:
 qui etiam mercedem expectant ab hominibus.
 Iam uerò procul amotis conciliorum determi-
 nationibus, habemus argumeta euidentissima,
 Ioannem euangelistã, & apostolum, & summũ
 theologum scripsisse hunc diuinum librum. Ex
 Irenæo enim, & Tertulliano, & alijs uetustissi-
 mis scriptoribus ecclesiæ, cognouimus scriptũ
 esse temporibus apostolorum, & à Ioanne apo-
 stolo scriptum esse. Id etiam testatur ipse liber,
 qui præfert scriptorem Ioannem seruum Chri-
 sti, qui testimonium perhibuit uerbo Dei, &
 Iesu Christo, qui propter testimonium Iesu in
 Patmo insula exulauit. Quem autem Ioannem ex
 omni historia proferemus, cui hæc omnia com-
 petant, quàm Ioannem euangelistã, qui testimo-
 nium

nium reddit uerbo Domini, dicēs: In principio erat uerbū. et in prima epistola: Quod uidimus, quod audiimus, quod manus nostræ palpaerunt, uerbū uitæ, id annunciamus. Et Iesu Christo testimoniū reddit, tum in tota historia euangelica, tum præcipuè in eo loco, quo tam constanter asserit aquam & sanguinē profluxisse de latere Domini Iesu. De quo autē Ioanne testatū est, quod relegatus fuerit propter euangeliū in Patmon insulam, quā de apostolo, quem Domitianus relegauit: Phrasis etiam arguit Hebræum scriptorē Græcè loquentem, & Ioannis ad eò dictionē, qua utitur in euangelio & in epistolis. Neque potest cogitari magis idoneus ad minister, quo Christus uteretur ad publicationē huius diuini scripti, quā Ioannes discipulus Domini dilectus, & cognatus Messia, qui nouissima in cœna recubuit in pectore Domini, cui proditorem indicauit. de quo Ioanne dixit Dominus ad Petrū: Si eū uolo sic manere, donec ueniam, quid ad te? qui Christo sacris operanti adstitit ad aram crucis, cui mater Domini cōmendata fuit, qui uitā integerrimā duxit, qui episcopatū gessit in celeberrima urbe gentiū Epheso. Porrò illos qui numerum nominis beatiæ corrupere ausi sunt, et scribere $\chi\iota\varsigma$ pro $\chi\epsilon\varsigma$, Irenæus episcopus Lugdunensis refellit ut falsarios diuinæ scripturæ, nō per sententiā alicuius

Q concilij

concilij definitiuam, sed ex iudicio fratrum, qui apostolum Ioannem uiderunt & audiuerunt. Vidit autem Irenaeus Polycarpum discipulum Ioannis, quorum uterque martyrio coronatus est. Praeterea breuicula inscriptionem huius libri appositicia esse, studiosi deprehendunt ex uero titulo, & in istis librorum prophetorum, qui non duos titulos coniungunt, & ex collatione exemplarium, citra definitiones synodorum. Et haec quidem haecenus de autoritate huius libri a nobis dicta fuisse cerint. Sequitur igitur, ut de claritate dicamus.

Vbi dissimulandum non est, quaedam in hoc scripto uisa fuisse obscura etiam doctiss. pariter & sanctissimis interpretibus, scripturarum, quorum uicini fuerunt temporibus apostoli, & legerunt commentarios Papiae episcopi Hierapolitani, discipuli Ioannis, in diuinam reuelationem. Quae quidem obscura loca potissimum antichristum attingunt, quem oportuit reuelari suo in tempore. Nam in alijs magna claritatem senserunt, quod uno et altero testimonio planum faciam. Augustinus enim lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 17. postquam tractauit locum ex cap. 21. Apocalypseos de noua Hierusalem, subdit: Nunc uero non quilibet infirmus ciuis illius ciuitatis, sed idem ipse Ioannes in epistola sua clamat: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Et in hoc quidem libro, cuius

nomen

nomen est Apocalypsis, obscure multa dicuntur, ut mentem legentis exerceant: & pauca in eo sunt, ex quorum manifestatione indagentur cætera cum labore, maxime quia sic eadem multis modis repetit, ut alia atq; alia dicere uideat, cum aliter atque aliter hæc ipsa dicere inuestigetur. Verū in his uerbis, ubi ait: Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors iam non erit, neq; luctus, neque clamor, sed nec ullus dolor, tanta luce dicta sunt de seculo futuro & immortalitate atq; æternitate sanctorum (tunc enim solum, atq; ibi solum ista nō erunt) ut nulla debeamus in literis sacris quærere uel legere manifesta, si hæc putauerimus obscura. Idem Augustinus censuit librū Apocalypseos idoneum, quem interpretaretur populo, ut fragmenta sermonum eius satis testantur. Quod etiam ab Andræa episcopo Cæsariensi factum est, ut alios silentio prætereā. Cæterum Epiphanius episcopus lōge doctissimus, qui circa tempora Cōstantini floruit, librum Apocalypseos uocat ἀπέκρυφον, non ut euangelium Nicodemi, & itinerarium Petri, aliaq; multa eiusdem notæ & farinae scripta uocantur apocrypha: sed abstrusum uocat, qđ recondita mysteria cōtineat. Sed idem quantam lucem & claritatem & certitudinem tribuit huic libro, disputans contra ἑλεῖν, id est ratione destitutos, & uerbi diuini

negatores, qui simul euangelium Ioannis & Apocalypsim reiecerunt: Dicunt, inquit, contra Apocalypsim hæc nugātes: Quid mihi prodest Apocalypsis Ioānis, quæ dicit mihi de angelis, & septē tubis: Et nesciunt, qui talia dicūt, quod necessaria & utilia huiusmodi sunt in prædicationis rectitudine. Nam quæ in lege ac prophetis obscurius, & in ænigmate dicta fuerunt, ea Dominus dispēsauit, ut per spiritum sanctū ad nostram salutē seruo ipsius Ioanni reuelarētur. Et quæ illic obscura fuerunt, hic in spiritualia et manifesta prædicans spiritualiter nobis eadem dispensauit. Et ex pellibus quidē tunc tabernaculū construxit rubiæ & hyacinthi colore infectis, ut ostenderet tabernaculū illic quidē tabernaculū esse, uerum perfectissimū tabernaculum Christi representare. Pellis enim à corpore fit, quæ mortua est uelut umbra corporis uiuentis, ut ostenderet corpora esse tabernaculum Dei. Quandoquidē enim in sanctis corporib. habitat Deus, ut impleatur dictū illud: Habitabo in ipsis, & obambulabo: error quidā futurus fuisset in credentib. nisi nobis liber spiritualiter reuelatus fuisset. ut disceremus nō tubis opus esse, sed sciremus totū negotiū spirituale esse: neq; iuxta Iudaicas fabulas accipiamus æreas uel argēteas tubas, sed spiritualiter intelligamus, quod à celo sit ecclesiæ prædicatio. Quēadmodū etiā
alibi

alibi dicitur: In illa die buccinabūt tuba magna. Prophetæ nāq; tubæ erant: tuba uerò magna, sancta uox Domini in euangelio. Quapropter & angelis datū est, nobis reuelare. Tuba enim canet, inquit, & mortui resurgent. Si uero irridentur à uobis, ò uiri boni, angelorū tubæ, quia scriptæ sunt in Apocalypsi: ridebitur etiā tuba, de qua refert sanctus Apostolus: Descendet de 1. Cor. 15. cælo in extrema tuba, & mortui resurgēt in extremo die in uoce archangeli. Quū igitur Apostolus cōcordet cū sancto apostolo Ioanne in Apocalypsi, quæ nam contradictio reliqua fiet? Quomodo nō statim error omnis redarguet, quū Deus in unoquoq; sancto dederit testimoniū: Sed optimū fuerit, totū librū strīctim percurrere, ut appareat euidentius claritas uerbi diuini eo etiam in libro, qui omniū iudicio uideatur obscurissimus: præsertim quum res uniuersæ, quæ in eo continentur, argumento proposito in primis conducant. Habet autem liber prima partitione quatuor partes, quarū tertia rursum quadripartita est, ut in summa septem partibus absoluaatur. Cap. 1. Primū enim titulum habet coniunctum cum toto corpore scripti, more uetusto: in quo libri huius argumentū indicatur, quod sit prophetia & theologia, eaq; definitione explicatur, quod sit reuelatio Iesu Christi, & reliqua. Est enim theologia, ueritas & doctrina

à Deo patre reuelata per uerbum suum eternū,
 pertinēs ad cultores Dei, de his quæ oportet fie-
 ricito, id est dū hoc breuissimū curriculū tēpo-
 ris durat usq; ad cōsummationem seculi. Indica-
 tur & modus, quod Christus misso angelo suo
 hæc typis & sacris quibusdā imaginib. quas etiā
 sensus caperent, informarit, atq; representando
 expresserit. Indicatur & scriptor libri Ioannes,
 qui testimonium perhibuit, utiq; scriptor euan-
 gelij & epistolarum canonicarum trium. Finis
 quoq; multo præstātissimus proponitur, quod
 beati reddantur, qui legunt, audiunt & seruant
 hęc scripta, nimirum qui his intellectis fidem at-
 tribuunt, & pro gratia diuinitus concessa exe-
 quuntur. Et quid posset maius aut melius pro-
 mitti studiosis theologiæ Christianæ, q̄ beati-
 tudo uera & felicitas. Secunda pars exordium
 est apostolicum, quod ecclesijs imprecatur gra-
 tiam & pacem à Deo patre & spiritu sancto, &
 à Christo principe atq; Seruatore. Nihil autem
 est magis necessarium in percipienda theolo-
 gia, quàm Dei gratia, & pax bonę conscientiæ.
 Additur etiam obtestatio per iudiciū diuinū,
 quæ homines ad studium ueræ sapientiæ & cul-
 turam pietatis ualidissimè excitat. Quare exor-
 dium hoc appositum est ad beneuolentiam, do-
 cilitatem, & attentionem excitandam. Tertiā
 pars habet expolitionē rerū theologicarū, quæ
 incipit

incipit ab illis uerbis, Ego Ioannes frater uester, & protenditur usq; ad capitis 22. medium, ubi scriptum est: Et dixit mihi, hæc uerba fidelissima sunt. Hæc enim cum sequentibus usq; ad finem libri, ad conclusionem totius operis pertinent: quæ est quarta pars. Porro expositionis prima Cap. 1. 2. 3. pars usque ad caput quartum extenditur. In qua Ioannes sese declarat scriptorem esse libri, ne pñ de fide ipsius dubitent. Simulq; locum indicat, insulam Patmon, quæ una Sporadum est in mari Aegeo, obiecta Ionæ, in qua Ephesus, ubi hæc reuelata sunt. Tempus etiam, nempe dominicus dies indicatur: siue is est intelligendus, quo anniuersaria memoria dominicæ resurrectionis peragitur, siue alius. Fuit autem annus Domitiani decimusquintus, quando Ioannes in Patmon deportatus est, ab euerfis Hierosolymis uigesimusquintus, ab ascensione Domini sexagesimusquartus, à natali uerò Dominico nonagesimusseptimus. Ostendit etiam, quomodo affectus fuerit Ioannes, quum hæc ei reuelarentur, utique spiritualibus contemplationibus intentus. Postremò, quomodo hæc reuelata sint per angelum mystagogum, qui personam Christi gessit, & quantum ad hoc maxime diuinum opus adtinet, Christi uicarium egit. Principiò quidem scriptum hoc ad septem ecclesias Asiæ minoris transmissum est,

in quibus uniuersitas ecclesiarū representatur, quæ coniunctæ totam ecclesiam absoluunt. Ex illis autem ecclesijs propagatum & sparsum est hoc scriptum per ecclesias totius orbis. Ad omnes enim pertinet ecclesias, & ad fideles homines usq; ad consummationem seculi. Cæterum per simulachrum septem candelaborū, & uersantis uiri inter candelabra, qui dextra manu tenet septē stellas, figuratur Christus uerus Deus & uerus homo, summusq; & max. & æternus, & catholicus tum rex, tum pontifex, tum iudex ecclesiæ & totius mundi: utq; tam regnū quam sacerdotium in coelo & in terra gubernet. Qui quidem inter omnia candelabra obambulat, & nulli affixus est. Omnibus enim ecclesijs æqualem se præbet, nec potest sibi una ecclesia primatum arripere in omnes ecclesias. Quod Dominus etiam in eo præuenire uoluit, quod neq; Hierosolymitana, neq; Constantinopolitana, neq; Romana ecclesia nominatim inter septem has ponitur, quibus nōnulli primatū uendicare frustra conati sunt. Et ecclesiæ quidem per candelabra figurantur, in quibus nisi lux uerbi diuini fixa & proposita lucem diffundat, nomen ecclesiæ Christianæ haudquaquam merentur. Cæterum ministros ecclesiarum omnium, qui significantur per stellas, et angeli uocantur, Christus princeps pastorum & summus pontifex tenet

net manu sua. Ipse enim dat alios pastores, alios euangelistas, aut quæcunq; functiones reliquæ sunt: eosdemq; aufert, & tuetur eosdem, & pro suo arbitratu ministeria dispensat. Ei uerò simulachro subiiciuntur septem epistolæ protrepticæ, quæ typum Christi & ecclesiæ illustrant. In quibus ostendit Christus, quid placeat, aut displiceat: & hortatur, ut quæ deprauata sunt, corrigant: & quæ integra dum sunt, conseruent: accommodatis ad hoc scripturis utriusq; testamenti, & exemplis recentibus, quale est exemplum Antipæ. In quo Christus testat, se omnia quæ in ecclesia gerunt, curare & iudicare, aliâq; probare, aliâ improbare: & rectè factis præmia conferre, prauè autem factis supplicia irrogare. Simul præbet exemplum interpretandi scripturas sanctas, & accommodandi præsentibus personis, locis, temporibus, et negotiis. Loquitur aut Christus Dominus cum imperio, Hæc dicit Christus. quod per antonomasiâ figurat, Hæc dicit, qui tenet septem stellas in manu sua & cætera: ut agnoscamus eum in ecclesia imperium tenere, qui per prophetas locutus est, Hæc dicit Dominus, Hoc est uerbū Domini. Secunda pars expositionis octo capitibus compræhen- Cap. 4. 5. ditur, quæ rationem prouidentia diuinæ explicat, qui nam homines ingrediantur in uitā æternam, aut qui damnentur, & quibus de causis.

R Adeoq;

Adeoq̄ causæ omnium pariter bonorū & malorum indicātur, quæ accidunt singulis hominibus, uel Reipub. unī, uel uniuersis rebus publicis, aut ecclesijs. Et capite quidē quarto et quinto paradigma proponitur diuinæ maiestatis omnia sapientissimè gubernantis, patris omnipotentis, & agni, hoc est filij Dei incarnati & passī, quiq̄ resurrexit, & ascendit in thronum patris, parem cum eo gloriam sortitus: & spiritus sancti, qui ab utroq̄ procedit. Vbi liber factorū & diuinæ prædestinationis, in quo scribuntur qui ad uitam æternam & regnū Dei pertineāt, aut qui perituri sint, Christo traditur: qui totum negotium salutis omnibus seculis peregit, & collegit filios Dei, ut quicumque sese per semen benedictum seruari crediderint, beentur, qui uerò non crediderint, pereant, & ira Dei maneat super eos in æternum. Itaq̄ uniuersum tempus ab origine mundi usque ad seculi consumptionem per septem sigillorum apertionem, & per septem tubas distribuitur. Est enim septenarius numerus facer, & numerus plenitudinis. Et licet nostri scriptores diuiserint etiā durationem mundi per septem ætates, in partibus tamen definiendis alicubi dissident. Unde nemo uitio mihi uertat, si ab eis paululum discessero, non sine probabili ratione. Prius igitur sigilla, deinde tubas percurramus; Primū enim
 sigillum

sigillum aperuit uerbum Dei, & Christus incar-
 nandus, colligens filios Dei ab origine mundi
 usq; ad diluuiū. Quod seculum innocentius est,
 quàm insequentia: ut mundus subinde in dete-
 rius prolabitur, ideoq; per equum albū figurat̃.
 Et uerbum Dei uincēs ubiq; arcu pugnat emi-
 nus: eo quòd multum temporis restabat usq; ad
 nouissima tempora, in quibus Christus natus
 perfecit negotiū salutis. Secundū sigillum accō-
 modatum est seculo secundo, à diluuiō usq; ad
 Mosen. In quo deteriores sunt homines priori-
 bus, meliores tamen insequentibus. eaq; de cau-
 sa repræsentatur equo rufo. Tertiū sigillū perti-
 net ad ætatē extēta à Mose ad Christū Domi-
 ni: quādo per legē diuinā scripto cōprehensam
 cuncta reuocata sunt ad statherā exactis. diuini
 iudicij. Quapropter additū est præceptū, ne qs
 corrūpat frumentū, uinū, et oleū, hoc est legē, in
 qua uitæ alimentū proponit̃. Quartū sigillū cō-
 præhendit incarnationē Messig, & tēpus euāge-
 licæ prædicationis, idq; per magnas afflictiones
 ecclesiæ, usq; ad Constantinū, qui pacē tempo-
 rariam ecclesiæ cōcessit. Quo tēpore Christus
 unica uita piorū incredulis mors presentis. est:
 sicut et petra est, in qua multi offendunt, alij aut̃
 resurgūt. Vnde in euāgelio Dominus ait: Hoc Ioan. 3.
 iudiciū est, q̃a lux uenit in mundū, & dilexerūt
 hoies magis tenebras q̃ lucē, et rursus: Si nō ue- Ioan. 15.
 nissē, et locutus fuissē eis, nō haberēt peccatū.

nunc autem excusationem non habent de peccato. Quintum sigillum congruit seculo currenti ab imperio Constantini & pōtificatu Syluestri, usq; ad antichristum adultum & præpotentem, ac formidabilem iam regibus, nimirū tribus iam deletis ex decē regibus, in quos diuisa

Dati. 7. fuit monarchia Romana: sicut uaticinatus est Daniel. Quum uerò Pontifex Rom. sub falso titulo Christi & ecclesiæ Græcorum potentiam in Italia fregerit per Longobardos, Longobardorū autem regnū sustulerit per Francos, Francorum aut regnum à Merouingis iustis dominis ad Pipinum maiorem domus, & sacramentis obedientiæ Hilderico obstrictum transtulerit, terminus quinti sigilli figendus esse uidetur in regno Pipini, & pontificatu Pauli primi Romani ciuis. De quo quidē seculo conquesti sunt pij iam statim temporibus Constantini, quem admodum testimonio Lactantij comprobauimus. Sextū sigillum extenditur à regno Pipini, usq; ad reuelationem antichristi, & ruinam Babylonis: quo grauissima pugna bestiæ contra duos testes Iesu, nimirū contra scripturā sacram ueteris nouiq; instrumenti, in cōcilio Constantiensi, quo schisma trium paparū sublatum est, & fideles testes ueritatis Ioan. Hussius & Hieronymus Pragēsis exusti sunt, concludit. quando imperator Sigismundus, & omnium ordinum principes:

principes tyrannide Romani pontificatus usq̄
 adeò fuerunt oppressi, ut fidem datam uiris opti-
 mis, & omnib. proceribus regni Bohemici, ser-
 uare non potuerint in urbe clarissima imperij
 Germanici. At quo iure, qua ue lege? Nempe,
 quia hæretico non est præstanda fides. Interea
 tēporis, quod cucurrit à regno Pipini, pro sua
 libidine grassatus est antichristus pseudopro-
 pheta maximus, Christi q̄ seruatoris noticia ob-
 scurata, & extincta doctrina iustificationis per
 fidem, ingētes terrores iniecti sunt hominū con-
 scientijs, ut confugerēt ad merita & patrocina
 sanctorum, nihilq̄ non tentarent, si quo pacto
 effugere possent iudicium irati Dei. Cui sigil Cap. 7.
 lo adijcitur expositio plenissima consolationis,
 ut sub tyrannide sæuissima debacchantis anti-
 christi, electi plurimi ex Iudæis & omnib. alijs
 populis atq̄ nationibus seruati sint, non utique
 per sua opera, sed per immēsam clementiā Dei,
 sed per fidem & meritum Iesu Christi. In cuius
 sanguine ablutionē peccatorum sortiti sunt, re-
 nunciantes suæ propriæ iustitię, & omnibus fu-
 catae religionis operibus. Sexto igitur sigillo Cap. 8.
 succedit septimum, quod fine mundi & nouis-
 simo iudicio cōcludetur. Iam repetito principio
 mundi, secula distribuuntur per septem tubas,
 quæ respondent planè septem sigillis. Docent
 autem, ut omnib. seculis & ætatibus præconio

uerbi diuini, quibuscūq; potuit modis satan sese
 opposuerit, & pater mendacij oppugnarit filiū
 Dei, & ipsius populū: semperq; repererit homi-
 nes peruersos, q̄ derelicto uerbo uitæ transierūt
 in partes diaboli, & propriū ipsorū interitū. Ex
 q̄ fonte uniuersa mala profluxerunt in mundū.
 Donec etiā satan effecit, ut in ecclesiā suis præsti-
 gijs factitiū Christū intruderet: qui mentiēdo
 se ueri Christi partes obire, hostē nocentissimū
 populi Dei ageret. Cæterū enumerationi tuba-
 rum præmittit admonitio, per uerbi diuini me-
 rita et intercessionē omnib. seculis electos serua-
 tos esse ab insidijs & technis diaboli. Prima er-
 go tuba respōdet primo seculo ante diluuiū. Et
 initio quidē, cū uerbo diuino Adā & Eua insti-
 tuti essent, satā persuasit, ut factitiam religionē,
 & humana uolūtate conflātā sequerent, conan-
 tes suis uirib. in diuinā sortē progredi. Quæ qui-
 dem ex igne, id est flagrantissimo desiderio boni,
 & grandine, id est sapiētia fucata, et sanguine af-
 fectiū humanorū permixta esse animaduertit.
 qua mox Cain ad parricidiū est impulsus, et ge-
 nus humanū diuisum in duas, ut ita dicā, sectas,
 piorū & Caimitarū: inter quos perpetuū fuit
 dissidiū, donec aboleuit totū genus humanum
 aquarū inundatio, tantū hominib. octo serua-
 tis in arca. Secunda tuba cōpetit sequenti seculo
 usq; ad Moſen. Noe enim uir maximus, ebrieta-
 te sua

te sua occasione præbuit impio Cham irridēdi patrē: unde in maledictionē incidit, ut seruitus introduceretur. & Nimrod nepos Chamis primus tyrannidē occupauit, qua etiā grassatus est in animos, & cōscientiam, & religionē. Quantā uerò habeat uim tyrānis ad homines abducēdos à uera pietate ac uerbo dei, docet monarchia Babylonica et Machumetica. Tertia tuba designat certamē diaboli cōtra uerbū Dei et ecclesiā, à tēpore Moſis ad Christum. quando clariff. stella pontifex Aarō, defecit à uerbo Dei cōflans uitulum in deserto, quē populus adorauit. Ab eo tēpore multi alij etiā, qui populo Dei purū uerbū proponere debebāt, ausi sunt ex suis opinionib. et affectib. dispensare. Nec ulli homines inter Iudæos magis aduersati sunt uerbo Dei, & ueris prophetis, q̄ sacerdotes prauī. Quarta tuba cōgruit temporib. Christi usq; ad Constantium: quādo per scribas & pharisæos & principes sacerdotū, perq; Iudam proditorē, per hæreticos, Christi negotiū ita obscuratū est, ut neq; Christi claritas, neq; dignitas ecclesiæ, neq; sanctorū gloria satis p̄spiceret. Inde p̄clamat nūcius celestis, tria uæ imminere incolētib. terrā: que trib. sequentib. ætatib. cōueniūt. Quinta tuba spectat ad tēpora q̄nti sigilli à Cōstātino usq; ad regnū Pipini. Stella igitur, hoc est ep̄s ecclesiæ Christi, q̄ celestiu rerū meditationi uacare debebat,

cap. 9.
deci-

decidit in terrena desideria. Qui permissu diuino aperuit puteum abyssi, & ianuam aperuit satanæ, ut mendacijs seduceret eos qui non habent amorem ueritatis, ut salui fierent. De quo Apostolus ad Theff. scribit, unde exiuerunt summi opinionū, & prauorum affectū. Ex quibus locustę natę sunt, homines pestilentissimi, qui specie pietatis uoluptatibus & studio glorię atque potentię indulgent, semperq; animo hostili feruntur in eos qui obsistunt eorū cupiditatibus qui salua conscientia de se stridere possunt illud Horatianum carmen,

(nati:

Nos numerus sumus, & fruges consummere & reliqua. qui tandem & regē habent antichristum, quem & Daniel ostendit regnū habiturū præpotens: & is quidem nō à Christo creatus, sed à satana immissus, Ebraicè & Gręcè dicitur perditus, & perdens omnes quotquot ei parēt, nec pœnitentiam agunt. Qui legunt hæc, uideant ut intelligant, & recolant memoriam rerum gestarū, an hæc nō cōpetant urbi & ecclesię, in qua Ianus clauiger celebris fuit, postea uerò pōtifex max. gemina clauē præsignis. Et Syluester quidē in persecutiōe Maxenti et Licini relicta ecclesia fugit in montē Soracte: ubi uerò audiuit pacē ecclesię datā à Cōstantino, reuersus est Romā, secq; apud imperatorē optimū insinuaui, cœpitq; religionē Christianā aureis et argēteis

teis uasis ueluti phaleris uulgo cōmendare, nec
 non templa simulachris cōspurare contra uer-
 bum Dei: quod pontificiarū rerum scriptores
 testantur. Atq; inde malaplurima inuasert in
 ecclesiam Christi: ut pñj & sapientes omnes cō-
 fiteantur, tūc esse uenenum sparsum in ecclesia.
 Quod autem Ro. pontifex fecit, id certatim alijs
 quoq; ecclesiarum magistri sunt æmulati. Vn-
 de genus hominum prodijt, qui spirituales dici
 & haberi uolunt, quum nemo magis studeat re-
 bus secularibus. Quam diues autem & præpo-
 tens regnū sit regis locustarum, facile intelliget
 qui uectigalia episcoporum, collegiorum, abba-
 tiarum, qui ducatus & regna æstimauerit. Atq;
 illis datū est, affligere homines per menses quin-
 que. Tot enim mensibus locustæ uiuunt. De-
 ponunt enim oua tempore autumnii, quæ lati-
 tant per hyemem in terra: mense uerò aprili ex-
 cluduntur fœtus, & durant ad septembrem. Id
 quod rectissimè quadrat locustis depascētib;
 bona ecclesiastica. Nam tempore duro persecu-
 tionum latuerunt: appetente autem æstate tran-
 quillitatis & pacis, saltitare & stridere in pratis
 ecclesiæ cœperunt. Lædunt autem mensibus
 quinq; hoc est, per quinq; mutationes insignes
 reip. Christianæ. Sic enim Zacharias propheta
 mensis nomen usurpat ii. capite, quum ait tres
 pastores Iudaicę synagoge tollendos uno men-
 se.

se. Sub Augusto enim, cui monarchia, quam C. Iulius condidit, confirmata est, Herodes alienigena regnum iudaicum adeptus est, et Romani pontificatū suo arbitrato conferre ceperunt, & prophetia expirauit. Etenim locustæ mouerunt sese imperantibus Græcis in Italia, deinde Longobardis, postea Francis, à quibus ad Germanos imperij Ro. titulus trāsatus est. Postremo placuit, ut non per successionē reges crearentur, sed ab electoribus rex Ro. designaret. Quæ forma reip. durauit iam annis circiter D. et in ea deficient locustæ, & non cognosceēt locus eorū ubi fuerint. Sexta tuba, confirmato iam antichristo & antichristianis copijs quadrat, quas infessores diaboli agitant, cōtecti loriceis impœnitentiæ & æternæ damnationis: cum quibus tamē damnabunt, qui nomine ab antichristianis

Cap. 10. abhorrent, factis aut congruunt. Porrò decimo capite promittit, euāgelij doctrinā postliminio rediturā esse ad homines, qua reueletur & cōficiat antichristus, donec eum Christus aduentu

Cap. 11. glorioso totum extirpet. Vnde decimo aut capite describitur præliū antichristi aduersos duos testes Iesu, nō utiq; aduersus Heliam & Enoch, ut Augustinus etiā admonuit, sed aduersus scripturam diuinā utriusq; testamenti. Quando templū, id est, sacerdotiū iubeēt æstimari ad normā diuini uerbi; et quia nequaquā ei quadrat, reijci
ab

ab ecclesia catholica & apostolica. Quod factū esse in cōcilio Constantiensi fatebit, qui diligenter historiā cum hoc uaticinio cōtulerit. Nec discrepant menses quadraginta duo, quibus cōcilium durauit. Tametsi nō ignoro quosdā interpretari tres annos cum dimidio, quibus antichristus sequitur sit in Christianos. Quemadmodū & tempus & tempora & dimidium temporis interpretantur in Daniēle et Apocalypsi, quos nullum negotiū est refellere. Septima postremò tuba cōpetit nouiss. seculi temporibus, quibus antichristus uerbo Dei redarguendus est. In cuius fine aperietur templū & arca testamenti, ut pñj omnes in rem præsentem adducti uideant, quanti eis thesauri bonorū cœlestium & æternorum repositi sint in Christo. Quando etiam horrenda tempestas iudicij diuini opprimet impios, quum audient: Abite maledicti in ignem æternum. quod est tertium uæ.

Sequit̃ expositionis tertia pars: quę usq; ad ca ^{Cap. 12.} put 17. protēta narrat certamina Christi et ecclesie uerę, omniūq; piorū aduersus diabolum principē mundi, & eius cōmissarium supremū, antichristū, & uniuersas phalāges impiorū, qui eos sequunt̃. Quę quidē certamina uelut ob oculos spectāda exhibent̃: ut discāt pñj legitime certare, & cōsequi coronā glorię immortalis. Et principio qdē ecclesia describit̃ sub imagine matrone.

quod Augustinus etiam & Græci interpretes uetustissimi adnotarunt. Deinde satan sub imagine draconis septemcipitis, qui caput est impiorum omnibus seculis, quæ numero septenario comprehenduntur. Et hostis quidem Dei & ecclesie, persecutus est per Herodem filium, qui natus est ecclesie ex uirgine Maria, donec à mortuis resurgens ascendit in coelos, & confedit in solio & dextera Dei. Mox persecutus est ecclesiam per Iudæos, ut cogerentur discipuli discedere in oppida & regiones gentilium, in quibus fuit solitudo propter ignorantiam ueri Dei. Desijt autem populus gentilis solitudo esse, sed conuersa est solitudo in cultissimum agrum, sicut uaticinati sunt prophete, presertim Esaias, ut quia ait: *Esaiæ. 35.* Lætabitur deserta, & inuia, & exultabit solitudo, et florebit quasi liliū. Quod plenius impletum cerni potuit, quando Antiochie in urbe gentium, ubi quondam Antiochus hostis populi Dei acerrimus regiam habuit, ecclesia synodum celebrauit, legemque Mosaicam abrogauit diebus MCC LX, hoc est, anno ab ascensione Domini tertio cum dimidio. Sed non contentus fuit satan hæcenus in Iudæa Christianos afflixisse per Iudæos furentes, nisi etiam in urbibus gentium persequerentur. ut testantur Apostolorum acta, & epistola ad Smyrnensem angelum cap. 2. Habet autem ecclesia locum, & alitur in-
ter

ter gentiles quondam, et remotos à testamentis Dei, usq; ad seculi cōsummationem. Quod tempus quantum futurū sit, abscondit Deus à notitia hominum. Ideoq; dicitur Ad tempus & tempora, & dimidiū temporis. Quo sermone Daniel etiam cap. 7. designat tempus tyrannidis antichristianæ, quæ durabit in finē mundi: quem seire negatum est humano captui. Defenditur autem ecclesia duabus alis: partim occulto Dei auxilio, partim aperto, ueluti per Rom. potestatem nō permissum est ludæis mala inferre Christianis, quanta cupierunt: donec iratus draco Neronem & imperium Rom. commouit contra ecclesiam Dei, de quo loquitur caput sequens. Cap. 3

Monorchiam uerò Rom. bestiam uocat Dominus, sicuti & Daniel, præsertim propter belluinos mores principū Rom. Cui satan dedit potestatem suam, potestatem tenebrarū, idq; permissu Dei, ut persequeretur ueritatem, & doctrinam salutis. Eiq; caput amputatū est in Nerone occiso. quando extincta est familia & monarchia Cæsarū, quam Iulius cōdidit: actumq; uidebatur de imperio propter motus in urbe, in oriente, in Gallia, in Germania. donec oppressis illis, qui per uim arripiebant imperium, Fl. Vespasianus accepit monarchiam. Tuncq; homines iudicarūt prouidētia deorū immortalium, quos Roma coleret, seruari hoc imperiū,

ut dureret in aeternū. Ei uerò datū est agere cum populo Iudæorū, & excindere templum & urbem, & infelicem gentē, quæ respuebat pertinaciter oblatā salutem. Romani autē tribuerunt successum istum suæ uirtuti & religioni, probra iacientes in Deum uerum Israëlīs, & religionem Christianam, quam etiā falsō dicebāt Iudaicam superstitionē. Id bellum durauit mensibus 42. Daniël autē exactius præfiniuit cap. 12. diebus MCCXC. Tot enim ex historia colliguntur ab eo die, quo Vespasianus copias infestas eduxit Ptolemaide, usq; ad diem octauū Augusti, quo Titus Vesp. filius suffossis muris urbē Hierosolymam ingressus est. Inde per 30. dies intra urbem pugnatum est. Per 15. autem dies reliquæ seditiosorū extinctæ, & qui se abdiderāt in cloacas, protracti, & partim sub hasta uenditi, partim in metalla, spectacula, & triumphum distributi sunt: ut in summa, bestia ista Rom. potentiam exeruerit in Iudæos, ut tolleretur iuge sacrificium, per dies MCCCXXXV. Ad eundē modū Daniël cap. 8. diebus MMCCC. definit bellum, quod Antiochus typum gerēs antichristi, gessit contra duces Machabæos, & populum Dei. Porrò Dominus sententiā fert in Ro. imperium uetus, ut destruatur, & fiat illi sicut fecit alijs populis & nationibus: utq; mensum est omnibus gentibus, ita uicissim alijs mentiatur imperio

perio Romano. Interim opera danda fuit pñs,
ut per patientiã possiderent animas suas. Id iudi-
cium statim cœpit post mortẽ Vlpij Traiani,
deficientibus iam populis sub Ælio Adriano.
Magis aut̃ incruduit ira Dei, quando Alaricus
cepit Romã, eamq̃ obiecit Gothis, Vandalis,
Hunnis, Germanis spoliandam et laniandã, ob-
ruendamq̃ omni genere calamitatũ. Anno aut̃
circiter 140. post Alaricũ, urbem captã inflam-
mauit, parteq̃ murorũ deiecta uacua ciuibus
fecit ad dies aliquot, nobiliss. flagellum Dei To-
tilas Gothus. A quo tempore pontifex Rom.
magnã occasionem nactus, cœpit apertius iam
moliri suã monarchiã sub falsissimo titulo Chri-
sti & apostolorũ: tandem etiam sacri Romani
imperij, et donationis Constantini. id quod no-
biliss. ciuis Rom. Laurentius Valla, & alij ho-
mines eruditi solidis rationibus ostenderũt. Et
quanquam scribæ imperatoris Iustiniani adu-
lantius scribendo, aliquid cõcessisse uideri pos-
sint: tamen Phocas atrocinijs & alijs magnis
sceleribus nobilitatus (de cuius imperio mente
psaga Eutropius scripsit: Dominus sceptrorũ
tyrãnus prouehit, & præualet aduersus felicita-
tẽ calamitas, & sumũt principiũ magna infortu-
nia Ro.) post improbã petitionẽ Bonifacio põ-
tifici cõcessit, ut fieret quod petebat̃ diu, & Ro.
caput ac princeps esset omniũ ecclesiarũ. Quo
decre-

Apoc. 17 decreto stolidi imperatoris, & per latrocinia exercitumq; sceleratū creati reges x. bestiaē additi sunt. Eodemq; tēpore Machumet radix peccati, & satanae delictum prodijt, qui antichristiana tyrannidē extra ecclesiam exercēs, antichristū in uisceribus ecclesiae & populi Dei grassantem redargueret. Audacior itaq; factus Ro. pontifex, pauper quondā et seruus seruorū, sumpsit duo sibi cornua, non modo in corpora & res tēporarias, uerumetiā in animos & res spirituales potestātē exercens. Ne uidelicet deesset in populo Dei nouus Caligula, qui cōtra Christum monarcham totius orbis simultatē et æmulationem gereret, ac postularēt adorari pro summo pontifice, & rege omniū regum. Qui quidem mendacia loquens ritu diaboli draconis antiq; seq; ostentās tum alijs fictis miraculis, tum illiusq; Heliano, ut putēt homines eum mittere ignē e coelo in terrā: quo Christū referre maxime cōtendit, dum uideri uult dare spiritū sanctum, et igni caelesticos perdere, in quos torquet fulmē anathematis, suisq; diris execrationibus obijcit indignationi omnipotentis Dei, & apostolorū Petri & Pauli: ex reliquijs & cadauere imperij Romani iam olim defuncti, magicis praestigijs simulacrū quoddā imperij Romani ueteris excitauit. Cui potestate atque uirtute sua, quam falsò gloriatur se à Christo accepisse,

spiri

spiritum atq; motum addit, ut habeat præfides
prouinciarum, & diœceses, cõferatq; beneficia
& feuda, et condat leges, exigat uectigalia, suam
religionem & formulam cerimoniarum con-
etur omnibus obtrudere: aduersantes autem, in
rebus fidei etiam, non clementius persequatur,
quàm fecit uetus Rom. imperium, & prior illa
bestia per decẽ insignes persecutiones. Neq; po-
test quisq; contrahere, præsertim in negotiatio-
ne symoniaca rerũ spiritualium, nisi caractere
bestiæ succedaneę signatus sit, ac præ se ferat no-
tas aliquas tum in frõte & fidei professione, tum
in dextera & operibus bonis iuxta hominũ tra-
ditiones, aut saltem nomine, quod sit filius obe-
diens sanctæ Rom. ecclesiæ, illiusq; pontificem
agnoscat uerũ Christi uicariũ, & caput ecclesiæ
catholicæ. Ut aut alterũ cornu ipse uentilat, ac
per homines ordinatos autoritate apostolica
Rom. sedis potestatem spirituales exercet: ita
cornu alterũ & politicum gladium stringit, ac
uibrat, & torquet in suos aduersarios brachio
seculari. Nec ueretur iactitare leges, & iuramen-
ta quædam inuiolabilia, & nescio quod ius di-
uinũ atq; humanũ, quibus ad omne obsequiũ
suum obstrictos teneat reges, & illustrissimos
principes, cunctosq; ordines regni & imperij
Germanorũ. Ad quos regnum Francorum à
morte Ludeuici tertij, & Arnolphi, dolẽte pon-
tifice

tifice Rom. sed prouidētia diuina, & beneficio Christi regis regū, Germanorūq; uirtute, iustissimo titulo translātū est. Quod quidem regnū longē felicius & augustius fuisset, nisi Germani nostri, homines apertiores, aduersum callidissimos architectos, permisissent adulterinā notam imperij Rom. suo regno imprimi. Quam simplicitatem quanta iactura sanguinis & omnium rerum luerint, quid me attinet dicere? Cæterum si qui animosiores, uel ut stilus curialis uocat, inobediētes, rebelles, cōtumaces negent obsequiū Deo terrestri, aut negligentius & cunctando nimium præstēt, fas est secundum iura papistica, (nō secundū leges Christi, qui dicit, Date Cæsari quæ Cæsaris sunt, & Deo quæ Dei sunt: neq; secundū leges apostoli Christi, qui ait, Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit) ut principes suo imperio & iurisdictione, & paterna hereditate exuant. Et quis audeat reprehendere, si patres sanctissimi patriā potestātē exerceāt in filios: quos nemo carpere posset uel tacita cogitatione, si facerēt qd summis pontificibus Iudeorū facere licuit, qui Antiochos implorarūt cum Magog & Mosoch, & Thogorma, nec nō Pōpeios, & Parthos? Proinde Christus pontifex max. et modis omnib. optimus princeps, excitat nos ad contemplandā bestiam truculentissimā, eiusq; nomen mysticōs edit nō sine magnis cau-

fis, atq; in suo nomine subindicat annos criticos
 bestię. Ac ne longum faciã sermonẽ de numero
 nominis bestię, clara uoce p̄fitebor, me pro ue-
 rissimo accipere, qđ Irenæus, qđ discipulos Ioan-
 nis apostoli uidit, maximẽ probauit, nomen be-
 stię esse λατῆνος. Queadmodũ enim in sermoni-
 bus Danielis, omnes reges Aegypti uno cõmu-
 ni nomine regis Austri significãtur, & Syriẽ re-
 ges nomine regis Aquilonis; ita gubernatores
 succedaneæ monarchiæ Rom. omnes rectissi-
 mẽ uocantur Latini. Quod nomen ipsi libenter
 agnoscũt, & p̄ij libenter cõcedunt, & eis aptissi-
 me cõuenit. Quis aut̄ nõ agnoscit Latinũ, & ec-
 clesiam Latinã, quę lingua latina negotiat̄, quę
 iuris sui quodlibetũ, & omnes scriptiones alicu-
 ius momenti conficit sermone latino, si non Ci-
 ceroniano, aut poëtico, at qualitercunq; latino:
 quę sacramenta, & rem diuinam peragit lingua
 latina, contra leges tum apostolicas, tum impe-
 ratorias? Ceterũ in eo nomine continetur etiã
 numerus 666. Quod si numeres ab anno 97. re-
 paratæ salutis, quo Apocalypsis est edita, 666.
 annos, & intuearis statum ecclesiæ & politiæ
 Christianæ, cernes anno salutis nostræ 763. a-
 dultũ iam antichristũ, uictorẽ trium regũ, & re-
 gibus formidabilẽ, & insipientibus Christianis
 adorabilẽ. Inde si numeres rursus annos 666.
 eosq; addas annis 763. cernes anno salutis 1429.

in fine pontificatus Martini quinti, antichristū
prominētibus cornibus & auribus prælongis,
& detracta larua nudatum, & claritate uerbi di-
uini manifestatum, ut homines dicant: Tollat
qui non nouit.

Nec semel irrilus triuijs attollere curat
Fractō crure planum: licet illi plurima manet
Lachryma, per sanctum iuratus dicat Osirim,
Credite, non ludo, crudeles tollite claudum:
Quære peregrinum, uicinia rauca reclamat.

Cap. 14.

Iam uerò sequitur doctrina saluberrima, & in
primis necessaria, cap. 14. ut pñ uincant omnes
hostes uisibiles & inuisibiles Christo auspice.

Cap. 15. 16

Et mox per effusionem septem phialarum iræ
Dei, ostēditur, ut Christus puniat etiam in hoc
seculo hostes suos, pseudochristum, & adoran-
tes bestiam, & omnes qui uerbum & ecclesiam
Dei persequuntur. Qui nihilominus reseruan-
tur sempiternis supplicijs, nisi recedant ab im-
pietate, & cōfugiant ad clementiam & opem di-
uinam. Respondent aut septem plagæ illis decē
plagis, quibus Pharaō pertinax contemptor im-
perij diuini cum tota Aegypto extinctus est.
Quas etiam Dominus in maledictionibus per
Mosen eis minatur, qui leges diuinas cōtuma-
citer transgrediuntur. Easq; pœnas infligi eccle-
siæ Romanæ per centū annos iam, & amplius,
nemo negabit, nisi qui apertissimam ueritatem
negare.

negare uolet. Ex prima enim phiala effunduntur morbi corporis, maximè ulcus pessimum & sæuum. Recogitent homines, quàm sæue pestilentia superioribus centum annis fuerint. Recolant scabiem, siue Indicam, siue Neapolitanam, siue Hispanicam, siue Gallicã, quo tempore inuasit Europam, & quos maximè persequat. Ex secunda phiala effunditur sanguis in mare. Quantũ uerò sanguinis effusum est in bellis contra Ziscam & Procopium, duces Bohemorũ, idẽ impulsore Martino pontifice, qui Constantia creatus est, per legatum suum Angelum Cesarinum. qui & regi Hungariae Vladislao fuit autor, ut foedus decennale cum Amurathe principe Turcarum icũ, interposita autoritate Romani pontificis rumperet. Vnde infelix bellum obortum est, qđ regem sustulit apud Varnam flumen: pauloq; post Constantinopolis amissa est, & Trapezus. ut alia innumera bella, quæ continua fuerunt usq; ad hunc diem, prætermittam. In quibus omnibus maxima pars fuit Romanus pontifex, aut aliquis iuratus ei Cardinalis, aut episcopus, aut abbas. Vt enim nõ decet prophetam occidi nisi in Hierusalem: ita Romanam sedem decet interesse omnib. negotijs, quæ pertinet ad profusionem sanguinis Christiani. sicut docent historiae per DCCC. annos, & experientia quotidiana. Tertia phiala effunditur

in flumina & fontes doctrinae sacrae: quae impijs uertitur in laqueum. Conspurcant enim eam affectibus carnis & sanguinis, omniaque torquent ad suum fastum & auariciam, ut deuoret peccata populi, & bibant sanguinem infelicium, qui pereunt credentes mendacio: ut caeci & caecorum duces simul cadant in foueam. Quarta phiala effunditur in solem iustitiae Christum, ut facies Seruatoris, quae exhilarat sola mentes fidelium, torqueat pessime antichristianos, quibus nihil aequae dolet, atque clarissima doctrina fidei, quod per solam passionem et meritum Christi credentibus obueniat iustitia et salus, et uita aeterna. Hinc sunt illae lachrymae: hinc illae uoces, nouum istud euangelium adferre crebras calamitates: & haereticos euangelicos, qui deseruerunt synagogam satanae, peiores esse quam Turcas. Quinta phiala effunditur non in solium Christi, non in cathedram Petri aut Pauli sanctissimi apostolorum Domini, sed in sedem apostaticam Romae. pseudoepiscopi, et factitij uicarij Christi: quae ita perdidit suam gloriam, & preclaram existimationem sanctitatis & sapientiae, & religionis uerae, ut perieris & lippis & tonsoribus notissimum sit, eo peiores esse homines, quo propiores sunt Romae: *Je naher Rom/je böser Christ.* Et ex triade Romanae celebrant: nebulonem quaerere, qui primo Romam adeat, secundo inuenire, tertio reportare.

Nunc

Nunc ridentur passim indulgentiæ & fulmina Romani pontificis, quæ magno quondam precio constabant, quæq; peius metuebant homines, quàm cœlestis numinis offensam. Ridentur leges, & edicta, & callidè imposita iuramēta, ut dicāt p̄ij principes & uulgus, Laqueus quem meretrix Babylonica iniecerat, per uirtutem uerbi diuini contritus est, & nos liberati sumus, ut seruiamus in sanctitate & iustitia Christo seruatori nostro. Interim ringūtur Papistæ, & manducant linguas suas, & negant non pauca: uel artificioso pharmaco interpretationis callidæ medentur eis, per quæ uident detegi suam peruersitatem. Porrò sexta phiala effunditur in Euphratem, flumen Babylonis, quod opes & luxum & uoluptates præbet Babylonicis. Et deriuantur opes ecclesiasticæ partim in uerum usum, ut alantur pauperes, & foueantur bona ingenia, & excolatur doctrina Christiana: partim in uarios abusos, per eos qui conuertunt in rem priuatam, quod à p̄ijs hominib. dedicatum est ærario ecclesiæ Dei. utraq; tamē deriuatione opum ecclesiasticarum, qua Roma perdit annatas, palliorū redemptiones, numum Petrinū, quæstum indulgentiarū et dispensationum, aliosq; infinitos redditus, aperitur uia bonis principibus, & præconib. euangelij, qui ueniunt à Christo sole iustitiæ, ut promoueatur
regnum

regnum Dei, & contrahat dominatus antichristi. Quam rem ferre non potest trias infernalis. Ideoq; exeunt tres ranæ, nō Seriphia, sed Ægyptiacæ & Babylonicæ: nimirū tres ordines oratorum, legati à latere, & doctores seculares, & monachi concionatores, qui etiā multum polent in confessionibus: qui tamen coaxant unā cantilenam, exaltationem Romanæ sedis, & defensionem patrimonij sancti Petri: qui homines coeno rerum terrenarum immerfi: ueniunt ex ore magni pseudoprophete, et cum mandatis atq; autoritate sedis apostaticæ, & ex ore bestiae prodeunt. Nam status imperij Romani, qui adhuc haberi uolunt obedientes & legitimi filij matris fornicationum Rom. curig, hoc probāt. Et ex ore draconis. nam licet prætexāt suis legationibus nomen Christi et ecclesiæ, aduentus tamen eorum est secundum operationē satanæ. Quid autē petunt? quid supplicant oratores apostolici apud reges quoscunq; in terra: ut opitulentur ecclesiæ Romanæ, & defendant iustitiam sancti Petri, & excindant hæreticos, qui excicant aquas Euphratis. Nam cōgregantur in Hermagedon, quod sonat Syris excisionem riuū. Perunt enim succurri, ubicunq; exciduntur riuū, per quos deriuatur Euphrates, & opes ecclesiasticæ subtrahuntur, ne materia tanto luxui suppetat; & legitima obedientia principum.

cipum. Et beneficium accipere in tempore abs
 quolibet homine, pergratū est. O si compesce
 ret Solymānus præconiū euangelij, quo uerus
 Christus & antiqua religio prædicantur, quæ præ
 clarum facinus ederet, multisque longè gratissi
 mum: Qui etiā honorificentiori pōpa eum ex
 ciperent, quā a sino insidens imago excipitur
 in die palmarū, cum eiusmodi hymnis: Hic est
 qui uenturus est, hic est salus nostra: Benedi
 ctus, qui uenit in nomine Domini, Osanna in ex
 celsis. Sed quid lucrifaciunt, qui oppetias ueni
 unt pereunti Babyloni, & ecclesiam Dei ueram
 oppugnant: Congregant ad diem magnū Do
 mini omnipotentis, ut iusto iudicio Dei pereāt.
 Qui enim lædit ecclesiā, lædit pupillā oculi Do. *Zach. 2.*
 minici: & est ecclesia lapis oneris cunctis popu. *Zach. 12.*
 lis, ut omnes qui leuant eum, cōcissione laceren. *Esaiæ 41.*
 tur. Est denique plaustrum triturans nouum, ha
 bens rostra ferrantia: quod triturat montes, &
 cōminuit, & colles ponit ut puluerē terræ. Pro
 inde caueant sibi, qui ecclesiam aperte uel clam
 oppugnare conantur. non enim ferent impu
 ne. Videant etiam euangelicę doctrinæ sectato
 res, ut uigilent, & Christū induti ambulent ho
 nestè tanquam filij lucis, ut cū Dominus uene
 rit, inueniat eos uigilantes & paratos in occur
 sum lætum & optatissimū Christi seruatoris.
 Septima phiala effundit in aërem, & charismata
 V spiritus

spiritus sancti, ut antichristiani prorsus traditi in reprobū sensum peccent in spiritū sanctū, et cōuicti oppugnēt cognitā ueritatē, et dicāt in Beelzebub fieri, quæ digito Dei, & effectiōne sancti spiritus gerunt. Quamobrē oppressi tempestate maxima, quā Deus omnipotēs cōmouit, pereunt, & nolūt sentire, & sentiendo resipiscere. Adhuc em̄ conant̄ resarcire schisma, quantū nō fuit in ecclesia Rom. quū pars hominū, qui seducti fuerant prestigijs Ro. pōtificis, studet meros Christianos præstare: pars antiquam, ut uocāt, & cōmenticiam religionē per omnia reparare: pars duab. sellis sedere machinat̄, ut neutri priorum partiū se bona fide adiūgat. Quam rupturam conciliū nullum resarciet, ut pōtifex Rom. restituať in integrā dominationē, & opinionē, quam habuit anteq̄ reuelaretur à die Domini: & si omnes reges Christiani nominis, et Sophi Persarum, & Prestian Indorum, & Gog Cham Tartarorum, & Sultanus atq̄ Amiras Turcarū cōspirarent eum extollere, quem Deus uult depressum. Dicit enim Dominus, Actum est: que uox à iudicijs mutuò accepta, indicat latam esse sententiam, & litigatores cum suis patronis & aduocatis frustra tendere contra iudicis decretum. Sed quā durum sit impingere calces in stimulum, & cum Deo pugnare, tum demum sentient antichristiani, quum in die ultimi iudicij ta-

eij talentum & ingens pondus iusticiæ Dei ad
 inferos eos deprimet, quãdo peccatores etiam
 dentibus suis freudent, & cõtabescant, & omne
 desiderium ipsorum peribit: iusti autem stabũt ^{Sap. 51}
 in magna constantia aduersus eos, qui ipsos an-
 gustiauerũt, & abstulerũt labores eorũ. Quar-
 ta pars expositionis sequitur, quæ describit finẽ
 bonorum hominum ^{partes} & malorum, quæ-
 nam præmia proposita sint pijs cultorib. Chri-
 sti: & contrã, quæ supplicia parata sint diabolo,
 & antichristo cum suis mēbris, & uniuersis im-
 pijs. Et 17. quidẽ capite bestia utraq; prior puta ^{Cap. 17}
 uetus Rom. imperiũ, & posterior, hoc est, mo-
 narchia papistica, describitur suis notis & colo-
 ribus: ut fontes in conspectũ populi producũt,
 quando in eos sententia capitalis fert, ultimũq;
 suppliciũ ab eis sumendũ est. Capita septẽ inter-
 pretaĩ ipse Dñs septẽ mentes, in quib. sedem ha-
 bet utraq; bestia. Neq; obscure significatur sep-
 temcollis Roma, quæ in collib. suis templa ido-
 lorũ, & prophanas religiones habuit. Nec reli-
 giosior est hodie, postq; à doctrina apostolica
 in primis Pauli & Petri turpiĩ desciiuit. Daniel
 quoq; p̄dixit antichristũ fixurũ tentoriũ inter
 duo maria, nimirũ inter superũ & inferũ mare.
 Interpretaĩ Dñs 7. capita etiam septẽ reges, qui
 deinceps tenuerunt imperiũ Ro. post Neronẽ,
 in cuius cæde monarchia Rom. letale uulnus

acceperat: sed obductum fuit uulnus. Eorum
 quinque ceciderant, quum scriberet Apocalypsis:
 Galba, Otto, Vitellius, Fl. Vespasianus, Titus
 Vesp. Vnus, hoc est sextus, tum erat in imperio,
 Domitianus, qui Dominus & Deus noster ap-
 pellari uoluit. Vnus nondum uenerat, quem oportuit
 breui tempore manere. is fuit Cocceius Ner-
 ua, qui regnauit annum & menses quatuor. Porro
 Traianus octauus fuit, & quidem ex septem illis:
 quia Nerua eum adoptauit, & imperium ei dele-
 gauit. Tuncque fuit imperium Rom. & non fuit im-
 perium Rom. quia Traianus neque Romanus ciuis,
 neque Italus fuit, sed Hispanus. Et tamen dicebat
 Rom. imperium: quod quidem etiam abijt in interi-
 tum. Nam statim post mortem Traiani coeperunt
 deficere populi a Romano imperio. Quumque
 disceptum esset in decem, hoc est multa regna &
 monarchias, Vandalorum, Gothorum, Franco-
 rum, Anglosaxonum, Burgundionum, Almanorum,
 Gepidarum, Marcomannorum, Bulgarorum, Grae-
 corum, &c. paruum corniculum, ut Daniel praedixit,
 sese protulit inter illos reges, & cito maximam po-
 tentiam acquisiuit, ut plerique alij reges se illi subijce-
 ret. Deinde iudicium Dei profertur in Romam, et im-
 perium uetus, adhibitis uerbis et schematibus quibus.
 Esaias, Hier. & alij uates praecinuerunt occasum
 Chaldaice Babylonis. Romam autem tropicis signi-
 ficari nomine Babylonis, diuus Hieronymus, non
 uno

uno in loco docet: nec non Græcorū cōmenta-
 rij in Apocalypsim. Ceterū cap. 19. iudiciū pro-
 fertur, sentētiāq; capitalis in secundam bestiam.
 In 20. autem capite monstrantur supplicia para-
 ta omnibus impijs, siue Iudæi sint, siue Turcæ
 & Tartari, siue pseudochristiani, cum suo capi-
 te ac parente diabolo. Prius tamen exemplum
 proponitur maximi belli cōtra ecclesiam & po-
 pulum Dei: quo spectandum exhibetur iustum
 iudicium Dei aduersus omnem impietatē. Ve-
 nit enim lux euangelicæ prædicationis in totum
 orbem per apostolos, in primis uerò per docto-
 rem gentium & organum electissimū Dei Pau-
 lū: qui ab ipso Christo cœlitus ad euangelij mu-
 nus uocatus, neq; ab hominibus neq; per homi-
 nes euangelij accepit, & plus quàm cæteri apo-
 stoli effecit. ideoq; per angelum cœlo descenden-
 tem aptissimè figuratur. Homines autem magis
 dilexerunt tenebras quàm lucem: ut anno mil-
 lesimo, postq; Christus obtinuit regnum in ter-
 ris, utiq; à consummatione Iudæorum, satan im-
 peritarit in mundo æquè atq; ante prædicatum
 Christum. Et quæ peruersitas omnium popu-
 lorū sit, quanq; pares in sceleribus & impietate
 sint, & quod nullā excusationē sibi reliquerint
 apud Deū, animaduertere licet in expeditione
 famosissima, quam Gotfridus cū suis fratribus,
 impulsore Urbano papa, suscepit pro recupera-

Cap. 19.

Cap. 20.

tione terræ sanctæ & Hierosolymorum. In quo
 bello cōmissi sunt titulos tenus Christiani, Galli,
 Itali, Græci, Germani, Iudæi, Saraceni, Turcæ,
 adeoq̃ nationes propè omnes habitati orbis.
 Cæterum ea perfidia crudelitate, iniustitia, teme-
 ritate, immanitateq̃, prodicionibus, latrocinijs
 usi sunt omnes, ut Scythæ, & si quid est Scythijs
 magis barbarū & immane, censerī possint. Vni-
 uersi etiam diabolo instigante oppugnarunt ec-
 clesiā Dei per totū orbē, & ultione diuina per-
 empti sunt, ut Antiochus olim cum suis copijs
 bellū intulit Iudæis, populo Dei, donec cœlesti
 uindicta perimerēt. Post hæc 21. cap. & parte ali-
 qua 22. capituli, felicitas & gloria sanctorū osten-
 ditur figuratis sermonibus, exēplo aliorū pro-
 phetarū, quæ uerbis mutuo sumptis à rebus, qui-
 bus summa felicitas, quæ in terris obtingere ho-
 mini potest, uelut per transfennā inspicienda &
 æstimanda proponūt æterna bona, quæ Deus
 præparauit diligētibus ipsum: quæ neq̃ oculus
 uidit, neq̃ auris audiuit, neq̃ in mentē hominis
 uenire possūt, qualia quātaq̃ sunt natura sua. In
 quorū schematū & troporū cortice dum carna-
 les homines herēt, ueluti Corinthiani, & Iudæi,
 & Machumetici, neq̃ ad nucleū spiritualis intel-
 ligētix penetrāt, somniāt poëticiū & fabulosum
 paradysum, in quo nō angelicā & spiritualē uitā
 agant, sed corruptæ carnis desideria perficiant.

Ad

Ad extremū absolutæ narrationi subiicitur cō- Cap. 22.
 clusio, quarta pars huius scripti, ex prima diui-
 sione. quæ pro more hominū, quē in diploma-
 tibus & publicis instrumētis muniendis cōtra
 oēs corruptelas obseruare solent, instructa est.
 Summatim enim perstringuntur illa, quæ in ti-
 tulo, et exordio, & narratione tota fusi⁹ tractā-
 tur. Deinde obtestatio uolūtatis principis Chri-
 sti apponit, qui hoc scriptū ecclesiæ suæ dedit p
 angelū & apostolū dilecti⁹. Ioannē, ut pignus
 suæ præsentię & testimoniū euidēs omnipoten-
 tis numinis, quo præscit, & iudicat, & gubernat
 uniuersa in cælo & in terris. Clarè nanq; asseue-
 rat Dominus hanc pphetiā, qua manū supremā
 & quasi colophonē scripturæ suæ authentice im-
 ponit, clarā & perspicuā esse, quā nō uult obsi- Dan. 12.
 gnari, ut Danieli dicit: Claude sermones, & si-
 gna librū usq; ad tempus statutū. Ostēdit etiā
 placere sibi, ut publicē inter homines, siue pla-
 ceat, siue displiceat: siue recipiāt, siue aspernent:
 siue meliores inde reddant, siue obstinatiores.
 Quēadmodū etiā Ezechieli dicit: Loqueris uer Ezech. 2. 3
 ba mea ad illos, siue audiāt, siue recusent audi-
 re. Et Danieli angelus dicit: Eligent, & dealba- Dan. 12.
 bunt, & quasi ignis probabunt multi. Et impiē
 agēt impij, neq; intelligēt oēs impij. porrò docti
 intelligēt. Testat quoq; Dñs Christus, hæc cer-
 ta, firma, & rata fore in æternū. Præterea osten-
 dunt præmia, pposita bonis & pjs hominib. q

huic doctrinæ Christianæ fidem tribuunt, eiq̃
uitã suam accõmodant, pro uirili sua exequen-
tes, quæ Dominus præscribit. Rursum horren-
da supplicia decernuntur contemptoribus hu-
ius theologiæ, in primis uerò falsarijs, qui hoc
diuinum instrumentũ & diploma sacrosanctũ
imperij & pontificatus Christiani corrumpere
audent, addendo aliquid, aut detrahẽdo, aut im-
mutando sententiam genuinam Dei patris, qui
hæc suis cultoribus reuelare dignatus est per
Christum filium unigenitum, & uerbum æter-
num atq̃ cõsubstantialia, cum spiritu sancto, cu-
ius afflatu & numine res tota peracta est. Atque
his omnibus apostolus Ioannes subscribit tum
Christi, tum spõsæ ipsius ecclesiæ, tum spiritus,
qui agit in toto corpore ecclesiæ piorũ, tum suo
nomine, adeoq̃ nomine uniuersorũ sanctorũ
cũ faustissima & apostolis familiari imprecatio-
ne gratiæ Domini nostri Iesu Christi, Amen.

Cernitis igitur optimi principes, atq̃ uniuersi
confortes Reipub. Christianæ, ex hac breui ex-
positiuncula (quam tamen ego parum disertus
homo, & ingenio mediocri, peritiãq̃ diuinarũ
literarum mediocri præditus, possem instruere
locupletissimo testimonio sacre scripturæ, &
theologorũ excellentium, solidisq̃ rationibus,
nec nõ probatissimis historijs) diuinam reuela-
tionem Iesu Christi, quo scripto nullum extat
difficilius

difficilius intellectu, claram tamen esse, & intelligi posse ac debere ab hominibus Christianis. Cernitis omnem autoritatem atq; certitudinem suam habere nō ex iudicijs et decretis hominū, sed ex sese, & maiestate diuina. A cuius throno in ecclesiā sanctā delata est, tū ad alios usus multos, tū ut ea obstruatur omne os loquēs mendacia & blasphemias in scripturas sanctas, quōd densissimis tenebris oblitæ, nihil certi & explorati ex se habeant, nullāq; autoritatē, nisi quantum ab hominibus acceperint.

QVOD DOCTRINA PIETATIS plena sit, demonstratur ex Apocalypsi, obiter cōfutata etiam uana scientia & præscriptionibus, quæ pugnant cum uerbo Dei.

Postq; uerō demonstrauius, diuinā Apocalypsim Iesu Christi nō esse ita Gordijs nodis implicitā, ut à nemine intelligi possit, sed planā et clarā, præsertim magna ex parte iam impletis uaticinijs de antichristo supremo, cuius mysteriū ad tempus latuit nō nihil ecclesiasticos patres ex dispēstatione diuina, et habere ex sese atq; ex Deo autoritatē summam, demonstratum est etiā eo exemplo diuinas literas suæ indole & natura esse claras, perspicuas, & certas, nisi Deus quædā celet ad tempus occulto cōsilio, qui dat

X unicuiq;

unicuique manifestationem spiritus ad id quod prodest: ad hæc habere fidem omnem ex Deo, non ex decretis hominum. Reliquum est igitur, ut eodem exemplo demonstrarem, in diuinis literis contineri absolutam doctrinam bene beateque uiuendi, & scientiam perfectam recte iudicandi tam in præsens quam in futurum tempus, de omnibus negotiis ecclesiæ & reipublicæ Christianæ. Quem locum ea ratione tractare studebo, ut eadem opera confutem uanas scientias, & præsertim quæ prænotionem futurorum pollicentur, nec non præscriptiones quasuis hominum, pugnantes cum uerbo Dei. Omniumque primum constat inter omnes theologos melioris notæ, Apocalypsim Iesu Christi continere uaticinium de rebus Christi & ecclesiæ, & hostium ecclesiæ, ab ultimis temporibus imperatoris Domitiani usque ad mundi finem, quatenus ecclesiæ totius & piorum singulorum scire interest. Quanquam commemoratio factorum populi Dei, pariter & hostium Dei, etiam ultra diem mundi nouissimum, hic & in Daniele polyhistori nostro, extenditur, illustratis dogmatibus de resurrectione mortuorum, & iudicio generali, & uita æterna. Quod quidem prognosticon uniuersale de negotiis regni & pontificatus sui, itemque de rebus hostium Dei & ecclesiæ, Dominus Iesus in hac theologia sic temperauit per

Apocalypsis est liber uaticinus.

per diuinam & infinitam sapientiam, ut neque superuacuum aliquid ediderit, neque prætermiserit quicquam utile aut necessarium cognitu. Cæterum quæ censuit idonea ut reuelaret, ordine aptissimo prosequitur, & genere orationis, quod in rebus illustrandis & ponendis ob oculos plurimum ualet. Non enim simplicibus uerbis res narrantur, non pictura tacita & muta representantur, sed personis loquentibus, & agentibus ueluti per opus dramaticum in theatro & scena spectationum diuinarum contemplanda exhibentur. Nec modo illa, quæ tam boni quàm mali homines in terris agunt & patiuntur, hic spectare licet, sed etiam consilia, & animi conatus, & cogitationes. Quin & satanæ cogitationes, quæ à Paulo singularis sapientia prædicatur, Dominus in Apocalypsi sua reuelat. Antichristus autem nomine, loco, tempore, factis, ingenio et natura sua tota sic describitur, ut nullus pictor melius possit imagine faberrime picta, aut opere iconico faciem hominis exprimere. Quid quod apertis cœlis inspiciendum exhibetur, quĩnam homines reponantur in cœlestibus sedibus beatorum: & contrà infernalis carceris porta reseratur, ut inspiciere possis impios ipsos, & à Deo damnatos homines, et eorum sempiterna supplicia. Ut minime opus fuerit, uulgus Christianum

depictis beatorum choris & ordinibus ad pietatem allicere & inuitare, ac rursus horrida specie ignis purgatorij & inferorum à sceleribus deterrere. In qua re ineptius luserunt pictores Christiani, idq; probantibus theologis, quam Virgilius & Homerus & alij poëtæ luserunt, canentes uel campos Elysios, uel tartara, & rotam Ixionis, & Tantalij poma, & Sisyphi saxum, quod perpetuo nixu in aduersum cliuum agitur, aliâq; supplicia impiorum hominum. In primis uerò iucundum est & salutare, in hoc theatro diuinissimo spectare personas peraccommodas angelorum, qui principem nostrum Iesum non solum ut agnum & uictimam representant, & humiliatum pro salute nostra, uerumetiam indutum gloria, quam ab initio habet. Exhibetur enim non in sordidis uestimentis satana stante à dextris, ut Zacharias eum uidit tēpore humiliationis ob peccata nostra, utq; Esaias uidit, sine specie tanq; plagis affectum à Deo, & qualem Pilatus in conspectum produxit furentis synagogæ, dicens: Ecce homo. Sed Messias exhibetur iâ decorus & speciosus præ filijs hominum, in augustissimo ornatu summi pontificis & regis, atq; imperatoris inuictissimi, & accinctus gladio super femur suum. Quem spectare licet operantem sacris in templo cœlesti, & prosternentem copias ingentes hostium,
atq;

atq; propugnantē pro suo populo: præterea se-
 dentē in solio gloriæ & supremæ maiestatis, ac
 iudicātem uniuersa negotia. Quem audire hīc
 possumus dictantem & leges, & epistolas au-
 thenticas, nec non concionantem, & scripturas
 interpretantem. Ad hæc omnia cernimus & ex-
 audimus hic Iesum filium Dei & Mariæ uirgi-
 nis, ipsam ueritatem & sapientiam, prodeuntē
 è sancto sanctorum in cœleste tabernaculum te-
 stimonij, & explicito λογία & oraculari orna-
 mento pectoris, quod thesaurum iudicij theo-
 logia Moſis uocat, ostendentem fata singulo-
 rum hominum, & uniuersæ ecclesiæ, quatenus
 quidem refert nostra præcios esse futuræ for-
 tis. Nec modo præmonet Christus summus
 pontifex & propheta, & angelus magni consi-
 lij, quid boni aut mali expectandum sit, sed cau-
 sas etiā reddit, & consolatur efficacissimè, ne
 succumbamus in afflictionibus: præterea osten-
 dit uias & rationes comparandi & conseruan-
 di bona, & declinandi mala, aut perferendi ea,
 ut in maximum bonum cedant. Itaque non iam
 in ecclesia Christi requirimus libros Sibylli-
 nos, ad quos sciscitatum eamus, si portenta &
 monstra terreant, ut Romani fecerunt. Non
 indigemus augurum & aruspicum doctrina
 superstitiosa. Non uates falsorum deorum, non
 phœbades Apollinis λογία iam audire fas est,

non simulachra deorum factitiarum, imò cacodæmonum. Quæ in aduentu Christi principis uniuersa conticuerunt. Is enim uirtute sua diuina & immensa destruxit officinas & tabernaculorum cacodæmonis impostoris, & mirifici præstigiatoris, qui oracula gentiliū gubernando pro sua pessima uoluntate, infinitis malis obruit infelices homines, qui stolidè & impiè creduli suas res priuatas & publicas instituerunt ex præscripto diaboli. Exemplo hic sit unus Croesus, opulētissimus, & sua opinione beatissimus rex Lydorum. qui secutus oraculum Apollinis loquentis ambiguè, Croesus Halym superans subuertet plurima regna: quærendo ampliora regna, sua perdidit, cum libertate: & uix ereptus est pyræ, in qua uiuus exureretur. Quamobrem Dominus Christus, ut hac etiā in re præcipui quidem momenti, alligaret satanam fortem, qui hæctenus tyrannidem crudelissimam exercuerat, ac maxime quidem in falsa diuinatione, pæssim in orbe uniuerso sustulit oracula, stupentibus philosophis, ueluti Plutarcho Cheronæo, & regibus, & uulgo, dum causam ignorant, filium Dei carne humana uestitum iam à Deo propositum esse unicum oraculum certæ & exploratæ fidei. Cuius potentia sustulit mulieres Phytónicas, anguem Epidaurium, arietem cornigeri Hammonis, columbas,

bas & quercus loquentes, & ærea tintinabula
 Iouis Dodonæi, tripodemq; Cirrheum, & lebe-
 tem Thesprotium, antraq; Lebadia, & Tro-
 phonij & Mopli, deniq; totum instrumentum
 & officinas omnes falsæ diuinationis. Vt audia-
 mus iam in omnibus rebus illum, quem aper-
 tis cœlis pater cœlestis declaruit magnum pro-
 phetam, de quo uaticinatus est Moses. Dicit
 enim Deus, Hic est filius meus dilectus, in quo
 placata est anima mea, ipsum audite. Moses au-
 tem ita scripsit: Prophetam suscitabo eis de me
 dio fratrum suorum, similem tui, & ponam uer-
 ba mea in ore eius, loqueturq; ad eos omnia
 quæ præcepero illi. Qui autem uerba eius quæ
 loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego
 ultor existam. Etenim quia religio uera dicitur,
 ut homines Christiani à suo principe Christo
 petant uniuersa bona, & per illum atq; in nomi-
 ne ipsius à Deo patre, qui creauit angelos & ho-
 mines, & uniuersa quæ in mûdo existunt, maxi-
 me ab eo petenda est præstantissima noticia tem-
 poris, in qua uiri sapientes prudentiæ uim totã
 cõcluserunt. Non quod tanta res sit discernere
 inter diem & noctē, inter æstatem & hyemem,
 quanquam & naturalis temporis cognitio ma-
 gnas commoditates affert: sed quod noticia
 negotiorum quæ gesta sunt, aut geruntur,
 aut aliquando fient, & causarum omnium,
 quidq;

Matth. 17.

Deut. 18.

Act. 7.

quidq̄ facere conueniat pro temporum & negotiorum ratione, plurimum ualeat ad totius uitæ institutionem. Quemadmodum Solo-
Ecclef. 3. mon docet nosse tempus, cum inquit: Omnia tēpus habent, & suis spacijs transeunt uniuersa sub cælo. Hieremias quoq̄ grauiter obiurgat sui temporis homines, qui non perpenderent subducta ratione ad uerbum Dei, quid supplicij expectandum esset, ac deberetur peccatis ipsorum. & exclamarent, pax, pax, cum non esset
Hier. 8. pax. Sic enim ait: Miluus in cælo cognouit tempus suum, turtur & hirundo & ciconia custodierunt tempus aduentus sui, populus autem meus nō cognouit iudicium Domini. Quomodo dicitis, sapientes nos sumus, & lex Domini nobiscū est? Verè mendaciū operatus est stilus mendax scribarū. Cōfusi sunt sapientes, perterriti et capti sunt. Verbū enim Dñi proiecerunt: et sapiētia nulla est in eis. Ad eundē modū Christus Seruator, quū docuisset semp̄ expectandū esse aduentū Dñi, & de suo aduentu in carnem disseruisset, ait: Hypocritæ, faciem cæli & terræ nostris probare, hoc autem tempus quomodo non probatis? Atque utinam Dominus aliquando tandem Germaniæ & omnibus nationibus det meliorem mentem, ut expendant uerba Seruatoris, quæ adiens Hierosolyma ut rex mitis, sicut prædixerat Zacharias, flens dixit:
 Venient

Venient dies in te, & circundabūt te inimici tui LUC. 19.
 uallo, & circundabunt te, & coangustabunt te
 undiq̃, & ad terrā prosternent te, & filios tuos,
 qui in te sunt. Et non relinquent in te lapidem
 super lapidē: eo quod non cognoueris tempus
 uisitacionis tuæ. Visitauit nos quoq̃ oriēs ex al
 to, & lux euangelicæ ueritatis orta est habitanti
 bus in tenebris & in umbra mortis, in quas anti
 christus abominandus miseros coniecerat. Sed
 quia ingratos se pleriq̃ Deo præbent, & pau
 cissimi faciunt fructus dignos pœnitentia, qui
 uita exprimant salutarem doctrinam Christi:
 pars autem maxima etiam procerum ecclesiasti
 corum, omni crudelitate persequitur uerbum
 Dei: periculum est, ne dies etiam ueniant in titu
 lotenus Christianos, qui uenerunt in gentem lu
 daicam titulo religionis ueræ gloriosam, ut ser
 uiant miserrimā seruitutem sub tyrannis sæuissi
 mis, in terra aliena, qui nolūt iā in terra sua Chri
 stum regnare super ipsos, cuius onus leue, et cu
 ius iugum suaue est. Vt autem simul pruden
 tis, simul p̃ij et Christiani hominis est inuestiga
 re conditionem præsentis & futuri temporis, et
 nō ritu Epicureo, uel potius belluino, prorsus
 non tangi cura futurorum: ita cōuenit summo
 pere uitare duo uitia, quæ in magnas calamita
 tes solēt homines protrudere: curiosam affecta
 tionem cognoscendi res minutas & leuiculas,
 Y quæq̃

quæq; cognitu necessariae aut utiles non sunt, & superstitiosam credulitatem, ut facile quis assentiat diuinaculis quibuslibet, aut obseruationibus eiusmodi rerum, per quas Deus non proposuit reuelare arcana sua consilia & iudicia. Cuiusmodi est ominum & sortium, & quorumuis somniorum obseruatio, & diuinatio eorum, qui per somniorum coniectationem, aut per alias coniecturas futurorum scientiam pollicentur. Quibus adnumerari possunt fatidici, qui reuelationibus et uisionibus angelorum tumidi incedunt, sibiq; arrogant facultatem diuinam praesagiendi res futuras. Cuiusmodi sunt reuelationes Brigidæ, Catherinæ, Merlini, Telesphori, Cyrilli, fictitij Methodij, Nolphardi, & aliorum eiusdem farinae & spiritus prophetarum. Qui neque argumentis & rebus, neque genere orationis plano, perspicuo, aptissime digesto, cum sacris uaticinijs congruunt.

Hierc. 23. In quos Hieremias grauiter inuehitur, simulque monet pios, ne ab eis seducantur: Hæc dicit Dominus exercituum, inquit, Nolite audire uerba prophetarum, qui prophetant uobis, & decipiunt uos. Visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini. Dicunt his qui blasphemant me, locutus est Dominus: pax erit uobis, & omnibus qui ambulant in prauitate cordis sui, & dixerunt, Non ueniet super nos

nos malum. Quis enim affuit in consilio Domini, & uidit & audiuit sermonem eius? Quis considerauit uerbum illius, & audiuit? Et postea: Propheta qui habet somnium, narret somnium: & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum uere. Quid paleis ad triticum, dicit Dominus: & quæ sequuntur. Et rursus: Nolite audire prophetas uestros, & *Hiere. 27.* diuinos, & somniatores, & augures, & maleficos, qui dicunt uobis, Non seruietis regi Babilonis: quia mendacium prophetant uobis, ut longè faciant uos de terra uestra, & eijciant uos, & pereatis. Qualis fuit diuinaculus Ioannes Viterbiensis, qui anno circiter MCCCCXXIX. Sixto quarto tenente pontificatum Rom. pollicitus est, filium Machumetis imperatoris Turcarum, qui Constantinopolim cepit, à Christianis interficiendum esse, & Turcas atq; Saracenos ad obedientiam Ro. pontificis adducendos, eamq; reformationem duraturam esse mille annis: inde reliquias Saracenorum, quæ cõfugerint ad Gog & Magog, erupturas in orbem Christianum, & antichristum sæuiturum esse. Ad hunc modum Hieronyme Ferrariensis uaticinari te oportebat, si pphetias tuas cupiisti approbari à sede apostolica, et nõ damnari ab Alexandro papa, qui nõ peritior fuit rerum diuinarum, q̃p̃ alinus musicæ peritus est. Vanissima quoq;

pariter & perniciosissima est diuination per necy
 omantiam & pyromantiam, gæomantiam, chi
 romantiam, hydromantiam, & similes supersti
 tiosas scientias. quibus astrologi & genethliaci
 iure accēseri possunt, qui, ut inquit Gregorius
 Nasianzenus, fingunt positiones & figuras fir
 derum, ut tollant diuinam prouidētiam. Quo
 rum uanam doctrinam Esaias propheta eleuat
 ac totā explodit, insultans Chaldeis, qui prima
 tum in astronomia tenuerunt: Veniet super te
 malum, & nescies ortum eius: & irruet super te
 calamitas, quam non poteris expiare. Veniet su
 per te repente miseria, quam nescis. Sta cum in
 cantatoribus tuis, & cum multitudine malefi
 corum tuorum, in quibus laborasti ab adole
 scentia tua, si forte quid prosint tibi, aut si possis
 fieri fortior. Defecisti in multitudine consiliorū
 tuorum. Stent & saluent te augures cœli, qui
 contemplabantur sidera, & supputabant men
 ses, ut ex eis annunciarent uentura tibi. Ecce fa
 cti sunt quasi stipula, & ignis cōbussit eos. Hie
 remias quoq; mathematicorum diuinationē ut
 gentiliciam reiecit, qua tamen hodie ducuntur
 episcopi Christiani scilicet, et summi pontifices
 atque monarchæ, inquiens: Iuxta uias genti
 um nolite discere, & à signis cœli nolite metue
 re, quæ timent gentes: quia leges populorum
 uanæ sunt. Et sanè, quanta sit uanitas legum
 ethnicarum

ethnicarum in uaticinatione astronomica, satis testantur astrologi Machumetici, qui cōsideratis planetis, et eorū reuolutionibus, et aspectibus, iam pridem finem Christianę religionis denunciarūt. Quos euentus iam pridem ut impios, ita etiā uanissimos redarguit. Nec isti aërobatae, et augures coeli, atq; uentosi prophete, in spectro themate atq; positura planetarum superiorum aut inferiorum, uel animaduerso cuiuscūq; hominis horoscopo, magis præscire possūt rerum publicarum ortus, incrementa, mutationes, occasus, aut singulorū hominum fortunā & affectiones tam corporis quā animi: quā regis animum perspicere potest, qui parietes regię, aut solium inspexit: quicquid tādē etiam episcopi quidam nugētur de astrologia, & prophetia theologiaq; naturali. Quum enim nemo Deum uiderit, qualis est natura sua, nemoq; arcana cōsilia et iudicia diuinę mentis inspexerit, nisi filius, qui est in sinu patris, soli uerbo filioq; Dei uera diuinitio iniuncta et alligata est. à quo etiā somniorū quę diuinitus aliquando immittuntur, & portentorum quę in aëre, aut in cœlo, aut in terris, aut in aquis eduntur, iudicium & interpretationem petere conuenit. Quòd ut omnibus etatibus utilia et necessaria cognitu reuelauit per angelos, aut per homines idoneos, ceu Dei secretarios, qui steterunt in cōsilio Do-

mini: ita postquam descendit in terras, & peracto negotio salutis receptum est in gloriam, libro uaticino ecclesiã egregiè instruxit, quẽ consulant homines Christiani de fatiis suis. Quod si conducatur aliquando nonnulla specialius indicari, ut Agabus famem prænunciat, & Paulũ à Iudæis in urbe Hierosolymorum in manus gentium tradendum esse: id ipsum quoque uerbum Dei reuelabit uel per angelum uigilantibus aut quiescentibus, uel per homines, uel alio quocumque modo. quod oraculum speciale ad hanc prophetiam Iesu Christi, tãquam ad generalem canonem, & Lydium lapidem, ut dicitur, spiritus prophetarum et omnium uaticiniorum exigi oportet. Quamobrem prophetarum princeps Moses in Deuteronomio una lege diuina simul uanos diuinaculos repudiat, simul omnem diuinationis facultatem Christo attribuit. Sic namque præcipit: Quando ingressus fueris terram, quam dominus Deus tuus dabit tibi, caue, ne imitari uelis abominaciones gentium illarum: nec inueniatur in te, qui lustret filium suũ aut filiam, ducens per ignem, aut qui hariolos sciscitetur, aut obseruet somnia atque auguria: ne sit maleficus, nec incantator, nec qui phytone consulat, neque diuinos, & qui quærat à mortuis ueritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter istiusmodi scelera delebit eos

eos in introitu tuo. Perfectus eris, et absq̄ macula cū domino Deo tuo. Gentes istæ, quarū possidebis terrā, augures & diuinos audiūt. Tu autē à domino Deo tuo aliter institutus es. *Proph. 7.*

scitabit tibi dominus Deus tuus: Iesum audies.

Iam si æstimentur ea, quæ in titulo, & exordio, & narratione et conclusione huius libri tractantur, quæ superius à nobis summam perstricta sunt, intelligetur, reuelationem diuinam Iesu Christi continere absolutissimam epitomē theologicæ ac ueræ sapientiæ. Nam theologia, quæ & prophetia dicitur, aptissima definitione explicatur. Docetur etiam, quæ sit uera hominis beatitudo, & qua uia perueniatur ad eam. *Apocalypsis epitome & compendium theologiae.*

Mysteriumq̄ trinitatis, & tota ratio diuine prouidentiae oculis animi subiiciuntur, quatenus mortalis captus eorum capax est: ut Deus pater generans, Deus filius genitus, & Deus spiritus sanctus ab utroq̄ procedēs, unus sit Deus, æqualis nature et maiestatis, et infinitæ tū sapiētiae, tū potētiae, tū bonitatis: ex quo, & per quē, & in quo existūt omnia: quo numine trino & uno omnia cōseruantur, omniaq̄ gubernantur rectissime. Quo fundamēto catholicæ & orthodoxæ fidei, quæcunque professiones, ueluti Iudæorum & Machumetanorum, non inniuntur, uanæ potius superstitiones dici merentur, quàm

quàm religiones, qualicūq; se fūco sapientiae & pietatis atq; sanctimonie uenditent. Spectādus quoque exhibetur Messias in lege et prophetis multifariam promissus, et p̄finito tēpore exhibitus, negotioq; salutis peracto in gloriam Dei patris omnipotentis receptus, ut sit uerus Deus & uerus homo, & seruator totius mundi, p̄cipue autem fidelium, & rex atq; pontifex æternus & catholicus uniuersi populi Dei. Adhæc mysticum corpus Christi, quod est ecclesia, copiosius & clarius hīc describit̄, quàm in ullo canonico libro. Nam & status ecclesiae militantis in terra uariis describitur, et triumphātis in celo semper tranquillus, & extra omnem uicissitudinem rerum positus: perfectissimāque forma Christianismi, & sacrosanctae reipublicae: siue spectemus doctrinam synceram, siue externum cultum Dei opt. maximi, siue internam pietatem, & germanum signum atque characterem filiorum Dei. Quæ nota uerissima ecclesiae primitiuorum, quæ in albo coelesti ab æternis temporibus descripta est, constat fide, & charitate, et spe immobili, defixa in promissiones diuinas p̄sentis & futuri seculi. Ex qua uita spiritali, quam uerbum Dei cooperante spiritu sancto mentibus ingenerat, tanquam ex perenni fonte manant omnes uirtutes, & officia, & quicquid rectum, honestum, pulchrum, laudabile bonumq;

bonum que meritò cenſetur. Non prætermittuntur etiam, quæ integritatem eccleſiæ labefactare poſſunt, aut ſingulis hominibus adferre perniciem: quoq; pacto uitare & propuſſare cõueniat. Ac magnus quidẽ antichriſtus, et ipſius caput ac parens diabolus, cum ſuis membris & filijs, omnibusq; hoſtibus Dei ac Chriſtiani populi, uiuis coloribus tã graphicè in Apocalypſi tanquã in tabula exprimuntur, ut cernere liceat eorum ingentes copias, ingeniũ, uoluntatem, ſenſum, conatus, artes peſſimas, conſilia, inſtrumenta, facultates, actiõnes. Ad hæc rationes demonſtrantur optimæ, quibus debeant ac poſſint partim repelli eorum inſidiæ, & doli, & impoſturæ multiplices, nec non aperta uis & intolerandæ iniuriæ: partim caueri ſerpentina prudentia, & columbina ſimplicitate. Vtq; breuiter abſoluam hic, quod antea fuſius in hac relatione à nobis expoſitum eſt, quicquid Iob, Moſes, Dauid, Solomon, Eſaias, Daniël, Zacharias: quicquid Mattheus, Marcus, Lucas, Ioannes, Paulus, Petrus: quicquid præſcõ uates et apoſtoli Domini, & ſcriptores hiſtoriæ ſacræ de rebus diuinis & humanis tradiderunt, id uniuerſum comprehendit ſummatim diuina reuelatio Domini & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti. Ac ne quid deeſſet compendio theologiæ perfectiſſimo, non piguit pontificem & apylogia noſtrum

Z ſtrum

strum Opt. Max. atque unicum magistrum nostrum exemplo præire, ut scripturæ sanctæ explanari, & ad præsentium hominum eruditionem salutarem, atque ad ædificationem ecclesiæ accommodari debeant. Ut que nihil hic deest quod pertineat ad doctrinam piæ & sanctæ & beate uiuendi: ita nihil etiam ponitur inutile, aut superuacuum & redundans: nihil incogitanter, nihil perperam, ineptè, non suo loco. Præterea res spectantes ad theologiam scientiam, eo genere orationis, eo cœlesti artificio, eo modo promendi res diuinas exponuntur, ut non tam narrari uerbis, aut depingi notis literarum, quàm faberrima pictura proponi, uel potius in templo diuinarum contemplationum, & spectaculorum personis aptissimis & actione conuenienti geri & repræsentari uideantur. Itaque satis mirari non possum, quid illis in mentem uenerit, qui grauitatem apostolicam in theologia Christi requirunt, neque possunt hunc librum probare ut propheticum, aut apostolicum. Potuissent etiam utilius & honestius operam suam locare, qui compendia theologiæ scholis Christianis obtruserunt, usque adeo discrepantia cū theologia Christi, ut dispendia potius dici mereantur, quàm compendia theologiæ. Nec melius de re publica Christiana meriti sunt, quàm summis et centonibus rerum

rerum theologiarum ineptissimè confarcinatis, ingenia studiosorum onerarunt. Cæterum thalmud confarcinatum à rabinis Iudaicis, quo infelix synagoga detineatur in cecitate extrema, & perfidia: & alcoran pseudoprophetae Machumetis: & quodlibetum Romani pontificis, quod continetur decreto, & decretalibus, & Clementinis constitutionibus, & sexto libro, et extrauagantibus, sub falso titulo iuris canonici, cum nihil iniustius & enormius sit, à compendiosa theologia Christi Domini prorsus damnantur, & ab ecclesiæ gubernatione remouentur. Nisi quod per otium legi possunt à Christianis, sicut prodest etiam legere omnium hæreticorum & gentilium & maleficorum libros. Etsi enim magistri Iudæorum plurima ex lege & prophetis in thalmud & doctrinale suum retulerunt, plurimas enim sententias patrum memorabiles, quæ in canonicis scripturis nõ iisdem uerbis ponuntur; & Machumet non pauca in suum alphurcan transcripsit ex diuinis scripturis: & confarcinatores quodlibeti papistici, sacros libros, & theologorum ueterum commentarios multis in locis cõpilauerunt, utq; Hieremias dicit, suffurati sunt uerba Dei: tamen quia sibi uendicant, quod solius uerbi Dei est, gubernationem conscientiarum, & religionis, & populi Dei,

& in plerisque dissident à doctrina uerbi diuini, iam addendo, iam detrahendo, iam peruertendo, & interpretando malignè: Christus hac sua theologia, uniuersa hæc commenta, partim satanica, partim humana, ueluti gladio accipiti & penetranti usque ad diuisionem animæ & spiritus, iugulat. Nam theologiam definit reuelationem per uerbum Dei, de his quæ oportet fieri, pertinentem ad seruos Dei: quæ definitio Iudaicis & Machumeticis, & papisticis nugis non magis congruit, quàm descriptio lucis & diei profundæ nocti conuenit. Horrenda etiam supplicia corporis & animæ decernit, ut ex albo etiam ciuitatis Dei nomina eorum deleantur, qui ausu temerario aliquid addunt, aut detrahunt perfectissimæ doctrinæ Christi. Beatitudo autem & uita æterna promittitur ijs, qui legunt & audiunt uerba huius prophetiæ, & seruant quæ in ea scripta sunt. Vnde consecutaneum est, ut proponatur maledictio contemnentibus atque uiolantibus hanc theologiam. Quod quidem iudicium Dei, quo damnantur humanæ traditiones de pietate, & cultura numinis, ac de uita beata, typo longè aptissimo figuratur Zachariæ 5. capite. Quum enim in prioribus capitibus uariè & luculenter deumbretur ædificatio ecclesiæ: in sequenti

quentibus indicantur ea, quæ illi maxime in-
 commodent. Inter quæ primo loco doctrinæ
 atque traditiones hominum præcipientes de re-
 bus diuinis, ponuntur: quæ plurimum officiunt
 ecclesiæ, quippe quæ obscurant & peruertunt,
 abdentq; uerbum Dei, quo solo pietas synce-
 re traditur. Vidit enim sanctissimus propheta,
 uolumen uolans. Quum enim Dei uerbum
 stabile & æternum sit, humana figmenta subin-
 de mutantur. Vnde Paulus uocat uentos do-
 ctrinarū: & traditionum nugiandos, aposto-
 lus Iudas uocat planetas, & nubibus similes o-
 stendit. Dominus autem constantissimum do-
 ctorem ueritatis Ioannem baptistam negat simi-
 lem esse arundini, quæ leui momento huc & il-
 luc impellatur. Eius uerò longitudo & latitudo
 est, quanta fuit duorum cherubim, obumbran-
 tium arcam & propitiatorium. Occupare enim
 satagit humana doctrina sedem maiestatis diui-
 næ in mentibus & in ecclesia cultorum Dei, si-
 biq; uendicare, quod soli Christo sempiterno
 propitiatorio, & arcæ fœderis impositum est.
 Ac propterea nominatur maledictio, quæ egre-
 dit̃ super faciem omnis terræ. Vt enim doctri-
 na uerbi diuini omnigenam benedictionem
 suppeditat pijs auscultatoribus: ita peruersa do-
 ctrina, ueluti Pandoræ dolium, effudit, quic-

quid olim fuit inter Iudæos mali, quum pseudo prophetarum culpa pertraherentur in captiuitatem Babylonicam: & quicquid mali hodie est in perdita gente, quæ thalmudicis figmentis detinetur in ira Dei: quicquid inter Turcas, & Tartaros, Saracenosq; malorum peruagatur: quicquid denique malorum in orbem Christianum aliquot iam seculis redundauit, odia, inimicitia, hostilitates, bella, cædes, uastitates regionum, & alia innumera, id uniuersum ex traditionibus humanis, quæ pugnant cum uerbo Dei, scaturiuit. Ut autem doctrinæ impiæ hominum iudicari & caueri possint, duobus exemplis propositis, earum specimen exhibetur. Nam ex illis absoluuntur fures, hoc est omnes qui res sui proximi sibi uendicant iniuste: & periuri, qui nomen Dei uanè usurpando, peccant in tertiam legem decalogi. Quis autem ignorat, absolui annuatim à pœna & culpa, eos qui turpissimos quæstus sectantur, si quid dederint in corbonam, & redemerint indulgentias? Quis ignorat uota & iuramenta suffraganeis, sacerdotibus concubinarijs, & monachis remitti, per dispensationes papistici iuris? Quis ignorat solui populos religione, & iusiurandum tolli, quo principibus suis iure diuino sunt obstricti,

Et, si magistratus Romanæ sedis non obtemperent? Quum igitur humanæ traditiones pugnent cum diuinis præscriptis, Dominus eas anathemate persequitur, & eijcit ex mentibus piorum, & consortio ecclesiæ. At quibus placent? apud quos homines reperiunt hospitium? Nempe ab ijs recipiuntur, quorum affectibus malis blandiuntur. ut qui rapere aliena iniustis rationibus student, nec uolunt desistere à peccatis, & facere quod Deo placitum est. Nam & meretrices atque publicani recipiunt doctrinam Christi: sed desinunt esse meretrices & peccatores, ut Maria & Zacchæus. At qui lucris iniustis inescati, ea deserere nolunt, quæ tamen ipsorum conscientia redarguit & damnat: per sacrificulos decretam sibi multam exoluentes, uolunt reconciliari Deo, & in peccatis perseuerantes, iustam pœnam peccatorum effugere. Cæterum ubicunque admittuntur humanæ traditiones, quæ diuersam expiationem peccati tradunt, ab ea quam Dei uerbum ostendit, semper dant magnum malum, adeoque totas domos perdunt. Quapropter Dominus iubet cauere scribas, qui ob-

Luce 20.

uiduarum

uiduarum sub prætextu longæ precationis .
 2. Tim. 3. Et Paulus ait seductores proficere in peius , ut
 errent , & in errorem abducant , & captiuas du-
 cant mulieres . Præterea Zacharias uidit Ephā ,
 quod genus est mensuræ : diciturque oculus eo-
 rum in uniuersa terra . Præfixus est enim ter-
 minus impostrici doctrinæ , ultra quem Deus
 non sinit progredi ; ut tandem insipientia dece-
 ptorum nota fiat omnibus , sicut stultitia Iam-
 nis & Mambri innotuit , qui restiterunt Mo-
 si . Iam in mensura sedet mulier , & aufertur in
 Ephā , quo adumbrantur homines , qui falsis
 doctrinis hominum & dæmonis capiuntur : ue-
 luti mulieres onerata peccatis , quæ semper di-
 scunt , & nunquam ad solidam scientiam perue-
 niunt : nec non uiri ritu muliercularum super-
 stitiosi , & stolidè creduli . Appendit etiam ta-
 lentum plumbi , quod uolumen & adnexā men-
 suram deprimat , quòque uelut obice in Ephā
 concluditur impietas : ne pertingat eò , quò cu-
 piunt impostores prouehere . Atque illud onus
 maledictum uolatilis uoluminis , & turbæ in-
 scelicis quæ id sequitur , duæ mulieres , puta
 Hypocrisis , Circe quædam & mirifica præsti-
 giatrix , & maleuada Cupiditas pecuniarum ,
 honoris , potentia , uoluptatum , sublime fe-
 runt , ut neque terram attingat , neque coelum .
 Nam in commenticia doctrina , & uita , quæ
 ex

ex præscriptis hominum pugnantibus cum uerbo Dei transigitur, neque solidam pietatem, neque ueram prudentiam in rebus humanis conspicias. Vehitur autem extra fines ecclesie in terram Sennar, in qua Babylon sita est, pertinax æmula ciuitatis Dei. sonatque Sennar excussionem, aut concussionem dentium. Tendunt enim peruersæ traditiones hominum, & stolidi sectatores in tenebras extremas, in quibus sempiternus est fletus, & stridor dentium. A quo malo seruet nos misericordia Domini Dei nostri.

Præterea liber hic diuinissimus in ecclesia Christi usum præbet amulsis & normæ, ad quam exigantur omnes politie, religiones, leges, edicta, doctrinæ. non quidem si fictis commentationibus uiolenter torqueatur, ueluti Lesbica regula: uerum si rectam seruemus, qualem tradidit supremus architectus in domo Dei, atque idem fundamentum, & lapis angularis, quo continentur parietes spiritualis ædificij. de quo Amos propheta & Iacobus apostolus loquuntur: Post hæc reuertar, & reædificabo tabernaculum Dauid, quod cecidit, & diruta eius reædificabo, & erigam illud, ut requirant cæteri hominum Dominum, & omnes gentes super quas inuocatum est nomen meum, dicit Dominus, faciens hæc. Notum à seculo est Domino opus suum. Etenim, quæcunque democratia, aut aristocratia, aut monarchia

Apocalypsis norma iudicandi.

*Amos 9.
Act. 15.*

narchia paret Christo regi regum, & Domino dominantium, eiusq; legibus sanctissimis regit, iure habebitur politia Christiana. Quæ uerò leges Christirespuit, siue titulū gerat Christianū, siue aperte oppugnet nomen Christi, antichristianam censebimus. Et imperiū quidē Machumeticū omnes fatentur haudquaquē Christianū esse, quia Machumetis legib. & nō Christi placitis regitur. Atqui Christus nullam repub. agnoscit pro sua ex sola iactatiōe, eaq; uana Christianæ professionis, quæ ipsum nō agnoscit uerum et supremū principem. Sed ea demū resp. Christiana erit, & Deo chara, & proinde felix et beata, siue regatur ab uno principe, siue ab optimatib. siue potestate populi, cuius magistratus se agnoscit beneficiarium Christi, unici monarchæ totius orbis, cuius legibus iure obediat: populusq; uitā ex doctrina Christiana instituit, animoq; prompto magistratui obtēperat, nō tanq; hominibus, sed tanq; Christo seruiēs, in omnibus quæ legibus Christi nō repugnant. Alioqui resp. antichristianæ haberi debent, & infelices, etiamsi ad tempus florere uideant, in quibus tum magistratus, tum populus, tum instituta omnia repugnant institutis Christi regis supremi, & max. atq; sanctiss. pontificis. Quæadmodū Israëlitas cōtemnentes leges diuinas, nō magis pro suo populo agnoscit Dominus exercituum, quàm Aethiopes, & quamlibet barba-

ram nationem. Sic enim ait per Amos propheta: Ponam oculos meos super eos in malum, Amos 9. & non in bonū. Et mox: Nunquid non ut filij Aethiopum, uos estis mihi, filij Israēl, ait Dominus? Nunquid non Israēl ascendere feci de terra Aegypti, & Palæstinos de Cappadocia, & Syros de Cyrene? Ecce oculi Domini Dei super regnum peccans, & conteram illud à facie terræ. Quis autem lecta Apocalypsi, non statim animaduertit Latinum clauigerum frustra gestare duas clauēs, ceu ei promissa & credita sit uniuersa procuratio domus Dei: quū Dominus Christus dicat, Ego sum primus & nouissimus, & Apoc. 1. fui mortuus, & ecce sum uiuens in secula seculorū, & habeo clauēs mortis & inferni: Et rursum Apoc. 3. in epistola ad ecclesiā Philadelphiæ: Hæc dicit sanctus & uerus, q̄ habet clauē Dauid, qui aperit, & nemo claudit, claudit & nemo aperit. Iam in dogmatib. censendis protinus intelligit falsa esse opinio illorū, qui simulachra putāt habere usum aliquē in docenda & colenda religione Christiana, quādo quidē Christus p̄nūciat idolatris æque ac ueneficis partem fore in stagno ardentis igne ac sulphure: quæ est mors secūda.

Postremò diuina reuelatio Domini Iesu diploma est regium & pontificale, non Romæ datum, sed in cœlesti Hierusalē: neq̄ missum à sede Rom. sed à throno diuinæ maiestatis: neque

Apocalypsis est diploma ecclesiæ.

signatum sub annulo piscatoris, sed sub potenti manu Dei omnipotentis: neq̄ scriptum à notario uænalis curiæ, sed à Ioanne apostolo, & episcopo Ephesino, & cognato Messiaë, archigramateo & supremo cæcellario regni & p̄ntificatus Christiani, in Patmo insula, ueluti sanctuario & tablino communi Asiaë, Aphricæ, & Europæ: neq̄ ex decreto aut iussu Romani pontificis scriptum est, neq̄ approbatum à pharisæico senatu purpuratæ Romæ: sed iussu Dei cœlorum & terræ, qui reuelat arcana, scriptum approbationem habet cœlestis hierarchiæ, & scriptorum instrumēti authentici tam ueteris q̄ noui, hominumq̄ sapientis. & historiarū spectationis fidei. In quo quidem sacrosancto instrumento regni & pontificij & imperij Christi, cōtinetur summatim ordinatio totius Reipub. ciuium ordines, leges, priuilegia, uectigalia, donationes, sacra & cerimonias, thesauri & opes immensæ multiformis gratiæ Dei: ad hæc insignia, arma, hostes: quæcunq̄ deniq̄ ad incolumitatem populi Dei spectant, hoc instrumento instituantur & confirmantur. Ac rursus, quæcunq̄ dolo malo, aut minis & terroribus, aut uolentia ecclesiæ Dei obtrusa & imposita sunt à principe tenebrarum, eiusq̄ cōmissario antichristo, & istorū coniuuratoribus tyrannis, in hoc sacro diplomate autoritate regia, & imperatoria, & pontificia,

pontificia, & diuina Domini & Dei nostri Iesu
 Christi abrogantur, derogantur, rescinduntur,
 irrita redduntur, & planè cassantur et annihilan-
 tur. Quum igitur formula iurisiurandi, quæ po-
 nitur distinct. 63. cuius principiū est, Tibi domi-
 no Ioanni papæ, &c. qua obligatos esse Germ.
 reges ad exaltationē & omne obsequiū ecclesiæ
 Romanæ, papistæ asseuerant, uerbo diuino, &
 gloriæ Christi, & incolumitati ecclesiæ ex dia-
 metro repugnet, autoritate diuina & uigore hu-
 ius sacrosancti diplomatis, uelut magicus circu-
 lus, quo nimis diu circumscripti fuerunt impe-
 ratores Germ. rescinditur. Ac regnū, qđ Fran-
 cis Germanis pontifex Rom. nō autoritate apo-
 stolica, sed maxima iniuriā & perfidia iniustissi-
 mē rapuit, tam diu tanta calamitate generis hu-
 mani & in primis ecclesiæ Christi tenuit, per au-
 toritatem diuinam Christi iustissimo titulo Ger-
 manis transcribitur. Vt reges catholici, & prin-
 cipes illustrissimi, & clariss. urbium ornatissimi
 consules & senatores, cum populis suæ fidei à
 Christo concreditus, salua cōscientia dicere pos-
 sint: Laqueus quem Dalila Babylonica incau-
 tis iniecerat, contritus est, & nos liberati sumus
 beneficio Christi, ut seruiamus regi & pontifi-
 ci opt. max. & seruatori ac Deo nostro, in san-
 ctitate & iustitia omnibus diebus uitæ nostræ.
 Quū ergo unius diuini scripti usus tam latè pa-

teat, ut erudire possit homines studiosos, quæ facta maneat ecclesiam catholicam, & unūquenq; filium matris illius uenerandæ, iudiciumq; infor met de præsentibus temporibus, & præteritorū refricet memoriã, exhibeatq; formã reip. & totius Christianismi, tam absolutã & perfectã ab omni parte, ut refellat, & redarguat falsa, inutilia, superuacua, & procul ab ecclesiæ finib. proscribat uolatilia uolumina quodlibeti Papistici, & Machumetici alcorani, et Iudaici thalmud, quæ dolo malo ueteratoris serpentis, & hominum corrupti animi in orbẽ inuecta sunt, ut religionem & uitam totam hominum gubernent, imò peruertant: qua fronte audent *deos* uis uiperones diuinarū literarū dicere, in libris 41. & pluribus etiam, codicis authenticis, non contineri absolutam doctrinam pie sanctè beatèq; uiuendi publicè atq; priuatim? Quorum calumnias blasphemias postq; prolixè confutauit (nam res & tempora illud postulare uisa sunt) & docui copiosè, diuinam scripturam ingenio & natura sua clarã & perspicuam esse, certam et exploratã fidei esse, quæ supremam autoritatẽ habeat ex sese et ex Deo, qui sanctis scriptorib. eam inspirauit, qui literis eam mandarent, ad eruditionem omnium qui cognoscere cupiunt ueritatem salutiferam, & Dei uoluntatẽ, id quod ab eis plenissimè præstitũ est: spero me demonstrasse
abun

abundè, qđ in scriptis institutæ relationis pollicet, à solo uerbo filioq; Dei petendā esse cognitionem exactam temporū, et in primis negotiorum antichristi, rationemq; optimam instituenti uitam & remp. Christianā. Suntq; nobis termini positi (ut ait Epiphanius redarguens Melchisedekianos, qui putabant Melchisedek uirtutem quandam supremā etiam Christo excellentiorem, quia nomina parentum eius nō sunt in scripturis expressa) et fundamēta, & ædificatio, & apostolorū traditiones, & scripturæ sanctæ, & successiones doctrinæ, & undiquaq; ueritas Dei munita est: ut nemo decipiat nouis fabulis.

DESCRIPTIONE PERSONÆ Christi et Messia principis opt. max.

Christianorum, et totius orbis.

Verū ut euidentissimè perspici possit, Christianos suū nomē haudquaq; tueri, sed degenerare in antichristianos, nec diutius trāquilla et felici rep. frui posse, nisi à Christo filio uerboq; Dei incarnato regant: adiiciā auctarij uice breuē descriptionē Christi, & uicarij Christi et pseudochristi, ut per collationē demonstratiuā uterq; princeps clarius agnoscat. Nomē enim Christianū non à loco aut gēte aliqua deriuatū est, ut Romanus, aut Italus, aut Germanus, aut Europæus & Asianus & Africanus dicunt, sed à

Actor. 11.

sed à Christo autore populi Christiani deductū nomen est professionis & sectæ, ut Tertulliani uerbo utar, & possessionis cuiusdā. Nam Antiochiæ institutum est à sanctissimis uiris, ut discipuli & sectatores Christi, Christiani appellarentur. quemadmodum in Actis apostolorum legimus. Utq̄ serui et religiosi cultores ueri Dei משרתים Messiam, à Messia & uncto Dñi uocati sunt Psalm. 104. ubi de Abraham, Isaac, Jacob, & alijs sanctissimis patriarchis dicit, Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari: ita post aduentum filij Dei in carnē, qui serui, & fratres, & discipuli Christi, & domestici, & filij passim dicuntur in historia euangelica: quiq̄ Iessei, & Nazaregi, & Galilæi aliquādiū appellati sunt, amplissimo nomine Christianorum à spiritu sancto insigniti & decorati sunt. Cui demum respondent, non qui ex Christianis parentib. nati sunt, aut tincti sancto lauacro in nomen patris & filij & spiritus sancti: sed qui præterea oleo sacro gratiæ diuinæ à Iesu pontifice max. delibuti, eiusdem spiritu aguntur, & tanquam membra uniuntur inter sese, & cum Christo capite, qui sanctus sanctorum, ecclesiam catholicam & communionem sanctorum & constituit, & perficit. Utq̄ ueri discipuli & cultores Christi, atq̄ adeò fratres ipsius, & per ipsum filij & hæredes Dei, Christum comple-

ctuntur

Atuntur & possident: ita uicissim ab ipso possi-
 dentur, ut Christus uiuat in illis, ipsi uiuant in
 Christo. Nec modo corde credunt, uerume-
 tiam quod animo suo diuinitus persuasum est,
 ore, liberrimaq; uoce profitentur, Iesum Naza-
 renum esse Christum & Messiam benedictum
 in secula. Quo pronunciato uerbis angusto,
 rebus autem amplissimo, explicatur nomen il- *Acto. 4.*
 lud excellens, quod unum datum est homini-
 bus sub coelo, in quo nos oportet saluos fieri, in
 quo praedicari oportet usque ad mundi finem
 poenitentiam & remissionem peccatorum: quod
 nomē superat uniuersa nomina, in quo flectun- *Luc. 24.*
 tur omnia genua coelestium terrestrium & in- *Phil. 2.*
 ferorum. Eoq; pronunciato Paulus terminat
 uniuersam scientiam rerum diuinarum, & pie-
 tatis, inquit: se nihil scire, quā Iesum Chri- *1. Cor. 2.*
 stum, & eum quidem crucifixum. Ea etiam no-
 ta certissima Ioannes apostolus docet discerne-
 re Christianos ab antichristis, et spiritus à Deo
 profectos à spiritibus impostoribus. Ait enim: *1. Ioan. 4.*
 Omnis spiritus qui cōfitemur Iesum Christum
 in carne uenisse, ex Deo est: & omnis spiritus
 qui non confitemur Iesum Christum in carne ue-
 nisse, ex Deo nō est, & hic est antichristus. Nec
 sine prouidentia Dei singulari factū putamus,
 ut Pontius Pilatus, qui nomine imperatoris Ti-
 berij Syriam administrauit, homo ferox, & re-

rum sacrarū usq; adeò imperitus, ut ne nomen quidē ueritatis intelligeret, impulsu tamē cœlesti trib. linguis præstantissimis causam mortis Christi, & titulū pulcherrimum affigeret cruci, quòd Iesus Nazarenus sit ille rex Iudæorum, & Messias expectatus ab exordio mūdi usq; ad illud tēpus. Dumq; discipuli dilapsi metu latitāt, uno Ioanne excepto, & Iudæi perfidi pendenti in cruce tanq; uictō insultāt: præses Syriæ, q̄ modo iniusti iudicis munere functus, sententiā capitalē in reū sanctissimū tulerat, iā elogio amplissimo cruci affixū ornat, indignantib. & furentib. Iudæis, tituloq; uerissimo imperiū Rom. & monarchiā totius orbis transcribit illi, qui pro salute uniuersi mūdi mortē ignominiosam obibat, & sui corporis & sanguinis hostia summus pontifex omnium peccata expiabat uno die, unoq; sacrificio, & rex inuictissimus moriēdo cōterebat caput serpētis, iuxta primū euangeliū, q̄d̄ Deus Adæ et Eux̄e protoplastis prædicauit, imperiūq; totū satanę et peccati et mortis destruebat, deoque patri factus obediens usq; ad mortē crucis, maximo suo merito inaugurabatur gubernationi uniuersorū, ut primatū in omnib. teneat. Quamobrē ad fugandos cacodæmones, & redarguendos, conuincendos, iugulandos, conficiendos, repellendosq; antichristos, nihil est efficacius, q̄ titulus salutiferæ crucis Christi: quosum

Gen. 3.

matim continent quæcunq; credere & confiteri secundum scripturas diuinas de Iesu Christo necessarium est ad uitam beatã. Ex quibus ea duntaxat hîc perstringemus, quæ ad descriptionem personæ Christi maximè pertinent: omiſſis nominibus plurimis, ut leo & agnus, ut panis, mânia, cibus, ut lux, uia, ostium, ut petra & lapis dicatur. Christus igitur, ut prisci uates præcinuerunt, & diuina historia exhibitum esse testatur, est uerus homo conceptus ex spiritu sancto, natus ex Maria uirgine de stirpe Dauidis *θεοτόκος*. Qui post multas iniurias & contumelias, & infinitos labores, quos cum docendo, tum confereudo alia beneficia pertulit, sub præſide Romano crucifixus, mortuus, & honorificè sepultus est, resurrexitq; die tertia, & rediuiuum se testatus multis argumentis, ascendit in coelos, & cõsedit in dextera Dei patris omnipotētis. Idem uerus Deus est, & filius quidem unigenitus Dei uiui, per omnia Deo patri & spiritui sancto æqualis. Idem fundamentum est ecclesiæ, præter quod nemo potest aliud ponere: siquidẽ fundamentum est quod posuerunt prophetæ & apostoli, imò Deus per seruos suos fidissimos: estq; lapis angularis, & caput ecclesiæ catholicæ unicum, ut docet apostolus Petrus Actorum 4. capite, ex Psalm. 117. & Paulus doctor gentium, epistola priori ad Corinthios, capite undecimo & duodecimo.

necnon in epistolis ad Ephesios, & Colossenses, id non semel testatur, Christum esse caput ecclesiae. Idem pastor bonus est, qui posuit animam pro suis ouibus: & pastor atque episcopus animarum: & princeps pastorum, ut testatur Petrus in epistola catholica priori capite secundo & quinto, & unicus pastor ecclesiae uniuersae, quae constat ex Iudaeis et gentibus, ut clarissime docet Ezechiel cap. 34. & 37. Idem magni consilij angelus est, & supremus adeoque unicus magister ecclesiae, & maximus propheta, & Deus atque dominus prophetarum, & sponsus legitimus ecclesiae sacrosanctae. Idem sacerdos aeternus est, & summus, maximus, optimus, solus sanctissimus, solus beatissimus pontifex, princeps pacis, & pater aeternus ecclesiae catholicae. Idem rex & seruator est, qui regnet in domo Dauid, & regnet in aeternum, & regnet dum seculum hoc durat à mari ad mare, & possessio ipsius extendetur usque ad fines terrae. Cuius imperium est super humerum ipsius, & non recusat gubernationem suae monarchiae in humeros mortalis & friuoli homuncionis: ut poëtae fabulantur, Atlantem onus aliquando caeli transtulisse in humeros Herculis. Estque Christus fidelis Eliacim, cui Deus pater credidit, & super humerum eius dedit clauem domus Dauid, eumque fixit in loco fideli, ut sit in solium gloriae

Esa. 22.

gloriæ domui patris sui. Idem iudex supremus est, cui pater dedit omnem potestatem, et omne iudicium, ipse neminē iudicās. Idem lator legū est, & interpres optimus, & custos fidelissimus. Cuius legem insulæ expectarunt, & quod expectarunt acceperunt. De cuius legibus, quædam huc transcribere ex libro nono Theodoriti, operis cui titulum fecit, De curandis Græcorum affectionibus, non alienum erit à proposito. Sic enim scribit episcopus ille doctissimus Cyropolitani: Nostri illi piscatores & publicani, sutorq; ille noster cunctis nationibus legem euangelicam detulerunt. Neq; solum Romanos, quiq; sub Romano uiuunt imperio, sed Scythas quoque & Sauromatas, Indos præterea, Aethiopes, Persas, Seres, Hyrcanos, Britannos, Cimerios & Germanos, utq; semel dicatur, omne hominū genus, nationesq; omnes induxerunt crucifixi leges accipere, non armis usi, non infinita ui militum delectorum, non immanitatis Persicæ uiolentia, sed uerborum suasu, ostensa legum, quas prædicabant, utilitate. Et postea: Leges quas nostri piscatores & publicani, & quas sutor tentoriorū (Paulū significat) tulerunt, ac promulgarunt, non Caius, non Claudius dissoluere potuerunt, nec qui eis successit Nero. Hic enim tametsi duos optimos latores legum sua immanitate prostrauit,

Petrū nanq; & Paulum interfici iussit: attamen leges quas illi promulgarunt, minimè sustulit. Non deniq; Vespasianus, non Titus, non Domitianus: quanquam multis & uarijs machinationibus eas oppugnare cōtenderit. Multos enim de medio sustulit, omne tormentorū genus intendens contra eos, qui se legibus illis addixerūt. Hac tenus ille. Et Christus quidem rex & imperator, & pontifex max. non collocavit in terrestri Hierusalem, aut Romæ, aut Constantinopoli cathedram suā pontificiam, & solium regium: sed in cœlesti Hierusalem, in cœlesti palatio, in cœlesti regia, in cœlesti templo.

Act. 3. Nam oportet Iesum Christū suscipere cœlum, usq; in tempora restitutionis omnium, quæ locutus est Deus per os sanctorum suorum prophetarū à seculo. Atq; in cœlo sedens ad dexteram Dei patris omnipotentis, inde uenturus iudicare uiuos & mortuos, corpore absens spiritu & numine præsentissimus est ecclesię, & omnibus seruis & membris suis. Omniaq; inspicit, omnia exaudit, omnia prouidet, omnia gubernat cum patre & spiritu sancto, Christus Iesus perfectus homo, & perfectus Deus, omniscius, omnipotēs, infinitæ bonitatis. Atq; hæc uniuersa in una persona Christi unici mediatoris Dei & hominū ita cōtinentur, & nodo indissolubili iuncta & connexa sunt, ut qui conatur unum ex
illis

illis Christo adimere, conetur Christū soluere. Quam esse notā certissimā spiritus antichristi, Ioannes apostolus, & dilectiss. discipulus Domini docet in prima sua catholica epistola. Eoꝝ crimine antichristianismi & summi sacrilegij tenentur omnes hæresiarchæ, & eorū sectatores pertinaces, qui schismate impio in primis Christum diuellere conati sunt: quod nullo modo potest fieri. Vnus enim Christus, unus Deus, unus mediator Deus & homo est in secula seculorum. At quo loco illum habebimus? aut quo titulo faciemus insignem? aut quod nomen ei competit, qui uerbo quidem Christo concedit, quæcunq; ad personam Messix pertinet, rebus aut sibi omnia uendicat et arrogat falsis persuasionibus, et aperta ui, ut agnoscatuŕ uerus Christi uicarius, & caput ecclesiæ catholicæ in terris: qui parē habeat cum Christo potestātē, quam ipse Dominus habuit, cum uersaret in terra: ut sit pater sanctiss. & beatiss. & summus pontifex, & lator legū, quibus parēre sit de necessitate salutis: & supremus iudex, cuius arbitrio causæ maximæ terminari debeant, ipse à nullis hominibus iudicari possit: & monarcha totius orbis, quem uenerentur, cui obediant, quem adorent magistratus politici, & ecclesiarum retores, principes, reges, imperatores: Quibus autem poenis & supplicijs, quàm crudelibus, quàm

quàm exquisitis persequatur magistratus, & priuatos homines, qui ei non deferunt quantum cupit, & quantum uir bonus & sapiens & obseruans doctrinæ Christianæ deferre homini peccatori nec uult, nec potest salua conscientia, me tacente, nouit tota Roma, Italia, Germania, Gallia, Europa, orbis habitatus. Eum ne patrem sanctissimū & beatissimum appellem, qui omnem tyrannidem Sicularum, Aegyptiorū, Assyriorum, Scythicorum tyrannorum longē superat: Christi seruum, & apostolicum, & catholicum dicam, qui cum institutis Christi ex diametro pugnat: Christi uicarium & caput ecclesiæ habeam, caput ex sceleribus & impietate & immanitate concretum, & belluam truculentissimam: Antichristum & pseudochristum esse pronunciem: Non faciam, nisi prius clarissimè ostendero, & breuī quidem sermone in præsentia, dum uacet hæc uberius demonstrare, pontificem Rom. etymologiæ & definitioni antichristi per omnes partes respondere, & puncta & numeros omnes antichristi auferre tam exactè, ut ouum non sit ouo similius, nec apum si lij apibus, neq; cicada cicadæ, nec locusta locustæ, quàm Romanus pontifex iam annos plus 700. congruit descriptioni supremi & maximi antichristi: quē summopere cauendū esse, Christus princeps noster opt. max. in tēpore, & clarè
in

in prophetis, & apostolis, & sua reuelatione præmonuit, nisi prorsus mens cæca fuisset.

*ÆSTIMATIO VICARII
Christi & antichristi.*

Quid igitur cupiunt? quid postulant? quid contendunt? quid petunt? qui armis, & ingenio, & stilo papisticam monarchiam tam pertinaciter & improbè asserunt & uindicant? An ut sanctè uiuatur, & religio Christiana, que in diuinis literis traditur, uigeat? Sed reddant testimonium ciues Romani, & omnis qui curiam Romanam inspexerunt, an uspiam uiuatur sceleratius. Obtestor etiam omnium oppidorum incolas, ut libere pronuncient, an in sua ciuitate sit aliquid corruptius, quàm papistici sacrificuli. Testentur quicumq; templa Romana, & ritus atq; cerimonias uiderunt, qui sanctiones papisticas legerunt, & contrà didicerunt apostolicam traditionem in literis Petri & Pauli, quiq; uitam sanctissimorum apostolorum cognouerunt ex historia Lucæ, an non deflexerint omnia in superstitione & impietatem. ut qui hodie Romanam ecclesiam, hoc est, ut ipsi scribunt, exemplar & speculum ecclesiæ catholicæ, inspexerit, nihil minus agnoscat, quàm à diuino Paulo tan toperè laudatam ecclesiam: sæpiusq; ingemiscere et proclamare cogatur: O domus antiqua, q̄

Cc à dispari

à dispari domino dominaris. An petunt, ut ec-
 clesiæ, quæ multæ sunt in urbe Romana, pro ec-
 clesijs orthodoxis & catholicis habeantur? Id
 quidem nullo negotio impetrabunt ab omni-
 bus pijs & cordatis hominibus, si ad præscripta
 Pauli & Petri & Christi fuerint ecclesiæ Ro-
 manæ institutæ. An ut episcopus ecclesiæ Late-
 ranæ, aut apostolorum Petri & Pauli numere-
 tur inter episcopos orthodoxos & catholicos,
 flagitant? Id quoq; libentissimè concedimus, si
 episcopus ecclesiæ Lateranæ, aut quiuis alius
 compositus & formatus est ad exemplū, quod
 Paulus proponit in literis apostolicis ad Timo-
 theum & Titū episcopos catholicos & ortho-
 doxos: si exequitur mandatum Domini, quod
 apostolis omnibus & apostolorum successori-
 bus dedit, inquit: Docete omnes gentes, ser-
 uare omnia, quæcunq; mandavi uobis. quodq;
 Petro dat in mādatis, inquit: Petre si amas me,
 pasce oues meas: & nō dicit ei, Rigidè imperita,
 insurge in reges & populos & nationes, excita
 bella & cædes & latrocinia & incēdia, deglube,
 iugula, macta, perde oues meas, pro quibus dedi
 animā meam in mortē crucis, ut eriperē æternæ
 morti & satanicæ tyrannidi. Non id quæritur,
 o principes Christiani, & populi Christo sa-
 crati. Sed illud postulant monarchiæ papisticæ
 chryspides & argyaspides propugnatores,
 ut

ut ecclesia Romana sit princeps & caput omnium ecclesiarum : & pontifex Rom. non sit uulgaris episcopus, & paris potestatis cum alijs omnibus, qui uerbis Christi fideliter pascunt gregem suae fidei cōcreditum: sed pontifex summus & max. sacerdos sacerdotum, pastor pastorum, episcopus episcoporum, eximie apostolicus & catholicus, uicarius Christi, caput ecclesiae, cui ius & potestas sit proferre nouas sanctiones e scrinio pectoris sui, quiq; possit mutare tempora & leges, qui omnem potestatem Christi à Christo sibi traditam legitime exercent : cui subesse & obtemperare sit de necessitate salutis. Ea uero ne concedamus, quae iniquissime à papisticis & Romanensibus petunt, prohibet ueritas, prohibet gloria Christi regis et pontificis nostri, prohibet incolumitas & salus ecclesiarum, iubetq; religio ut in ea contentione fortunas, corpus, uitam, sanguinem, animam potius, & omnia quae hominibus charissima esse solent, deponamus, q̄ ut deseramus partes Christi seruatoris. Quid enim ipsis nomē uicarij significat : Aut qualem dāt nobis Christi uicariū : An nō uicarius eū significat, qui uices alterius & partes gerit, ut qui successit in demortui locū, aut certe absentis, aut qui munus obit alterius nō ut collega, sed ut successor, altero iam cessante in eodē munere. Quae admodū eloquij Latini opt. autor Tullius ait:

Quibus in rebus ipsi interesse non possumus;
 in his operæ nostræ uicaria fides amicorum sup
 ponitur. Et pro Sylla: An hoc regnum appel
 labitur, cuius uicarium qui uelit esse, inuenire
 nemo potest: Loquitur autem de uacuo regno,
 in quod alius pro rege succedat. Et Columella
 de re rustica: Qui me absente, inquit, in meum
 locum substituitur, & uicarius meæ diligentia
 succedit, is ea, quæ ego, scire debet. Tertullia
 nus quoque dicit, Christum corpore absentem
 dedisse uicariam uim spiritus sancti. Quo pa
 cto autem Romanus pontifex obit uices Iesu
 Christi: An uelut demortui? Atqui non modo
 impium, uerum etiam stultum foret illud dice
 re, aut saltem cogitare inter Christianos. Chri
 stus enim semel mortuus est, & mors illi am
 plius nō dominabitur. An quia in coelos ascen
 dens è functione regia & sacerdotali decesserit,
 & Petrum successorem atq; uicarium regni &
 sacerdotij summiserit, ac post Petrum deinceps
 alios atque alios episcopos ecclesiæ Romanæ?
 Atqui Iesus in terris agens, neq; Romæ neque
 Antiochiæ episcopus aut rex fuit; sed Hiero
 solymis sacramenta instituit, & legatos desi
 gnauit, qui pœnitentiam & remissionem pec
 catorum in suo nomine prædicarent, suaq; præ
 cepta & leges, non humana commenta docerēt
 omnes gentes, eumq; morem transmitterent ad
 posteros.

posteror. Ac tandē ut summus & æternus pontifex in cruce tanquam in altari holocaustorum corpus suum Deo patri obrulit, uictimam catholicam pro peccato totius mundi; & per uelum corporis cum sanguine proprio semel ingressus est sancta sanctorum in sedem maiestatis diuinæ, inuenta æterna redemptione. Minime igitur corpore relinquēs terras, et ascendēs in cœlum Christus, regiā & pontificiam dignitatem atq; functionem deposuit, sed plenius & perfectius accepit, ipsius etiam testimonio. Ait enim: Oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Quod passim etiam testantur sacra scripta utriusq; testamenti. Hesy chius quoq; in commentarijs Leuitici secundo cap. inquit: Christus appropinquauit altari in cœlis, carne per ascensionem. nunquam enim separatur à diuinitate. Ac in cœlos ascendens Christus ut adimpleret omnia, nullum ex discipulis instituit uicarium, sed dedit quosdam apostolos, quosdā prophetas, alios euangelistas, alios pastores & doctores ad consummationē sanctorū in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi; ut ueritatem facientes crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus. Idem dat gubernationes et politicos magistratus, reges, duces, cōsules, & alios, ut ordines cuiusq; reipublicę instituti sunt. Vtq; diuinus Paulus magistratus po-

Heb. 9.

Ephes. 4.
1. Cor. 12.

liticos omnes appellat ministros iusticiæ, ita ecclesiarū præsidēs uniuersos haberi uult p ministris, per quorū præconiū fideles credunt, neq̄ nominat uicarios Christi, sed *συνεργος* & cooperarios Dei. Magna etiam seueritate castigat Dominus ambitionē discipulorū, dum cōtendunt, quis inter eos sit maximus. Quin diuus Hieronymus ministerio & potestate pares ostēdit episcopum Romę, & episcopū Eugubij, aut cuiuscunque oppidi. Et Augustinus in cōmentario Psal. 45. alludēs ad legem, quæ iubet fratrem ex fratris uxore liberos suscipere, ait, Mortuus est Christus, resurrexit, ascendit in cœlos, absentauit se corpore. Susceperūt fratres eius uxorem eius, prædicatione euangelij generaturifiliōs. Sed omiſsa disputatione de ministerio ecclesiastico, & politica gubernatione, uicariatū Christi duntaxat consideremus. Si enim Christo uicarium dare placet, oportet prius docere, quòd Iesus Nazareus desierit esse Christus, nec uelit aut nō possit amplius fungi munere summi pontificis & regis catholici, postquā ascendit in gloriam patris cœlestis, aut quòd nominauerit aliquem suū uicarium, aut quòd homo tot malis obnoxius possit gerere personam Christi ueri Dei & ueri hominis, & exequi tam uaria, tam ardua, tam infinita negotia, quæ unus Christus in cœlo, & in terra tot seculis tam dextrè & pulchrè

chrè obit, ut nemo uere pius et Christianus officium Christi aliqua in re desideret, aut postulet eidari uicarium. Quorū nihil demonstrare possunt monarchiæ Papisticæ uindices, qui ecclesiæ supposititium caput, & Iesu Christo uicariū substituere nequicquam machinantur. Qui ergo se esse uicarium Christi gloriatur, & iactitat munera & potestatem Messia, suo se gladio iugulat, & clarissima uoce confitetur, quod sit ipsissimus antichristus, caput impietatis, & omnium scelerum, qui simulans amicum Christi et ecclesie, infensissimum et perniciosissimum agit hostem. Græcæ enim uocis etymologia sonat æmulū Christi, qui Christū simulat, & æquare contendit: illi aut̄ contrarius est per omnia, utq̄ Paulus loquitur, ἀντιχριστος, & oppositus acie directa. Quemadmodū antitheos, Deo similem & Deo contrariū significat. Et antipapa sonat eum, qui papæ infestus est & cōtrarius, idq̄ sub titulo & nomine & imagine probati papæ: putata, qui sibi arripit autoritatē regendi ecclesiam Romanam, & disponēdi facultates illius. Pseudochristus autem sonat, fictum et simulatum & factitium Christum. sicuti Pseudophilippus & Pseudoperfes in historijs nominant̄ seditiosi tyranni, q̄ Philippū & Persen ueros aliquādo reges Macedonū simulando & mētiendo nomine, et genere, atq̄ alijs rebus, Macedonicum regnū affecta-

affectarunt, et adiuuantib. hominib. uel simpli-
 cioribus, ꝓ ut technas istas intelligere possent,
 uel perditis & dignis satellitibus, regnum Mace-
 donicū arripuerunt. Cuiusmodi antichristi &
 pseudochristi multi fuerunt olim, ut Dominus
 præmonuit, & Ioannes in epistola sua prima, &
 erunt plurimi ubique gentium usque ad mun-
 di finem. Talis enim fuit Herodes, quem Iudæi
 Herodiani, ut Messiam amplexi sunt. Tales fue-
 runt, Theodas, & Iudas Galilæus, et Ægyptius
 iste latro, cuius mentio fit in Actis apostolorū
 & uterq; Barcozba, qui titulo & ficto nomine
 Messia, tyrannidem affectarunt, & se atq; secta-
 tores suos misere perdiderunt. Tales fuerūt Sy-
 mon Samarita, et Mōtanus, Nicolaitæ, Arius,
 Nestorius, Machumet, omnesq; hæresarchæ
 & tyranni, qui doctrinam Christi et instituta op-
 pugnant quibuscunque uijs & rationibus. Sed
 inter omnes antichristos quidam excellit, qui
 per metonymiam intelligitur significari, quo-
 ties antichristi & pseudochristi nomen absolu-
 tē ponitur: qui appositis alijs etiam uerbis, me-
 rus, & magnus, et supremus, et maximus, et ul-
 timus antichristus dicitur: qui multis uaticinijs
 prænunciatus est, quòd maximè sit uastaturus
 Christi regnū, ut in superiorib. copiosè demon-
 stratū est. Quem Otho episcopus Frisingensis
 lib. 8. Chronicorū, ca. 1. ad hūc modū describit:

Perle.

Persecutionem omnium grauissimam sub antichristo passura est ecclesia. qui ex hoc, quod Christum se mentiens, Christo per omnia uita & doctrina oppositus erit, antichristus, tanquam contra Christus uocatur. Græci enim *ἀντι* contra dicunt. Et cap. 3. explicans rationem, cur in Apocalypsi pseudopropheta nominetur, ait: Ex hoc conijci potest, ipsum per omnia in hypocrisis uenientem, non tormenta exteriora per se sanctis inferendo, sed signis mendacium & specie religionis, ac imagine rationis fraudulenter mundum decepturum, tormenta uero per potentem adhuc sibi adscitum sanctis intentaturum. Si qui uero unum eum potentem, utpote Romanum imperatorem ad hoc adscire contendunt, & hunc bestiam dictum, non calumnior. Hæc Otho episcopus, nepos imperatoris Henrici quarti, cui Aeneas Syluius præcipuam laudem ueritatis tribuit in historia. Cui definitioni si quis authenticam scripturam papisticæ monarchiæ componat, et uitas Rom. pontificum à morte Gregorij magni, usque in hunc diem, eorumque doctrinam, religionem, mores, dicta, facta, breuiter totam uitæ rationem, is uidebit omnia inter se ad amissim quadrare. Quæ singulatim repetere ac demonstrare longum foret, ac superuacuum, quum libri extent, et in manibus omnium uersentur, et res clamet, quales fuerint aliquot seculis Rom. pontifices, & eorum secta

D d tores

tores pertinaces, & iuratissimi fautores atq; adiutores. Tamen quia Dominus Christus iubet arborem iudicandā esse ex fructu, attingam pauca ex immenso pelago impietatis & perfidiæ, fraudū, doli, imposturæ, latrociniorū, ueneficiorum, & immaniū scelerū, quorū magnā partem ne quidem nominibus extare cōueniebat inter Christianos: tantum abest, ut deceant Christi uicarios scilicet. In Stephani igitur secundi pontificis & ciuis Rom. manu, an nō dolus egregiè tractatus, & ut Daniel inquit, prosperatus est, qui Pipinum aulæ Francicæ maiorem soluit religione, ac docuit uiolare fidem, quam regi suo dederat, iuuantibusq; Folrado & Burcardo episcopo Virzburgensi, Hilderico, cuius frater & maiores aliter meriti erant de sede Romana, eripuit regnū, & Pipino tradidit, Hilderico in monasteriū uelut in carcerem detruso: An non miraculum egregiè fictum, & merè antichristianum excogitauit, ut à beato Dionysio Parisiensi morbo leuatus sit, intercedētibus Petro & Paulo, quo sibi reges & gentem Francorum in posterum faceret obnoxios? Quid turpius & sceleratius legit̃ in illa historia? quid crudelius? quid immanius quàm Hildebrandus? qui anno salutis 1073 cathedram pestilentiaē pessimis artibus conscendit, & Gregorius septimus appellatus est? qui minis extorsit Romanis, ut iura-

rent

rent in sua uerba: qui uno tempore tres homines non confessos, neque conuictos, apud ecclesiam sancti Petri iussit in crucem adigere. Qui scripturas sacras uiolenter torsit in adiutorium falsitatis. Qui spiritu prophetico se ferijs paschalibus prædicere simulauit, Henricum imperatorem ante Pentecosten moriturum esse, quem insidijs & latrocinio perdere destinauerat, ut compertum fuit. Qui libros magicos sibi familiares semper secum circumtulit. Qui symbola corporis Domini præsentibus cardinalibus, & reuocantibus, coniecit in ignem, responsa petens contra imperatorem Henricum. Qui optimum & religiosissimum principem Henricum, tum alijs magnis & multis iniurijs & contumelijs affecit, tum anathemate præter morem hæctenus consuetum, & præter meritum uiri percussit, & contra ipsum seditiosos & bella commouit, ut ei sexagies bis, Christianis copijs contra Christianos pugnandum fuerit. Qui concitando imperatorem Græcum contra Turcas, semina iecit expeditionis Gog & Magog. In quem clamat sanguis ecclesiæ, gladio linguæ eius miserabili perditione effusus. Quæ lingua uerò, aut quis calamus posset exprimere satis, quantum sanguinis Christiani et omnium prope nationum profundi curauerit Urbanus secundus,

ut sub prætextu expeditionis pro Christiana religione propaganda, & recuperãdo sepulchro Domini, in sedem Romanã oppressa factione Vigbertina restitueretur: Non capit hic noster breuiculus catalogus uirtutũ et actionũ papistici carum, Iliada malorũ, quam in ecclesiã Christianam effudit Gregorius nonus: qui authenticum librũ decretalium, uel potius sentinam stulticiæ & impietatis edidit: qui Friderichũ secundum, principem genere, ingenio, peritiã linguarum & artium, uirtutibus, præclaris operibus ornatissimum, diu indignis modis exagitauit, nam anathemate percussum, quia non è uestigio imperator in Syriam euolabat iubente pontifice Romano, sed impediens negotijs imperij, regno priuauit, & coronato Othone facẽ ad bella ciuilia prætulit. Tandẽ uerò imperatorem profectũ in Syriam, insidijs, perfidia, proditionibus, latrocinijs persecutus est, ut Caiaphas suam prophetiam ipse stabiliret, & uersus Friderichi aboleret:

Roma diu titubans, longis erroribus acta

Corruet, & mundi desinet esse caput.

Cui Caiaphas, propheta temporis illius, rescripsit:

Niteris incassum nauem summergere Petri,

Fluctuat, ast nunquam desinet esse ratis.

Et in ipsum Friderichum:

Fata,

Fata, inquit, uolunt, scriptura docet, peccata lo-
quuntur:

Quod tibi uita breuis, pœna perennis erit.
Igit̃ Gregorius acceptis literis, quæ nunciabant
Hierosolyma cum alijs quibusdam à Saladino
Christiano imperatori reddita esse, furibundus
abiecit eas, & per legatos Sultanũ instigauit, ne
redderet ex pacto illa oppida imperator. & ab-
senti Apuliam paternã hæreditatẽ abstulit, quã
imperator coactus est ope Germanorũ & Sara-
cenorũ recuperare. Atq; alijs multis rebus de-
clarauit, quæ sapientia, modestia, religio, quod
studium promouendi gloriã & religionẽ Chri-
sti, quis amor gregis dominici & terræ sanctæ,
quæ fides in Germanos principes lateat in san-
ctissimo scrinio pectoris uicarij Christi, imò in
scatebra putei abyssi, & recessu tenebricosi pe-
ctoris regis locustarũ, & angeli satanæ, qui per-
ditio in linguis omnib. rectissimẽ dicitur. Quid
cõmemorem ingentes, immanes acruos mam-
monæ iniquitatis, cui seruiuit Ioannes 22. & pro-
pterea Deo seruire nõ potuit: quid ipsius iniu-
stas & impias persecutiones contra doctrinam
Christianã, & imperatorẽ Ludeuicũ Baurũ,
atq; oēs, qui fidẽ Cæsari & Deo seruare uolue-
runt: Nõ prætermittendus est in hoc censu, etsi
ualde festino, Bonifacius octauus, ex maleficijs
totus cõflatus, quiq; cyclopædiam satanicã ab-

solute expressit. Vocibus enim summissis, tanquam coelitus allatis, Coelestinū terruit, ut pontificatum maximum deponeret, ceu impar tantæ molis, quem ipse auidissimè arripuit. Et intrauit in ecclesiam ut uulpes, imò ut fur & latro, ut in ea lupum ageret, nō Christi seruum, aut uicarium; & exiret ut canis & molossus inter canes & porcos, qui foris stabunt, audituri uocem horrendā Domini, Abite operarij iniquitatis, quia nescio uos. Idem Bonifacius cerimoniam iubilei abolitam aduentu Christi, qui perpetuū annum placabilem & dies salutis attulit, ipse audacter contemptis legibus apostolicis reuocauit in ecclesiam. Atq; in maximo conuentu hominum, qui Romam confluxerant ob insolitā rem iubilei, primum pontificio, deinde imperatorio ornatu se exhibuit, ostentans duos gladios, & uoce altissima proclamās, Ecce duo gladij hic, ut declararet se pontificem max. & imperatorem supremum, & monarcham totius orbis, instructum duobus cornibus æmulantibus Christi potentiam. Quasi pontifex Bonifacius ecclesiæ testificaretur, & saltem istud beneficiū cōferret: Bonifacius, & qui antecesserunt, & successerunt similes pontifices Rom. est antichristus magnus, qui uēturus est. Et si ueniret alius, non possēt maiora signa dare antichristianismi, quā Bonifacius. Hic est Romani, tenete eum.

Hic

Hic niger est, hunc tu Germane caueo. ^{omib}
Introrsus turpem, summaq; in pelle tyrannum.
Albertū enim designatū regem ab electoribus
principib. cōtumeliose reiecit, propterea quod
ambitioni pontificis insaturabili non satisfactū
esset. Philippum autem Gallorum regem spe
imperij lactauit, discordias inter Italiæ respu-
blicas seminauit, & aluit magnopere: Gallis &
Græcis de imperio Constantinopolitano cer-
tantibus frigidam suffudit, & oleum camino lar-
ge suppeditauit, ut ianua Othomanno aperi-
retur ad instaurandam Turcicam dominatio-
nem, quæ Asiam & Europam tum alijs cala-
mitatibus attereret, tum in Machumetis im-
piam uesaniam pertraheret. Is est Bonifacius,
qui principes uiros è patrijs sedibus iniuste
pepulit. De quo Platina domesticus scriptor
testatur, quod maluerit imperatoribus, regi-
bus, principibus, nationibus, populis terro-
rem, quàm religionem iniicere, aurum undi-
que cōquisitum plus quàm dici potest, sitiens.
Quid commemorem Ioannem 23. quem con-
cilium Constantiense coëgit abdicare ponti-
ficatum, propterea quod esset hæreticus, sy-
moniacus, homicida, & sodomita: Et tamen
papisticæ monarchiæ uindices audent, ô sce-
lus infandum, contendere, illum fuisse legitimū
Christi uicarium, & caput ecclesiæ, usq; ad illū
diem,

diem, quo decreto synodi deiectus est. & ne de-
 esset muliebris audaciæ exemplū singulare, Io-
 anna 7. pontificatum Rom. duobus annis ges-
 sit. quæ talem & tantam confusionem intulit
 ecclesiæ, ut salua grammatica & pietate nō pos-
 sim de ea scribere. Non enim fas est sceminā di-
 cere uicarium Christi, neq; patrem beatissimū
 & sanctissimum: & si dicamus matrem sanctissi-
 mam & beatissimam, peccamus in diuam uirgi-
 nem matrem Domini, cui tituli illi optimē con-
 gruunt: sicut filio ipsius benedicto conuenit, ut
 saluteꝝ pater & frater & rex & pontifex sanctissi-
 mus & beatissimus. Vt autē apud papistas con-
 grua sit oratio, non ualde laborandum est no-
 bis, siquidem illis cōueniunt, & in una sede mo-
 rantur, lux & tenebræ, ueritas & mendacium,
 religio & impietas, uirtus & abominatio, Chri-
 stus deniq; & Belial & antichristus: in quo ab-
 instanti, ut accepit personam uicarij Christi, et
 commentitij Christi, habitat omnis plenitudo
 fatanicæ operationis et uersutię. Nec potest ma-
 gis uir bonus esse antichristus, quicquid tandē
 simulatæ beneficentiæ ostendet, quàm malefica
 scemina, quę pactum iniijt cum satana hoste ge-
 neris humani, haberi potest inter bo-
 nos et honestos ciues.

Conclusio.

CONCLUSIO.

S igitur antichristi non sunt, qui falso titulo & nomine uicarios Christi simulāt, & mentiuntur se obire munera Christi, qui ipse numine suo agit semper omne bonum in suis membris, omniaq; gubernat in cœlo & in terra, qui nam tandem erunt? Antichristus enim est homo peccati, & filius perditionis, qui personam Christi simulat, ita quidem artificiosè, ut multis Christianis persuadeat, se uerè partes Christi agere: ut sit pontifex maximus, iudex supremus, lator legum irrefragabilis, rex uniuersalis, cui debeat monarchia totius orbis. Quum uerò id uniuersum, quod ad descriptionem antichristi spectat, in pontificibus Romanis cōspicuum iam sit per reuelationē uerbi diuini: scilicet adhuc pueri esse sensibus pergemus, & antichristum præsentem non agnoscemus, quia se palijs & stolis sacris & titulis honestissimis inuoluit, cuius operationes cernimus & sentimus? Qui enim Cain parricidam nō iudicat hostem Dei & piorum, & ecclesiæ totius sanctæ, is etiam Nimrodum tyrannum, & robustum uenatorem coram Domino, talem non iudicabit. Qui autem Nimrodum nō iudicat antitheon, & Deo atque hominibus infestum tyrannum, is neque Pharaonem, neq; Senacherib, neque

Ee Antio.

Antiochum Epimane[m] talem iudicabit. Porro, qui Herodem non ponit inter impios hostes Christi & ecclesie, non etiam Neronem, Domitianum, Machumetem ponet inter impios persecutores religionis & doctrine Christiane. Et qui non suspicatur, non metuit, non cauet, non sentit, non odit pio zelo, non oppugnat ut antichristos, eos qui tot seculis sub falsa imagine Christi & ecclesie Catholice hostes atrocissimos gesserunt: is profecto nullum antichristum sentiet, non magis quam Turce: qui Gog & Magog sub finem mundi expectantes, quos Christus e celo in terras rediens conficiat, antichristianam tyrannidem apud se maxime uigere non animaduertunt. Adhuc sinemus imponi nobis ostentatione, nescio cuius antichristi Siculi, aut Cretensis, quem Cyclopes aut mendaciorum architecti procudant, sub cuius umbra latitet magnus & grossus iste antichristus: Etiam nunc Iudaicum antichristum expectabimus, qui natus e tribu Dan Hierosolymis tyrannidem exerceat primum, ibique se in templo tanquam Deum ostendet, contra quem Helias & Enoch & Ioannes euangelista reuersi in has terras pugnent? Atqui eueniet nobis, quod Iudaeis accidere uidemus. Quia enim non recipiunt Messiam qualem scripturae sanctae describunt, & expectant alium ex somnijs & hu-

manis

manis figmentis conflatum, extremis miserijs sunt obnoxij. Ita nisi antichristum spectemus, qualem sacrae literae describunt, & alium expectemus hominum commentis fictum & formatum, antichristi praeda & ludibrium perpetuo erimus. Absit autem, absit procul à Christianis, quos sapere oportet, non ex hominum cōmentis, sed ex certo & explorato uerbo Dei, ut diutius ludificet ecclesiā Dei asinus iste Romanus: qui quum putaretur leo esse de tribu Iuda, terruit nimium, & eheu fabulam egit funestam cum iactura graui omnium rerum, atq; utinam non multarum animarum. Satis ac super datum est Minotauro. Nunc tempus est, ut Christi auspicia secuti forti animo, & legitime contra hostem Christi, & ecclesie, adeoq; totius orbis pugnemus coniunctis animis & operis, siquidē de salute cōmuni agitur. Quid autē uos o principes Christiani, et ciues uniuersi reipub. Christianae, & domestici Dei, horter ad cauendum, & fugiendum, & oppugnandū antichristianam factionem, ad concordiam et consensionem Christianam, ad obedientiam Christi & uerbi diuini: Cupio enim hanc causam animis sedatis & tranquillis iudicari: deinde prudentia Christiana statui, quid agendū sit. Quāquam res praesentes, & tempora, & ea quae per totam relationem tractata sunt, admonent

fatis quid facto sit opus. Itaque finem huic scripto imponam, diligentius aliquādo scripturus de rebus Christi & antichristi, si operam nostram gratā esse pijs intellexero. Ac ne quis meticulosior fortasse, adhuc Romanū pontificem suspiciat magis quā par est, faciam paucis ipsam bestiam loquentem, ut ex uerbis proprijs cognoscatur, & damnetur, & doceat ipsa quibus supplicijs & pœnis digni sint antichristiani. Nam quod Nicolaus distinctione XXIII. de electione Romani pontificis decernit in antipapas, qui electo papæ & in apostolica sede iuxta consuetudinem in thronisato reluctantur, id ipsum antichristis & eorum sectatoribus iure optimo congruit: qui Christi regnum & pontificatum uniuersæ ecclesiæ inuadunt, quæ Christū Deus ipse unxit super montem Zion.

Quam pul-
chrè oves
lupo cōmit-
tuntur.

Hildebran-
dus aut tur-
piter rapuit
quod nō pa-
pa sed Chri-
stus Henri-
co III. de-
derat.

&c. Sic enim Nicolaus papa præscribit. Eligat autem de ipsius ecclesiæ gremio, si reperitur, idoneus: uel si de ipsa non inuenitur, ex alia sumatur, saluo debito honore & reuerentia dilecti filij nostri Henrici, qui in præsentiarum rex habetur, & futurus imperator Deo concedente speratur: & iam sibi cōcessimus, sicut successo-ribus illius, qui ab hac apostolica sede personali-ter hoc ius impetrauerint. Quod si prauorum atq; iniquorum hominum ita peruersitas inua- luerit, ut pura, sincera, atque gratuita fieri in urbe

urbe nō possit electio : cardinales episcopi cum religiosiis clericis, catholicisq; laicis, licet paucis, ius potestatis obtineant eligendi apostolicæ sedis pontificem, ubi congruerit. Planè postquā electio fuerit facta, si bellica fuerit tempestas, uel qualiscunq; hominum conatus malignitatis studio restiterit, ut is qui electus est, in apostolica sede iuxta consuetudinem inthronizari non ualeat, electus tamē, sicut uerus papa, obtineat auctoritatem regendi Romanam ecclesiam, & di-

sponēdi omnes facultates illius. quod beatū Gregoriū ante suā consecrationem cognouimus fecisse. Quod si quis contra hoc decretū nostrum

Fuit nonnihil contentionis inter Gregorium magnū, & Mauricium: quòd huc malè torquetur.

synodali sententiā promulgatū, quasi per seditionē uel præsumptionē, aut quolibet ingenio electus, aut etiam ordinatus, seu inthronizatus fuerit, auctoritate

Grauis. peccatum est in papistica fide oblectari pontifici Rom. qui casus reseruatus est ipsius papæ iudicio. At quantum scelus est filio Dei reniti, & ipsius potestati derogare?

diuina, et sanctorum apostolorum Petri et Pauli perpetuo anathemate cum suis auctoribus & fautoribus, & sequacibus, à liminib. sanctę Dei ecclesię separatus abijciatur, sicut antichristus & inuasor, & destructor totius Christianitatis.

Nec aliqua super hoc ei audiētia reseruetur: sed ab omni ecclesiastico gradu, in quocūq; fuerat prius, sine retractatione deponatur. Cui quis-

Quid igitur referetur ad cōcilium de nouis euangelicis?

quis adhæserit, uel qualemcunq; tanquam pon-

Antipapa et antipapista eadem sententia damnatur. Igitur antichristus & antichristiano demerimine tenentur. qualemcunque tanquam pontifici reuerentiam exhibuerit, aut in aliquo eum defendere præsumpserit, pari sententia sit mancipatus. Quod si quis huius nostræ sanctæ decretalis sententiæ temerator extiterit, & Romanam ecclesiam sua præsumptione confundere & perturbare contra hoc statutum tentauerit, perpetuo anathemate atque excommunicatione damnetur, & cum impijs (qui non resurgent in iudicio) reputetur: omnipotentis iram contra se sentiat, & sanctorum apostolorum Pe-

Nemo magis confundit ecclesiam, quam papa: ut illa, que in solenni processione peperit. tri & Pauli (quorum ecclesiam præsumit confundere)

Ex ps. 68. contra Saulinam factionem & omnes antichristianos. in hac uita & in futura furorem sentiat. Fiat habitatio eius deserta, & in tabernaculis suis nõ sit qui in-

Ex ps. 108. contra Doeg, & Saulinos adulatores. Deinde contra Iudam & fictos Christos, & inimicos ecclesie uere. habitet. Fiant filij eius orphani, & uxor eius uida. Commotus commouetur ipse, et filij eius mendicent, & eijciantur de habita-

tionibus suis. Scrutetur etiam scenerator omnem substantiam eius, et diripiant alieni labores eius. Orbis terrarum pugnet contra eum, et cum

Scilicet sancti carnisifices sunt, de sancti uita. etiam elementa sint ei contraria. Et omnium sanctorum quiescentium merita illum confundant, et in hac uita super eum apertam uindictam eorum ostendant. Obseruatores autem huius

Nemo remittit peccata nisi solus Deus. Quod pharisæi norunt, papa & papista ignorant. nostri decreti omnipotentis

tis gratia protegat, & authoritas beatorum apo-
stolorum & Pauli ab omnium peccato-
rum uinculis absoluat.

F I N I S.

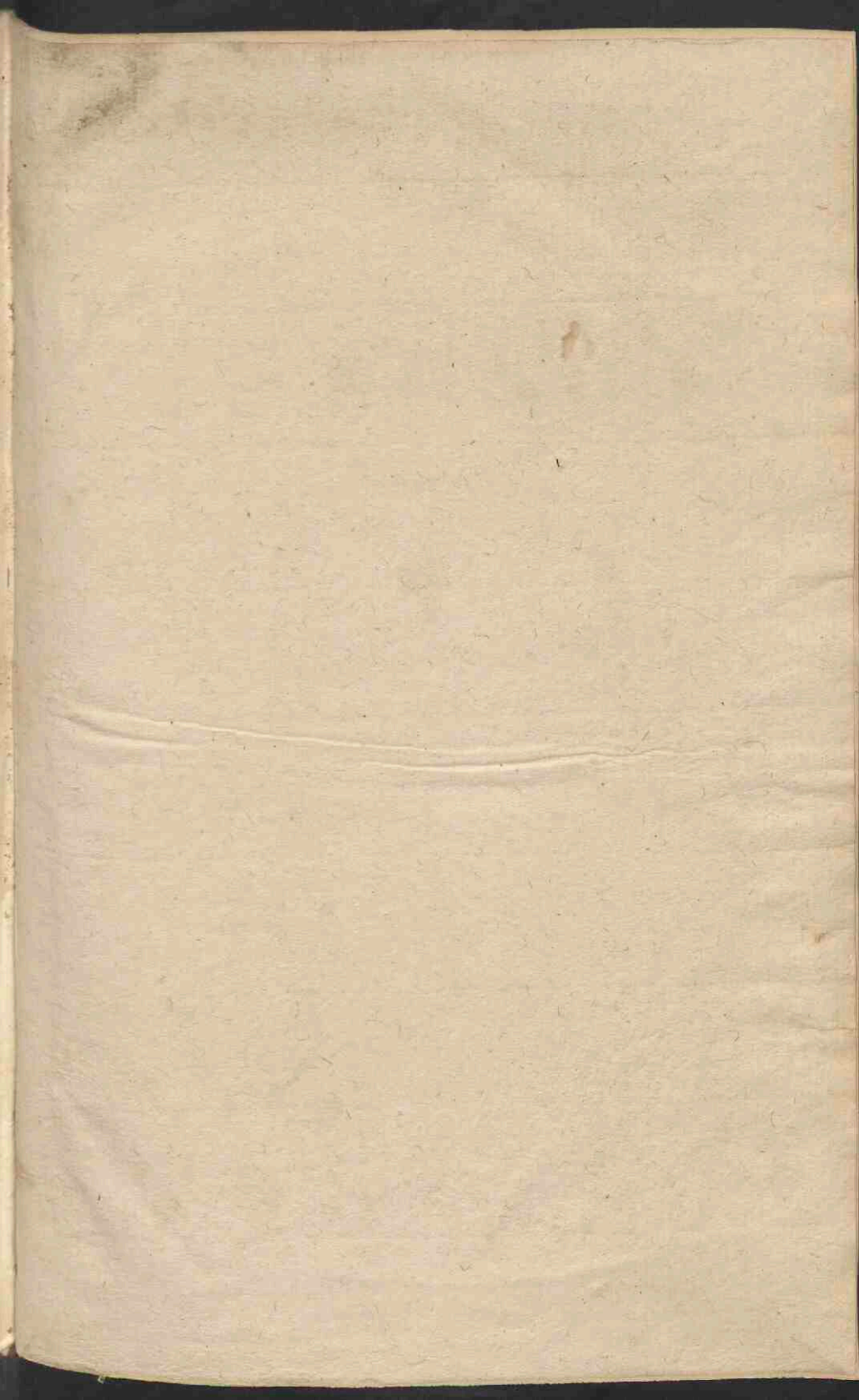
ERRATVM.

Pag 153. uers. 1. principum, quos Deus instituit, afferitur. Et

489696-4

FEDERIS RELATIO
OPORINI, ANNO
M. D. XLV. Mense Martio.

BASILEAE EX OFFI-
CINA IOAN. OPORINI, ANN.
M. D. XLV. *Mense Martio.*

legatura p. v. p. v.

